

S T A T U T A
J U R I U M

M U N I C I P A L I U M
S A X O N U M I N T R A N S Y L V A N I A :

O p e r a

M A T T H I Æ F R O N I I

revisa, locupletata & edita.

d e n u o

ad exemplar Coronense Anni 1583.

r e c u f a

C L A V D I O P O L I

Typis Lycei Regii 1815.

Imprimatur.

Cibinii Die 26-ta Mensis Junii, A. 1779.

ANTONIUS HORVÁTH de M. Zsákod,
Registrator Gubernialis, & Commissio-
nis Librorum Cenforiæ Actuarius.

mp.

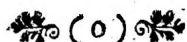

AD SERENISS:
REGEM POLONIAE
STEPHANUM BATHORY,

Ejus nominis I. Victorem et triumphatorem potentiss :

<p>MVneris est Domini totum, benedictio Regu Vnum etenim coeli, moderatur pectora flat Numine tutaturque suo, venerabile NVME Eximiis ornans donis: pietatis amor Respersos, quaestu reficit locuplete, potente In dubiis & rebus adest ad vota vocant Scilicet vt quondam Rex Regum flexit anhelō Et currus & equos Phœbi, prece motus: ab ax Sic pluuias, hyemesque armatas, in fera vento Turmis horrendum ve furentes praelia fudi Diraque in inuisos vibravit fulmina. Quid quo Oceano fluctus statuit ceu moenia vast Mente probum serians populum perdensque rebelle Infano optantem sœde indulgere furor Næ, Rex illustris, Στεφάνος quod nomen & ome Indidit ille tibi, summi dominator Olimp Tantum Marte vales, veluti sat bellica monsthan Omnia præclaro dignissima facta triumph Tam prudens, iustus, tam clemens diceris: haud es Villa prior ratio, pietas quam maxima, cult Mente quae sancto capit arctius, atque hedera alnu Bellum clara dedit sicut documenta, tremendo Eventu: Tua tot divine ibi gesta, priusqu Non cuiquam lingvæ centum si, ferrea vox, no Exponet, toto quæ iam celebrantur in orb</p>	<p>M. V. N. E. R. I. S. E. S. T. D. O. M. I. N. I. T. O. T. V. M, aB E. N E.</p>
---	--

Das hic, das illic, pia iura: minus pia, Davi	D
In morem parcens hosti, convellis: es æqu	I
Custos, arbiter, vt testis liber iste. Pias si	C
Truncatis Salicis, leges Lotharius affer	T
In lucem: sic Justiniano, sicque Solon	I
Olim hic cura stetit. Sed nunc, Rex Maxime card	O
Regni, præsidium pacis, spes INCLYTE victo	R,
Esto diu felix: dextra victrice retund	E
Gog Hostem Christi, & spirantem prælia Mago	G:
Vive, vale, atque DEI crescat tua gloria nut.	V.
Muneris est Domini totum, benedictio Regu	M.

GEORGIVS HELNERVS

Coronensis, F.

AMPLISSIMIS VIRIS, PRVDENTIA ET VIRTUTE PRÆ-
STANTIBVS, DOMINIS CONSVLIBVS, IVDICIBVS,
IVRATISQVE SENATORIBVS, CIVITATVM AC SEDI-
VM SAXONICARVM IN TRANSYLVANIA, DOMINIS ET PA-
TRONIS SVIS PERPETVA FIDE COLENDIS, S. D.

A Rchetypo similis dum mens formata potenti,
Integra divino lumine plena fuit,
Sancta suis radiis, fummo de numine natis,
Splenduit: hæc nostræ lucis origo fuit.
Nullus erat, carcer tormentaue tristia, non tunc
Afcia terribilis, lictor, & vncus erat,
Sponte sua quivis sanctas properabat ad aras.
Lætus ador Domino, vota precesque ferens,
Pectora plena DEO, castoque imbuta pudore,
Et simul hyberna candidiora nive.

Mutua

Mutua diuini iungebant vincula amoris,
 Non illic lior, non dolus ullus erat,
 Non fraus, non fucus, nec amor sceleratus habendi.
 Absque suo quiuis Iudice tutus erat.
 At simul ac Terras, expulsa Astræa reliquit,
 Et pietas, hominum victa furore, iacet,
 Vixque DEVS summi quisque moderator Olympi
 Creditur, et superest nullus in orbe pudor,
 Sed sibi quisque DEVM fingit, quod tetra libido
 Mandat, et infano subjicit imperio,
 Cunctorum votis iam maxime ille DEORVM
 Personat, hunc iuuenum turba senumque colit.
 Hunc homines vnum sibi conciliare laborant,
 Huic soli semper quisque placere cupit,
 Qui cæcus ditat tam fædi lustra nepotis,
 Quam meritis clari splendida tecta viri.
 Radix cunctorum sed dicitur ille malorum:
 Corporis atque animæ certa ruina tuæ.
 Tanta tamen rabies, tanta est dementia Mundi,
 Vt certum præceps tendat in exitium.
 Imperium tanti non detrectare Tyranni,
 Tristia nec Sathanæ rumpere vincla potes.
 Et cum non possis Dominis seruire duobus,
 Ore DEVM crepitans, Mammona corde colis.
 Quis furor est, animam sceleratis, perfide, lucris
 Perdere, & æternis tradere suppliciis?
 Quid iuuat ingentis congesta pecunia Mundi,
 Pronus in æternum si ruis exitium?
 Hæc, quicunque sapias, veræ præcepta salutis
 Detineant animum, nocte dieque tuum.
 Ne dum tabificos scelerum cumulamur acervos,
 Opprimat incautos maximus ille dies.

Sed

Sed neque præsentis vanissima vitæ,
 Curarumque animi pernicioſa lues,
 Fluctus perpetui, tempeſtatumque procellæ,
 Spes, timor, ira nocens, & male ſanus amor,
 Rixa, truces inimicitiae, certamina, pugnae,
 Triftis ad extremum ſollicitudo diem,
 Diffugiunt animis alia ratione, medendi
 Ni certum monſtrent pharmaca dicta modum.
 Omnia nam ſcatebra, Lernaque oriuntur ab illa,
 Quæ ſola inuictis cæca triumphat equis.
 Hanc grauibus vinclis, hanc tu conſtringe catenis,
 Ne collo iniiciat vincula ſæua tuo.
 Hæc tibi iucundam præſtabit norma quietem,
 Hæc animi triftes diſcutiet ſalebras.
 Non tibi ſcurra vagus, Sycophantæ non balatrones
 Obſtrepera perdent garrulitate dies,
 Ceſſabuntque tuis tandem inuigilare crumenis,
 Tendere & inſidias aſſiduas oculis.
 Nocte breues tenebras, placidiſſimus ille deorum
 Afferet, optatam concilians requiem.
 Quas mihi Perſarum Gazas, aut marmora Cræſi
 Iſtis narrabis nobiliora bonis?
 Hac prima, ſi quis vitam ratione gubernat,
 Magnorum vita cælicolum potitur.
 At tibi ſi placidam, forſan turbare quietem
 Quadruplatorum perfida turba volet.
 Fraudibus, inſidiis, ſclerataque arte nocendi
 Impugnans, furtim teque tuosque petat:
 EffraCTORve aliquis media de nocte ſerarum,
 Autolycum referens dira propago patrem,
 Aera clepat, multos miſere congeſta per annos,
 Et ſcelus, alterius parta labore voret,

Sēu venit ille tuas prædo truculentus in ædes,
 Humani generis publica perniciēs,
 Seu quis sanctarum sp̄reto moderamine legum,
 Cuncta suo vecors temperet arbitrio,
 Hunc facile Iuris sanctissima claustra retundent,
 Reddere quæ factis præmia digna solent.
 Hæc DEVS in terris, ne publica commoda vitæ,
 Iustitia et pietas, religionis amor,
 Virtus, alma fides, pax cum probitate perirent,
 Custodes voluit muneris esse sui,
 Hæc sunt humanæ certissima regula vitæ,
 Lux densas hominum discutiens tenebras.
 Mentibus impressit sanctarum femina legum:
 Authorem referunt hæc documenta DEUM.
 Addidit his propriam summo de vertice vocem,
 Se nostri fontem luminis esse docens.
 Hinc leges natae, quas Singula regna sequuntur.
 Rivus vt ingenti fonte perennis aquae.
 Talia sunt isto paucis contenta libello,
 Leges perspicua qui breuitate docet.
 Perlegat hunc laeto gens Transylvanica vultu,
 Consultum rebus si volet esse suis.
 Candor at ingenuus mens & pietatis amica,
 Constanti rectum corde sequetur iter.
 Nec temere cupiet planas convellere leges,
 Impulsa exiguae commoditate rei.
 Hoc est in scyrpo callosum querere nodum,
 Nec sancta legum simplicitate frui.
 Scilicet infandis nihil vt decedat acervis,
 Alterius nec sit fors meliore loco,
 Ac ne discedas longo e certamine victus:
 Quo gravius nullum dedecus esse solet,

Denique ne tristes animi compefcere fluctus,
 Qui peruerforum pectora caeca trahunt,
 Cogaris, nimiumque aliis videare benignus,
 Et fic te ftupidum turba maligna vocet,
 Haec ne contingant mifcebis facra profanis,
 Sincerae locus hic nec pietatis erit,
 Nec metues animam diris diuendere lucris,
 Atque creatorem deferuiffe tuum.

Sed talem fuperi terris auertite peftem,
 Et populo clemens fis, Pater alme, tuo.
 Ne furor hic tantus noftras inuadere mentes
 Poffit, et illicebris illaqueare fuis,

Quem tandem horrendo fequitur Bellona flagello,
 Et merces fcclerum, Tartareus Phlegethon.
 Quin potius pereat mundi fcclerata voluptas,
 In mare, fic partas, mergite diuitias:
 Aufer amicitias, miferi tollantur honores,
 His mundi laqueis, ne capiare cave.

Non fi totius crepitent fulcimina mundi,
 Opprimat atque tuum dira ruina caput.

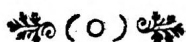
Et citius proprio Sol dimoveatur ab axe,
 Quam moveas Domino bella tremenda DEO.

Sic vbi migrandum mifera hac ex valle laborum,
 Ad rigidi fcclerum vindicis, ora DEI,
 Cum tibi furdefcent aures, oculique labafcent,
 Et vix lingua tuo gutture rauca gemet,

Tunc DEVS omnipotens, tanto in difcrimine rerum,
 Non poterit clemens non meminiffe tui,
 Abftergens lacrymas, gemitus, cunctosque dolores,
 Reddensque obfequiis praemia digna tuis.

Talia corde tuo, noctefque diesque revolvens,
 Imperio fummi vivere difce Patris.

Qui

Qui velut est iustus, verax, totusque benignus,
Sic quoque nos similes praecipit esse sui.
Ista sed exponunt sanctorum oracula vatum,
Discere quae multa sedulitate decet.
At rivum tenuem, tanto de flumine natum,
Alveus exigui continet iste libri.
Gratia debetur tanto pro munere cunctis,
Qui patriam sanctis moribus erudiunt.
In primis meritas, tibi nos, REX INCLYTE, grates,
Soluere, & æternum te celebrare decet.
Namque tuis populis æquissima iura ministras,
Nostra tibi curae est nocte dieque salus.
Æquabit sed nulla tuas facundia dotes,
Cunctaque sunt meritis verba minora tuis.

SEMPER HONOS, NOMENQUE TVVM LAVDESQUE MANEBVNT:

Clara mori nullo tempore fama potest.
Gens sed nostra, SIGISMVNDE Illustrissime PRINCEPS.
Expetit esse tuo salva patrocinio,
Defendique cupit sua Municipalia Iura,
Promittens promptam perpetuamque fidem.
Nestoriam simul optat vt egrediare senectam,
Et tua sceptras vt sint vindice tuta DEO.
Multum At Retribuant Tibi NVmina Summa, Beata Et
Reddant SEcuri Vincula ConiugII.
Ingens Ornamentum ANimi, mens NEScia fraudis:
Vitam Annosam isti, DA pater alme, viro.
Ac Leges, bonitas, Et Regula TVTa Salutis,
Huic ViTam in TERRis, IVDiciumque REGunt.
Legibus Vt Cives, Animum Sic ornat Honestis,
In Rebus SERVans cum pietate fidem.
Praelaros ETiam Reputans Virtutis Honores,
Ingenuo Rectum SempER amore colis.

Tu quoque carminibus semper celebrabere nostris,
 Pro studio & meritis, FRONIE docte, tuis,
 Cui virtus, doctrina, fides pietatis alumna,
 Verus syncerae religionis amor,
 AEternam laudem peperit, gratumque fauorem
 Multorum, & dulces iunxit amicitias.
 Vive, valeque diu, Musarum candide fautor,
 Ac superes Pylîi secula multa senis.
 Vos etiam, patriae quibus est Respublica curae,
 Verae virtutis perpetuumque decus,
 Ista sequi Iuris vestri prae-scripta decebit:
 Haec vobis solidae vincula pacis erunt.
 Personam interea nunquam spectare memento
 Pauperis, eximii divitiasque viri.
 Non odium impellat, nec amor, nec dulcis amicus,
 Iudicio vt violes sancta STATVTA tuo.
 At vestas mentes dextra omnipotente gubernet,
 Prospiciens cæli, NOSTER, ab arce, DEVS,
 Impleat & longa ferie, numeroque dierum,
 Cordibus infundens gaudia sacra piis.
 Dirige, summe Pater, manuum figmenta tuarum,
 Ne te contempto præcipitata ruant,
 Pectore constanti, tua sed monumenta sequantur,
 Nostrorum quæ sunt certa lucerna pedum,
 Vitamque & mores sanctis moderentur habenis,
 Et celebrent toto, nomen in orbe tuum.

Paulus Kerzius Coronensis,
Artis Medicæ Doct̃or.

Leui.

Leui XIX.

NON FACIES QVOD INIQVVM EST,
NEC INJVSTE IVDICABIS. NON CON-
SIDERES PERSONAM PAUPERIS, NEC
HONORES VVLTVM POTENTIS, IV-
STE IVDICA PROXIMO TVO.

Proverb: XVII.

QVI IVSTIFICAT INPIVM, ET QVI
CONDEMNAT IVSTVM, VTERQVE
ABOMINABILIS EST APUD DEVM.

Psalm: LXXXII. E. H.

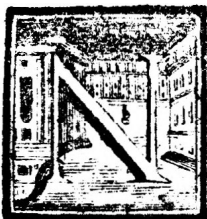
PRÆsidet in medio cætu DEVS ipse potentum,
Et iudex alios iudicat ante deos.

Quo tandem vsque malas leges, & iniqua feretis
Iudiciâ, & reprobos dicitis esse bonos?

Iudiciis inopes defendite, suscipite orbos,
Adferite oppressos, iustificare pios.

Reddite pauperibus ius, eripite insuper ipsos,
Si quos in vinclis, impius hostis habet.

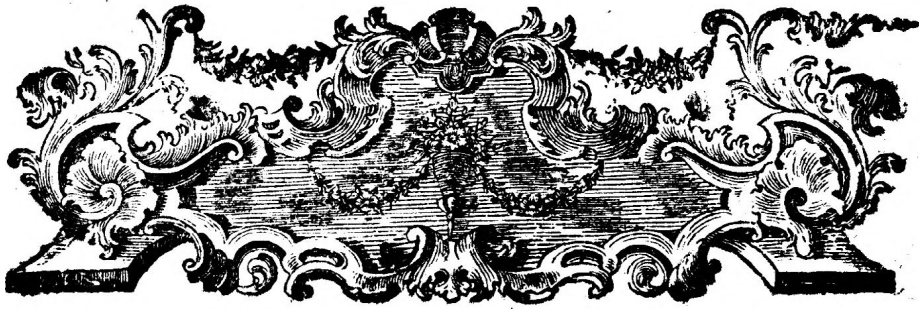
Omnipotens exurge, tuo rege numine terram,
In cunctis hæres gentibus vnus eris.

NOS STEPHANVS DEI gratia Rex
Poloniae, magnus Dux Lituaniae, Russiae,
Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Kiouiae, Vo-
liniae, Podlachiae, Liuaniaeque &c. Dominus, nec non
Transylvaniae Princeps: Ad perpetuam rei memoriam. Etsi
Principes multis praeclaris atque propemodum divinis virtuti-
bus excellere conuenit, praesertim eos quorum imperio, plu-
rimae & diversae gentes subiectae sunt: animadvertimus ta-
men duabus potissimum rebus pro temporum vicissitudine indi-
gere: foris militiae armis siue ad defensionem; siue ad ampli-
ficationem imperii: domi aequabilitate iuris, qua subditos su-
os in officio retineant, quibus ductus vinculis ut omnia im-
peria coalescant, ita iis dissolutis collabuntur. Etenim no-
bis Diuina benignitate primum ad Transylvaniae Principatum,
deinde ad hoc Regiae dignitatis fastigium euectis, praecipua ac
perpetua cura fuit, ut utroque tempore, utrumque quantum in nobis es-
set, omnibus subditis nostris paterna quadam sollicitudine praestare-
mus: Cuius rei prima occasio nobis, sub initio regiminis
nostri data est, dum sublatis civilibus dissidiis, quibus hoc
regnum ob varia studia laborabat, certa Iudiciorum Tribu-
nalia constituimus, ne nobis foris bello occupatis, inter ar-
ma leges prorsus silerent, sed unicuique iure iustitiaeque ad-
ministrata, libertati, saluti, ac tranquillitati publicae recte
consuleretur. Qua in re cum de aliis quoque Provinciis, impe-
rio

rio nostro subiectis , solliciti essemus , vicinorum Barbarorum
imporuna insolentia , nos ab instituto nostro retraxit : Nunc
itaque conatus nostros Deo promovente triennalis belli Mosco-
vitici exantiati, hoste a cervicibus subditorum nostrorum remoto, recu-
peratis Provinciis a Magno Ducatu Lituaniae superioribus an-
nis aculsis , Livonia denique e faucibus Barbarorum extorta ,
& regno nostro applicata , ad institutum nostrum reversi su-
mus , recuperataque Liuania , quae sub tyranno hoste per mul-
tos annos , nullis Legibus , sed arbitrio Barbarorum vivebat ,
scripta iura dedimus . Postquam vero ad Hungariae fines pro-
pius accessissemus , nostrarum partium esse putavimus , etiam ra-
tionibus praedicti Regni nostri Transylvaniae providere : Ita-
que dum inter alios eiusdem Provinciae nostrae subditos , Fi-
delium Nostrorum universorum Saxonum legati , Fideles nostri :
Egregius ALBERTVS SYWEG , Iudex Regius Ciuita-
tis nostrae Cibiniensis : ac Prudentes & Circumspecti DOMI-
NICVS DIETRIG , Iudex Regius Segesvariensis : MA-
THIAS FRONIVS Cuius Juratus Brassoviensis : IOA-
CHIMUS KOCH Magister Cuium Megiensien : & GAS-
PAR BUDAKI Iudex Bisiriciensis , Civitatum nostrarum
Transylvanicarum , hic in Poloniam ad nos missi venissent , no-
bisque praeter alia privilegia antiquorum Hungariae Regum con-
firmanda , etiam codicem JURIS MUNICIPALIS seu
legum & consuetudinum , longo usu & observatione receptarum ,
inque quibusdam locis , de communi Saxonum ipsorum consensu
auctatum , ac in quatuor libros & certa capita distinctarum ,

humilime nobis obrulissent, supplicantes ut instar aliarum gentium & nationum, quarum leges literarum monumentis mandatae sunt, ne soli consuetudini, quae incerta, mutabilis & oblivioni obnoxia est, niterentur, praedictis iuribus & consuetudinibus, auctoritatem nostram Regiam impertiremus, illisque vim iuris scripti tribueremus, & omnia in eo contenta, quo ad omnes clausulas, sensus, capita, articulos, in formam Privilegii nostri redigi facientes admittere, approbare, eisdem universis Saxonibus & eorum haeredibus ac posteritatibus pro perpetuis legibus & consuetudinibus valituras, de Regiae nostrae potestatis plenitudine, roborare & confirmare dignamur. Cuius quidem codicis tenor sequitur in
haec verba.

S T A T V T A.
J - V R I V M
M V N I C I P A L I V M
S A X O N V M I N T R A N S Y L V A N I A .
L I B E R P R I M V S .
T I T V L V S I .

De Electione & Officio Judicum.

I.
Vonia ^Qoniam vniversi Saxones in Transylvania Ci-
uitatum scilicet, septemque & duarum sedi-
um, a Divis Regibus Hungariae, Libertate,
Privilegiis, & his Praerogativis donati sunt,
ut suos Magistratus: Magistrum nempe Ci-
vium, Iudices et Villicos singulis annis, post festa Nati-
vitat^{is} Domini, per libera & communia Communitatum
suffragia, ex ipsorum Juratis eligant: coeteri vero Jurati
per recens electum Magistratum, pro antiqua cujuslibet
loci consuetudine eligantur, tales qui rebuspub: ipsorum
idonei & utiles fore videntur, atque post anni decur-
sum muneribus defuncti, administrationis suae honestam
Senatui rationem reddere possint.

2. Ne-

2. Necessarium vero & utile est visum, ut in electionibus certi observentur gradus: Nam honorem sustinenti, munus imponi non debet: Munus vero sustinenti, honor deferri potest: Majoribus enim honoribus functos, ad minores revocari non oportere, rationis est, hoc addito, ut approbata vetus consuetudo pro loci et temporis ratione cuique salva permaneat.

3. Univerſæ aut controversiæ civium, primo debent coram Judicibus ordinariis agitari, a quibus deinde ad Senatum provocare, pro causæ cujuslibet qualitate et Civitatis consuetudine licet.

4. Judices cum suis Assessoribus debent omnes causas; quæ jure sunt decidendæ, justa et plena cognitione rerum discutere, atque a Judicibus liberum est cuilibet ad Senatum provocare, in omnibus tam parvis causis quam magnis, exceptis solis criminalibus. In casu autem criminali, Judices extra scitum et cognitionem Senatus, sententiam capitalem nec ferre soli nec exequi debent.

5. Judex in primis observare debet, ut aliter non judicet, quam quod legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. In quibus autem causis scriptis legibus non utimur, id sequi oportet, quod moribus et consuetudine introductum est: Nam longa consuetudo, quæ utilitates publicas non impedit, pro lege servabitur.

6. Non possunt autem neque leges neque Senatus consulta ita scribi, ut omnes casus, qui quandoque inciderint comprehendantur, tamen cum in aliqua causa eadem subest ratio, is qui jurisdictioni præest ad similia procedere, atque ita jus dicere debet.

7. Quicquid autem his legibus specialiter non est expressum, id veterum legum constitutionumque regulis, imperatorio jure comprehensis, omnes relictum intelligant.

8. Judices oportet in primis rei qualitatem plena in-
qui-

quisitione discutere, & tunc utramque partem interrogare, num quid amplius addere desiderent, quod alterutri partium deserviat.

TITVLVS II.

De Citatione in Jus.

1. **C**VM injustum sit damnare nondum auditum, et judicare nondum cognita causa, ideo merito Judicium a Citatione inchoandum est.

2. Si ergo Civis aut quicumque alius, Ciuem in jus vocare voluerit, eum per Judicis sigillum, aut Ministrum publicum, prout in loco usitatum est, ad horam per Judicem ipsi constitutam, citare debet.

3. Citatio autem insinuanda est adversario præsenti personaliter, sive in ædibus propriis, seu in alio quocunque loco, unde illi innotescere possit. Si autem citandus dolose se occultet, satis est, si ad domum citetur.

4. Si in Jus trahitur servilis et vāga aliqua persona, quæ hæreditates non habet, quæue satis dare non potest, talis fidejussorem dabit, de judicio sisti vsque ad causæ decisionem. Habens bona immobilia quibus satisdare potest, ad dandos fidejussores cogi non potest, præterquam in causis criminalibus, vbi accusatus etiam bona immobilia habens, fidejussores sese judicio sistendi causa, dare cogitur.

5. Vtraque parte litigantium, Actore & Reo, coram judicio comparente, accusato quatuordecim dies dantur, vt interea ambæ partes concordent: sin minus, vt tandem ad eum terminum de propositis Reus respondeat. Si autem Peregrinus Ciuem vel Inquilinum ad judicium citauerit, non quatuordecim dierum, sed tridui terminus datur ad deliberandum et respondendum: sic quoque in causis domesticorum moram non ferentibus.

5. Cuius vel aliquis alius, si colonum in pago residentem, citare voluerit, a iudice ciuitatis vel oppidi, cuius jurisdictioni citandus subiectus erit, sigillum accipiat, quod ad locum vbi Reus habitat deferet, et per Villicum ejus loci, eundem citari curabit ad ordinarium Judicem.

7. Eum vero quem temere aduersarium in Iudicium gratia novi Iudicii Principis, vocasse costiterit, viatica litisque sumptus aduersario suo reddere oportebit.

8. Si quis in Iudicio se sisti promisit, et valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis, vel seruitutibus dominicis, vel alia iusta causa prohibitus. se sistere non potuit, exceptione iuvatur.

T I T V L V S III.

De Contumacia partium.

1. **S**I quis in Jus vocatus non ierit, ex causa a competente Iudice mulcta pro Jurisdictione Iudicis damnabitur. Qui itaque citatus ad terminum praefixum, per se vel per Procuratorem suum non comparuerit, in prima instantia florenum vnum Iudici dependet: Qui vero post secundam citationem absens fuerit, duos flor: dependet: Si vero ad tertiam citationem, vel ad vnicam peremptoriam (quae regulariter facta pro tribus sufficit) contumax fuerit, nec ad terminum praescriptum per se vel per Procuratorem suum comparuerit, causa Actori propter non comparitionem aduersarii secundum petitionem suam adjudicatur, et ei secundum Juris ordinem satisfactio impendatur: nisi Reus absentiae suae iustum et legitimum impedimentum obstetisse illegaverit et comprobauerit, tunc enim exceptione iuvatur.

2. Quod si e contra Actor causae suae diffusus; non compareat, citra dilationem parti comparenti in expensarum refusionem condemnetur. Pro contumace autem et ille habet-

betur, qui se dolo occultat, ut conveniri personaliter non possit.

TITVLVS IV.

De Actore & Reo.

1. **A**ctor forum rei sequatur: forum autem habet ubi domicilium, ideo ibi conveniri debet, exceptis debitis liquidis et confessatis, pro quibus ubicunque locorum comprehensus fuerit, extra ordinem conveniri potest: In causis autem criminalibus, Reus in loco delicti conveniri debet, nisi sit profugus, tunc enim ubicunque comprehensus fuerit, in Jus vocari, et si criminis intentati fuerit convictus, plecti potest.

e. Quo autem conventus intelligere possit et scire, quid adversario respondendum sit, visum est, ut omnis Actor in foro Saxonico, causam suam Saxonico idiomate perspicue proponere debeat.

3. Quod si de fundo et non de persona controvertitur, coram eo Iudice, sub cuius jurisdictione fundus est, actio intendi debet, etiamsi Dominus fundi alterius jurisdictioni subjaceat.

4. Non debet Actori licere, quod Reo non permittitur: nam favorabiliores Rei potius quam Actores habentur.

5. Actore non probante, Reus absolvitur, neque Reum Actor monstrandi contrarium necessitate adstringit, cum per rerum naturam factum negantis, probatio nulla sit: ubi vero Reus ultro probare desideret, audiendus est.

6. Sicut Actor tenetur probare suam intensionem, ita Reus suam exceptionem: nam Reus in exceptione Actor est.

7. Qui destitit agere, amplius in eadem causa accusare prohibetur.

8. Si Ciuis, Inquilinus aut Famulus, aliquem in Iudicio

accufaverit, Reus non poteft Actorem alia de caufa coram Iudicio accufare, quouſque lis pendens decifa fuerit, excepta caufa læfæ famæ, quæ Principalem actionem impedit. Item ſi juſtam Reus habeat compensationis exceptionem.

9. Si Quis ſe cauſæ alienæ qualicunqne, ſine legitimo Principalis procuratorio, vel illius personali commiſſione legitima ingerat, a Iudicio viginti florenis mulctabitur.

10. Si quis etiam litem ſemel amiſſam, ſine beneficio Novi Iudicii reſtauraverit, flor: duodecim: Cæterum qui iterato Novi Iudicii beneficio egerit, a limine Iudicii repellatur, ac in duplum condemnetur.

T I T V L V S V.

De Probationibus & Teſtibus.

1. **C**Vicunque partium neceſſitas probandi incumbit, audienda eſt: Ei autem incumbit probatio qui dicit, non illi qui negat.

2. Qui accuſare volunt probationes habere debent, cum neque Juris neque æquitatis ratio permittat, ut alienorum inſtrumentorum poteſtas fieri debeat, niſi ex aliqua cauſa Iudici æquum fuerit viſum.

3. Qui teſtes exhibere voluerit, id faciat tempore coram Iudicio præfixo, et adverſam partem denunciatione moneat ut compareat, ad videndum et audiendum Teſtes produci, & juſjurandum ab illis recipi.

4. Exhibiturus teſtes, eoſdem mandato Iudicis pro dandis teſtimoniis citabit, utraque parte litigantium nominata: Eo mandato Poſtulati Teſtes huic iurisdictioni ſubjacentes, niſi juſta et gravi neceſſitate impediti, perſonaliter coram Iudicio comparere, ac Teſtimonia ſua, præſtito juramento dicere debent. Sin autem ad deliberandum de re propoſita, terminum certum poſtulaverint, non eſt illis denegandus.

5. Te-

5- Testis evocatus, nec vlla gravi necessitate impeditus non comparens, et per contumaciam absens, a Iudice mulctatur, neque sic tamen a reddendo testimonio liberatur: cogitur enim nihilominus testificari.

6. Testimoniorum vsus frequens et necessarius est, ne quid occultum et dubium in causis resideat: Ideoque ad postulationem litigantium admittendi sunt Testes hi, quibus non interdicitur Testimonium, eo tamen modo, ut Testis quilibet mandato Iudicis evocetur, deinde praesente adversario, vel per contumaciam absente, iuramentum solenne praestet, se nihil falsi dicturum, neque hoc iuramentum Iudex cuique sine consensu partium remittet.

7. Personae Senatoriae, Iudices, Notarii publici sine iuramento, commonefacti tamen de eorum iuramento publice Senatui praestito, examinantur: verum in causis propriis, ubi iusjurandum defertur, tales personae exceptione iuramenti praestiti causa functionis suae, non adjuvantur.

8. Qui testibus causam probare voluerit, expressis verbis vel articulis proponere debet intentionem suam, cur ipsos Testes produxerit, et de quibus examinari debeant.

9. Examen Testium coram Iudicio productorum, fieri debet seorsim coram Iudicibus, secedere iussis partibus litigantibus, ac singuli privatim audiantur, et eorum attestations scriptis a Graphiariis excipiantur.

10. Iudices quoque a Testibus diligenter inquirent quaratione res illis notae sint, quo tempore, quo in loco, quibus praesentibus singula acciderint, et alias circumstantias, quae causas reddunt perspicuas et illustrant, eas Iudices pro ipsorum prudentia exquirere poterunt. Testis etiam obscure vel dubie de negotio causae testificans, denuo examinari potest.

11. Cum frequenter in litibus contingat, quod vna pars factum affirmet et altera neget, ac utraque pars alleget, se
sum

fuam causam probaturam, Probatio imponenda est ei, quæ factum affirmat, non quæ negat, nisi si negotio alterius peculiare habeat circumstantias, quæ Probationes requirant, quod pro arbitrio Judicis cognoscendum est.

12. Examinatis Testibus, attestations eorum publice coram Judicio recitandæ sunt, cunque Judex cognoverit, quorum testimonia rei aptiora fuerint et vero proximiora, sententiam proferat, ita tamen ut tres vel duo non reprobati Testes sint adminus.

13. Probationes quas litigantes proferre habuerint ad Articulos suos, has producant ante publicationem Testimoniorum: posteaquam enim attestations coram Judicio publicatæ fuerint, neutra pars deinceps ad ulteriorem Probationem eorum Articulorum admittetur coram eodem Judicio: secus si fiat appellatio.

14. Data est cunctis Judicibus absque ullo præscriptionis obstaculo, in Testes, quorum voces falsitate vel fraude non carere perspexerint, pro qualitate delicti animadvertendi licentia. Vetere autem consuetudine receptum est, perjurium una lateris costa puniri, quæ viginti florenis redimitur.

15. In exhibitione Testium. per accusatores vel per quos postulati sunt, sumptus competentes præberi Testibus præcipiatur.

16. Ultra tertiam Testium producendorum dilationem, quarta dari non debet sine causæ cognitione.

T I T V L V S VI.

Quæ Personæ Testimonium dicere vetantur.

1. **I**mpuberes, qui annum decimum quartum non excesserunt, Testimonium dicere vetantur. Item insani, furiosi, mente capti, præterea infames, qui manifestis criminibus notati sunt, utpote adulteri, perjuri, fures. Infamis Persona, quæve publi-

blicis Iudiciis damnata est, Testimonium perhibitura de negotio ante damnationem facto, ne sic quidem admittitur.

2. Si Testis adversæ parti sit infensus et probetur esse inimicus capitalis: Item parentes et liberi invicem adversus se, ad Testimonium admittendi non sunt, nisi adversa parte id concedente.

3. Frater pro fratre Testis esse nequit, nisi ab altero fratre accusetur. Nullus consanguineus consanguineo testis esse potest: nec Gener et Socer invicem: Maritus et Vxor pro se invicem Testimonium dicere vetantur.

4. Testes quos accusator de domo propria produxerit, interrogari non placuit: Nam idonei Testes non esse videntur, quibus imperari potest, vt Testes fiant, excepto casu adulterii et veneficii alteri conjugum præparati: tunc enim propriam quoque familiam in testimonium producere non vetatur.

5. Ex vna Domo plures Testes in negotio alieno adhiberi non vetantur: Pater ergo et Filius, duoque Fratres, qui in ejusdem Patris potestate sunt, Testes vtrique in negotio fieri possunt.

6. Patroni in causa cui Patrocinium præstiterint, Testimonium ne dicant. Ad Testificandum non admittuntur. CONSANGVINEI: vt Pater, Mater, Filii, Avus, Avia, Nepotes, Frater, Soror, AFFINES, vt: Maritus, Vxor, Socer, Socrus, Gener, Nurus. *Hi quia volentes non admittuntur, ideo nolentes non coguntur.*

7. Inviti contra Agnatos vel Affines, Testimonium dicere non coguntur.

8. Causam famosam patefaciens, et Actori litis ansam præbens, in eadem Testimonium dicere vetatur, secus in causa civili.

TITVLVS VII.

De Probatione Instrumentorum.

1. **S**I Debitor Creditori chirographum aut literas obligatorias dederit, quibus debitum fatetur, et Debitor accusatus sine iusta causa solvere recuset, neque tamen literas, a se datas aut scriptas neget, talia Instrumenta plenam habent contra eundem Probationem, Similem quoque vim habent literae missivae, si in his expresse continetur obligatio debiti ejus, qui literas scripsit aut misit, sique hae usitato suo sigillo obsignatae sunt: Sigillum enim literas confirmat et corroborat, nisi incalculo error sit commissus tunc enim exceptione juvatur.

2. Instrumentorum amissio Creditoribus non oberit, si modo manifestis Probationibus debitores crediti convincerint. Sicut autem iniquum est, Instrumentis vi ignis absumptis, debitorum solutionem abnuere, ita non facile casum conquerentibus credendum est, nisi aliis argumentis dictis fidem faciant. Qui crediti causa convenitur, autentico non alicujus scripturae exemplo, conveniendus est.

3. Rationes defuncti, quae in bonis ejus inveniuntur: Regestrum item Negotiatorum et Opificum, ad Probandum sibi debitae quantitatis, solae non sufficiunt. Ejusdem Iuris est, si in ultima voluntate defunctus certam pecuniae quantitatem, aut etiam res certas sibi deberi significavit.

TITVLVS VIII.

Quod Testes ante litis contestationem non sunt producendi, nisi pro perpetua rei memoria.

Regulariter lite nondum contestata, non est procedendum ad Testium receptionem, & si ante recipiantur, non

non valet quod agitur, nisi quis eos ad futuram rei memoriam producere vellet, ita videlicet: Quod si personae testificaturae sint peregre profecturae, vel periculosis morbis obnoxiae, aut senio confecta: item si vigeat pestis; vt vereatur altera partium ante legitimam passionem his se destitui posse: item in debito conditionali, cum Actor de praesenti agere non potest: idem intelligendum de rebus quae moram non patiuntur, quod Iudicium prudentiae perpendendum relinquitur: Tales autem personae possunt coram Iudicio ante litem contestatam recipi, parte adversa, si praesens sit, legitime citata: Attestationes autem illorum apud Iudicem obsignatae manere debent usque ad tempus litis. Si vero talia Testimonia intra annum non vsurpantur, deinceps suo vigore carebunt, nisi si morae et impediementi legitimam posset adferre Causam, tunc enim & ultra valebunt.

2. Si quis passiones Testium, vel integras Actiones Causarum, aut Protestationes litis pendentis, aut Sententias definitivas, aut alia sua Jura, Emptionum, Donationum, Debitorum, Contractuum, et similium, in librum publicum Civitatis inscribi cupit, id fiat coram Senatu praesente adversa parte, quae etiam ordinarie ad Senatum citabitur, et sic utrisque partibus praesentibus, ea in librum Civitatis referuntur. Censemus autem omnes lites, non ultra triennii metas post litem contestatam, esse protrahendas.

TITVLVS IX.

De Jure - Jurando.

1. Interea dum litigantes conantur suis Causis Probationes producere, non est conveniens neque necessarium, Jusjurandum deferre et imponere. Productis Probationibus quae in Causa adduci poterant, tum demum pro ratione Causae

D

et

et æquitatis, per Sententiam Judicis, pro pleniore Probatione, Actori vel Reo, Jusjurandum deferretur, propter semiplenam nimirum Probationem.

2. Si alter ex litigatoribus sine cognitione Judicis, Jusjurandum detulerit, is cui delatum est, potest id suscipere vel recusare, vel etiam adversario referre, idque vocatur absolutum et voluntarium Juramentum: Est aliud quod Judiciale nuncupatur, quod in Judicio ab Actore Reo, Judice probante deferretur: Tertium vero necessarium, quod Judex deferret et necessitatem imponit.

3. In Causis pecuniariis, si alter litigantium Jusjurandum deferat, audendus est: Quemadmodum enim Judex, ita et Actor illud deferre potest.

4. Causa Jurejurando ex consensu utriusque partis, vel adversario inferente, delato et præstito vel remisso decisa, nec perjurii prætextu retractari potest.

5. Si quis Civium occasione debitorum aut aliarum rerum, per aliquem in Judicium tractus fuerit, et nulla Probatio contra eum per Actorem produci poterit, neque alicujus suspicionis signum apparuerit, Reus si negaverit, sine juramento absolvetur. Si vero Actor in vim probationis aliqua produxerit, non tamen sufficientia, sed tamen talia quæ suspicionem afferant Reum debere, tunc in supplementum semiplenæ Probationis, Actor propior erit ad probandum juramento suo corporali, quam Reus ad evadendum.

6. Quoties Jusjurandum a Judice deferretur, tempore delationis non vero præstationis appellandum est.

7. Si quis rem furto sibi subtractam asserat, metseptimus juramento præstito, suam esse comprobare debet: Neque Judices admittent adversæ parti Jurisjurandi oblationem in duplo, ne prætextu uberioris Probationis, perjurio ansa præbeatur.

TITVLVS X.

De Sententiis Judicum.

1. **P**lacuit in omnibus rebus potiore haberi iustitiae æquitatisque, quam stricti Juris rationem. Observare autem Judices specialiter debent, ut in omnibus Causis, Sententia quae deliberata fuerit, præsentem utraque parte recitetur, ut penitus quae lata fuerit Sententia cognoscant, contineatque condemnationem unius partis, et absolutionem alterius. Coeterum inaudita Causa quemque damnari, æquitatis ratio non patitur.

2. Sententia ex falsis allegationibus contra absentem lata, ipso Jure nulla est.

3. Rescripta contra Jus elicitæ, ab omnibus Judicibus refutari Imperatores præcipiunt, nisi forte aliquid sit, quod non lædat alium et profit petenti, vel crimen supplicanti indulgeat.

4. Post rem judicatam, vel Jurejurando decisam, vel confessionem in Jure factam, nihil amplius quæritur: Quia in Jure confessi pro judicatis habentur.

TITVLVS XI.

De Appellationibus.

1. **C**um Appellatio tanquam refugium et solatium sit his, qui Judicum sententiis gravantur, ut Causas suas ab inferiore Judice ad superiorem, pro maturiore revisione provocare possint. Quocirca is qui Appellare voluerit a Judice, id faciat statim ipso pro tribunali adhuc sedente, atque inde gradatim ad Senatam, a Senatu dum adhuc congregatus considerare manet, ad universitatem Saxonum, inde ad Principis Curiam Appellandi liberam habet potesta-

tis facultatem. Appellans autem si deliberandi horam vel diem vnum postulet, negari illi non debet: Appellatio vero ad Principem omisso medio regulariter non admittitur.

2. Provocatione interposita integer status esse videtur ejus, qui de aliquo crimine adnotatus est: Ergo & si ordine abstinere jussus sit & provocaverit, eadem ratione potest cœtum participare: cum certi Juris sit, ne quid pendente Appellatione innovetur.

3. Post Appellationem interpositam, si Appellans literas Transmissorias, seu apostolos, intra prestituta tempora non postulaverit, vel acceperit, vel reddiderit, præscriptione ab agendo submoveatur. Et qui licitam Appellationem intra statutum tempus exercere neglexerit atque omiserit, perpetuo silere eum oportebit, nec a Principe petere auxilium per supplicationem poterit, quod si fecerit, desiderio suo carebit.

4. Et in majoribus et in minoribus negotiis Appellandi facultas est: Nec enim Judex debet injuriam sibi fieri existimare, eo quod litigator ad provocationis auxilium convolavit.

5. Provocatio non datur his, qui de Causis criminalibus, vti adulterio, homicidio voluntario, latrocinio, vel de manifesta violentia accusati, & certis argumentis & testibus convicti, vel proprio ore sine tormentis sua scelera sunt confessi: neque manifestis debitoribus, qui nec negant, nec ullam legitimam exceptionem adferre possunt, aut etiam iis, qui partem adversam frustra protrahere, vel calumniosa dilatione fatigare conantur, Appellationis beneficium concedatur, alioquin adversario damnum & litis impensas refundere cogantur: Sic nec in iis, quae dilationem non patiuntur.

6. Nulli qui Jurisdictioni Saxonicae subjectus est, a Senatu ad Universitatem Saxonum prohibitum est appellare,
in

in quacunque Causa mobilium rerum decem florenorum quantitatem superantium : Porro ab Vniuersitate Saxonum ad Curiam Principis Appellatio admittitur, in omnibus Causis bonorum mobilium quantitatem quadraginta florenorum excedentium : ne super minimis Causis supremi Iudices inquietentur, & homines propter minimas Causas magnis fatigentur dispendiis. In Causis vero rerum immobilium, injuriarum, seruitutum vrbicularum, et rusticorum prædiorum & similium, quæ certam sui æstimationem non admittunt, Appellatio non est deneganda.

7. Si vtraque pars litigantium ob latam sententiam aggravata fuerit, quæ libet pro se speciatim Appellabit, si in una eademque Causa vnus Appellaverit, ejusque Appellatio iusta sit pronunciata, ei quoque prodest qui non Appellaverit.

8. Privilegiis Saxonum in Transylvania cavetur, ne vnquam lites quæ finium terminalium, seu territoriorum Causa, inter Saxones emergunt, vltra Vniuersitatis eorum forum Iudiciale provocentur, neve per homines Wayvoda-les vel Protonotarios reambularentur et decidantur, sub poena provinciali qui contrarium tentaverint.

TITVLVS XII.

De Executione Rei Judicatae.

1. **I**udicati executio solet suspendi et soluti dari repetitio, si falsis instrumentis circumventam esse religionem Judicandis manifestis Probationibus fuerit ostensum.

3. Qui Sententiam a Iudice accepit, huic Executio secundum Sententiam prolatam intra spatium sex hebdomadarum fieri debet, si cum suo adversario non convenerit. His etiam qui fatebuntur debere, aut ex re Judicata necesse habebunt reddere, datur tempus ad solvendum, si intra diem datum non reddiderint, pignora capiant.

2. In Executione Causarum adjudicatarum hic ordo ob-

fer-

fervatur. Exactis post latam Sententiam, sex septimanis, si Debitor quantitatem adjudicatam Creditori non solverit, primo quidem res mobiles (exceptis instrumentis suis manuariis, quibus opus habet ad exercendum suum opificium, & apud agricolam equis, bobus aut aliis ad aratrum pertinentibus, quibus, videlicet solitus fuit debitor se nutrire) capiantur, quorum præcium si non suffecerit, etiam prædictæ Res exceptæ capiantur, tamdiu donec Creditori satisfiat. Si in bonis debitoris Res sint ab aliis ante Jure arrestatæ, Judex quod æquum erit cognoscat.

3. Cuilibet famulo suam demeritam mercedem, post absolutum servitii tempus, Judex adjudicabit auditis eorum heris, qui si debiti quantitatem non negaverint, tri-
dui tempus pro solutione facienda dabitur: Sin aliquod obteterit impedimentum, compensationis puta, id Judex æquitate componat, auxilioque sit ut servo satisfiat. Servus etiam hanc habet prærogativam, suum stipendium exigendi præ omnibus aliis debitoribus, exceptis his, qui dominos ante debiti convicissent.

4. Conductor ædium debiti accusatus, ejus si bona Creditoribus Jure adjudicata et ordine Juris occupata fuerint, locatori si pro conductione ædium non fuerit satisfactum, præ aliis omnibus satisfieri debet ex bonis conductoris, priusquam alia ejus bona ex ædibus ablata fuerint. Nam illata & inducta in domum conductam, tacite pignori obligata sunt.

5. Si Actor solutio debiti coram Judicio adjudicata est, exactis sex septimanis per publicum Civitatis ministrum pignora capiantur, quæ si fuerint mobilia, ad proximum vicinum deponantur tam diu, donec tribus diebus fori publice venum exponantur, præcium vero quod pro iis offerur, debitori significetur, ut si ea velit retinere vel dimittere, id faciat intra prædictos tres fori dies, cæteroqui vendentur quanti pluris poterint.

6. Cre-

6. Creditoribus peregrinis pignora Civium debitorum per honestas personas æstimata addicuntur, fit que eorum Executio primo in paratam pecuniam, aut si illa non suppetit in auream & argenteam supellectilem, aliaque clenodia: Quibus itidem deficientibus, hocque juramento corporali per debitorem comprobato, ad reliquas Res mobiles æstimandas descenditur. Cæterum si Civis fuerit Creditor, Debitor ad ejusmodi Jusjurandi præstationem non obligatur, sed sufficit pignorum traditio quousque sibi fuerit ex illis satisfactum.

7. Cum a Judice fundus aliquis Creditori fuerit additus pro re credita, aut fundus in nexum sit datus a debitore per literarum obligationem, talis fundus primum per præconem publicum ante fores templi parochialis, vel in foro publico, tribus diebus Dominicis publice venum proclamabitur, et si quis pretium debiti quantitatis auxerit, id domino significabitur: post tertiam proclamationem siue pretium auctum fuerit, sine non, denuo offeretur debitori si voluerit retinere, si recusaverit, plus offerenti detur, et quod supererit debitori restituetur.

FINIT LIBER PRIMUS.

LIBER SECVNDVS.

TITVLVS I.

De Ritu Nuptiarum.

1. **N**uptiæ siue Matrimonium, est Viri et Mulieris conjunctio, individuum vitæ consuetudinem continens.

2. Justas Nuptias inter se contrahunt, qui secundum legum præcepta coeunt, masculi quidem puberes, foeminae vero viripotentes, cum consensu tamen parentum aut eorum quorum in potestate sunt. Eorum qui in potestate patris sunt, sine voluntate ejus matrimonia Jure non contrahuntur, sed contracta non solvuntur.

3. Sponsalia sicut Nuptiae, consensu contrahentium fiunt, nec possunt consistere nisi consentiant omnes qui contrahunt, et quorum in potestate sunt.

4. Inter eas personas quæ parentum liberorumque locum inter se obtinent, contrahi Nuptiæ non possunt, & si tales personæ inter se coierint, incestas Nuptias contraxisse dicuntur, quarum poena sit exilium.

5. Propter majorem sanguinis reverentiam, ad quartum usque gradum inclusive, Nuptiæ non admittantur, nisi copula carnalis intercesserit, tunc enim mulcta competente, a Judice irrogata tolerabuntur.

6. Si is qui puellam suis Nuptiis pactus est, intra biennium exequi Nuptias in eadem provincia degens superfederit, ejusque spatii sine decursu, in alterius postea conjunctionem puella pervenerit, nihil fraudis ei sit, quæ Nuptias maturando vota sua diutius eludi non est passa,

7. Nihil tam humanum quam fortuitis casibus Mulieris Maritum, vel Vxorem Viri participem esse. Si igitur Vir sine culpa Vxorem, aut Vxor sine culpa Maritum rejecerit,
com-

compellatur ei quartam partem propriæ substantiæ, pro rata portione persolvere.

8. Desertor sine causa si peremptorie citatus eo, ubi domicilium habuit, non comparuerit, persona deserta in nocens libera, desertor vero tanquam mortua pronuntiabitur.

9. Si Maritus Vxori ab initio matrimonii usque ad duos continuos annos computando, coire minime propter naturalem imbecillitatem valeat, potest Mulier sine periculo trientis amittendi, repudium Marito mittere, præcedente tamen censura Ecclesiastica.

10. Matrimonium deportatione, vel aquæ & ignis interdictione non solvitur, si Casus in quem Maritus incidit: non mutet Vxoris affectionem.

11. Donec certum est superesse Conjugem absentem, ad alias Nuptias alteri migrare non licet: Si vero incertum sit: septennium tam Maritus quam Vxor expectet, et postea impune alias contrahere poterit Nuptias.

TITVLVS II.

De Successionibus ab intestato.

1. **P**ATRE & MATRE defunctis, liberi legitimi Filii & Filiae, in omnibus bonis mobilibus et immobilibus succedunt. Quod si quem ex istis descendantibus mori contingat relictis liberis, illius liberi in Parentum locum succedunt in stirpem, nimirum tam magnam ex hæreditate defuncti portionem percepturi, quantam eorum parens adeptus esset, si supervixisset.

2. Filii ante contractum Matrimonium progeniti, & per subsequens Matrimonium legitimati succedunt ab intestato Parentibus vna cum aliis legitimis.

3. Quod si Mulier legitima foetum enixa fuerit, quæ
E in

in partu moritur, si foetus ediderit, dum ex aluo Matris egreditur vagitum, qui intra quatuor angulos domus exaudiri potest, pro enixo vivo homine et hæreditatis capace reputatur.

4. Spurii vel vulgo quæsitii succedunt Matri etiam vna cum legitimis: succedunt etiam Aviae vel Avo Materno: Nam Patrem hi habere non intelliguntur, cum is incertus sit. Nati ex incæstuofo et nefario damnatoque concubitu, item ex adulterii complexibus, neque ad succëssionem Patris neque Matris admittuntur: de æquitate tamen Canonica debentur eis alimenta. Nam educatio liberorum est Juris Naturæ.

3. Spuriis ab intestato defunctis, legitimi descendentes succedunt, si autem descendentes hæredes non relinquunt, ascendentes hi videlicet quibus ipse succedere potuisset, succedunt. Porro si neque descendentes neque ascendentes reliquerit, cognatorum primi ex latere materno ad hæreditatem vocantur, & si Matrem spurius non habet, sed fratres & sorores vterinas, illi omnibus aliis ex transverso cognatis præferuntur.

6. Si defunctus descendentes hæredes non relinquat, ascendentes qui gradu proximi sunt, omnibus ex transverso cognatis præferuntur. Quod si defunctus post se relinquat Patrem vel Matrem, simul etiam Fratres & Sorores, qui cum Parentibus in bonis indivisis sedent, illi simul defuncto ab intestato succedunt: Habita autem divisione bonorum inter Parentes & Filios, mortuo aliquo filiorum, secundum Jus Saxonicum Parentes succedunt, exclusis fratribus & sororibus.

7. Si autem defunctus descendentes non habuerit præterquam ascendentes, Avum Paternum simul etiam Avum Maternum, duo illi Avi ab vtraque linea ad hæreditatem admittuntur, ita vt Avus Paternus in quæsitis ex linea Pa-

ter-

terna, Avus Maternus in quæsitis ex linea Materna defuncto succedant.

8. Si quis moritur intestatus post se Avum Paternum & fratrem Uterinum, aut Avum Maternum & Fratrem consanguineum relinquens, illi in hæreditatem defuncti succedunt quisque ex sua linea, videlicet Avus Paternus ex Paterna, & Uterinus Frater ex Materna: Avus Maternus ex Materna, & Frater consanguineus ex Paterna.

9. Fratres & Sorores, non extantibus descendantibus & ascendentibus defuncto, succedunt, & excludunt liberos Fratrum & Sororum suarum.

10. Si quis moritur intestatus, non relinquens post se ascendentes neque descendentes, nisi Fratres & Sorores, consanguinei succedunt defuncto in linea Paterna, & Fratres vterini in linea Materna. Quod si vero defunctus post se relinquat Fratres vel Sorores vtrinque conjunctos, simul etiam Fratres vel Sorores ab altero tantum Parente junctos, hi cum Fratribus vel Sororibus vtrinque conjunctis succedunt in ea duntaxat parte, qua defuncto conjuncti fuerunt, hoc est, si a Patre, tunc in Paternis: si vero a Matre, in Maternis.

11. Moritur autem quis intestatus, habens ex altero tantum Parente conjunctos Fratres, puta consanguineos & simul Avunculos, Fratres consanguinei succedunt ei in bessem a Patre: Avunculi in trientem a Matre in ipsum devolutum: Sic e contra, Fratres vterini in trientem, patrui vero, deficientibus consanguineis Fratribus, in bessem Paternum succedunt, sine bonorum confusione.

12. Si defunctus neque descendentes neque ascendentes habuerit, nec Fratres aut Sorores, Fratrum & Sororum liberi vocantur, qui defuncto in stirpem succedunt, h. e. ut quisque eorum tantum ex hæreditate accipiat portionem, quantum Parens eorum adeptus esset, si supervixisset.

set. Post Fratrum aut Sororum liberos hæ personæ vocantur, quæ proximiorum gradum cognationis obtinent, ita ut propinquiores remotioribus præferantur, & qui sunt ejusdem gradus, omnibus æqualiter competat hæreditas, & in capita succedant.

13. Intestatorum res, qui sine legitimo hærede vel exqualibet sanguinis linea conjunctis decesserint, Reipublicæ rationibus vindicentur.

TITVLVS III,

De Tutelis.

1. **D**Ecedente Vxore ante Maritum relictis liberis minoribus ex utroque Parente natis, Maritus erit Maternorum bonorum & liberorum Tutor, nec opus est alios Tutelæ præficere. Debet autem Pater intra mensem vel alterum post mortem defunctæ Conjugis, divisionem facere omnium bonorum suorum cum liberis, pro ordine & forma in Titulo sequente annotata, et facere inventarium.

2. Si Parentes defuncti Filiis suis impuberibus Testamento suo, Tutores Viros honestos & fidedignos delegerint, eorum Tutela rata permanebit.

3. Tutela autem est triplex, Legitima scilicet, quæ a nemine datur, sed a lege secundum Agnationis successionem deferitur. Altera est Testamentaria, quam Pater ordinat Filio: Tertia vero Dativa dicitur, quam ex officio Judex dat, si Testamentarii et legitimi deficient Tutores, vel si consanguinei judicentur non idonei.

4. Quamdiu Testamentaria Tutela speratur, legitima cessat, nec redit ad legitimam, nisi Testamento datus decesserit.

5. Quod si Pupillis a Parentibus nullus datus sit Tutor in Testamento, tunc ad proximiores Agnatos Tutela defer-

defertur, ad eos videlicet, qui in hæreditate post mortem Pupillorum successuri erant, atque tales Tutores decreto Senatus vel ordinariorum Divisorum constituuntur, absque aliqua spe mercedis et lucri. Si vero proximiores Tutelam negaverint sine causa sufficiente, tunc quoque spe futuræ hæreditatis pupillorum privabuntur: Nam qui sentire vult lucrum, sentiat et onus oportet. Si vero per Senatum alii peregrini Tutores ordinati fuerint, iis merces constituatur pro ratione bonorum pupillarium.

6. Tutores & Curatores excusantur propter liberos, paupertatem, adversam valetudinem & Magistratus administrationem: hisce ex Causis onus Tutelæ recusantes, a successione legitima pupillorum non repelluntur.

7. A Tutoribus & Curatoribus eadem diligentia exigenda est circa rerum pupillarium administrationem, quam Paterfamilias rebus suis ex bona fide præbere debet.

8. Magistratibus imputatur, si minus idoneus, aut etiam si Tutor omnino datus non sit, sed ita demum, si moniti non dederint.

9. Non audeat Tutor res pupillares aliter attingere, vel ullam sibi communionem ad eas vendicare, nisi Inventario prius publice facto, sic secundum morem solitum res ei tradantur: Nam Tutor qui repertorium non fecit, dolo fecisse videtur, nisi necessaria et iustissima Causa allegari possit, cur id factum non sit.

10. Mulieres ad Tutelam non admittuntur gerendam, nisi pupillorum legitimæ Matres fuerint. Quod si ad secunda vota transierint, a Tutela submoveantur, allis substitutis Tutoribus vel Curatoribus per Senatum, nisi Vitricus sit vir honestus et Tutelæ idoneus. Minores quoque viginti quinque annorum ad Tutelam non admittuntur. Lege duodecim tabularum prodigo interdicitur bonorum suorum administratio, quod & moribus quidem ab initio intro-

introducitur. Masculis igitur Pupillis ante vigesimum suæ ætatis annum: at puellis antequam nuptui locatæ fuerint, res & bona eorum extradari non debent, prodigis similiter post contracta connubia, posteaquam comparcere adfuerint: & tunc quidem Tutores data ratione onere Tutelæ liberabuntur.

11. Tutoribus permissum est conscripto Inventario accipiendo et exponendo, emendo et vendendo, atque aliis rationibus vtilitati Pupillorum consulere. At bona immobilia, & quæ vetustate interire nequeunt, alienare non debent sine Causis sufficientibus, nec sine voluntate & jussu Senatus.

12. Tutoribus non conceditur Pupillorum, quorum curam gerunt, res & bona nec per se, neque per alios emere, nisi permissu Senatus concessum fuerit. Tutoris etiam interest, ut ante susceptam Tutelam, debita si quæ illi apud Parentes pupillorum restant, indicet.

13. Quod si Pupillus ætate, metu vel calliditate Tutoris circumventus fuerit, Causa cognita a Judice in integrum restituatur. Nam cum Pupillus ex nullo contractu, sine Tutoris autoritate obligari possit (eo quod Pupillus nec velle nec nolle in ea ætate creditur) nulla æquitatis ratio patitur, ut in rem suam Tutor auctoritatem accomodat, ac cum alterius detrimento et injuria fiat locupletior.

14. Nec vero Tutoribus permittendum erit, quod quidam tamen faciunt, ut Pupillis bonæ indolis impensas ad Institutionem et honesta studia, fidelioris dispensationis & ad magis necessaria tempora, facultates eorum conservandi, prætextu denegent, interim tamen suum proprium commodum ex alienis opibus quærentes: Quapropter si qua justa Causa suspectus Tutor fuerit, debet per Magistratum a Tutela removeri, & Tutela aliis bonæ fidei Viris commendari.

15. Suspectus autem Tutor est, qui non ex fide Tutelam gerit, licet solvendo sit. Enimvero Tutor vel Curator, quamvis pauper est, fidelis tamen & diligens, removendus non est quasi suspectus. Suspectus vero etiam is putatur, qui moribus talis est, ut suspectus sit.

TITVLVS. IV.

De Divisione Bonorum inter Parentes & Filios

e o r u m.

1. **Q**Vandoquidem Maritus & Vxor matrimonio in communionem vt corporum, ita omnium rerum conveniant, merito quoque optima et æqua consuetudine suis facultatibus mutuo cum liberis eorum ad communem vitae necessitatem fruuntur. Ac usu receptum est, ut ex vniversis bonis bes ad Maritum, triens ad Vxorem pertineat, omni dotis Jure cessante.

2. Si moritur Mater relinquens legitimos liberos, Pater Filiorum intra mensem vel alterum a die obitus suæ Conjugis, convocabit consanguineos vel cognatos suæ defunctæ Conjugis, una cum ordinariis Divisoribus, quorum in præsentia liberis, tam de mobilibus quam immobilibus bonis, trientem totius hæreditatis, jure & Consuetudine in eos a Matre devolutum, extradet. Si vero Pater sit vir gravis, & morae suæ certas habuerit Causas, potest illi etiam tertius addi mensis, sine tamen liberorum damno. Quod si intra tertium mensem dividere cum liberis negligat, a Senatu florenis viginti-quinque mulctabitur.

3. Antiqua consuetudine receptum est, vt in Divisione alterutri Parentum Divisionem celebranti, arbitrio bonorum virorum ex bonis mobilibus pro facultatum modo, id est, si modica fuerit substantia, minus: si ampla, eo honestius præcipiendi Jus ei permittatur, vulgo donatio præ-

roga-

rogativa vocatur. Si vero legatū intercesserit, cessat donatio præcipua, nisi legato cedere & præcipuam eligere malit.

4. Si Pater duas domos habuerit, singularum æstimatio inibitur, & Patri alterutrius eligendæ potestas relinquetur, ac pater liberis alteram, ratione trientis cedit. Quod si domus illius quam Pater retinet, æstimatio bessiem excedat, Pater residuum liberis pecunia persolvit, ad quod & liberi tenebuntur, si domus plus triente valebit. Si vero vnica tantum domus fuerit, in qua Maritus & Vxor habitent, in Divisione illa æstimabitur, Filiisque trientis materni nomine pecuniam numerare, domumque pro se integram servare poterit.

5. Moritur Maritus Filiis & Vxore superstitibus, Mater Filiorum intra quatuor septimanas post obitum Mariti, convocabit propinquos defuncti Mariti & ordinarios Divisores, quorum in præsentia Filiis integrum bessiem vniversæ hæreditatis dabit, neque quidquam omnino de facultatibus ante Divisionem alienabit. Si vero Mater profusionis & alienationis non sit suspecta, & morae suæ iustas habeat Causas, potest illi etiam secundus concedi mensis, intra quem si dividere cum liberis neglexit, a Senatu viginti quinque florenis multabitur.

6. Si tempore divisionis duæ domus fuerint, alterutrius electio penes liberos erit, altera Matri cedit. Quod si plures fuerint, aut præter domos, alii etiam fundi in hæreditate, puta vineæ, prata, horti & piscinæ, prima semper optio penes liberos erit, secunda vero Matris, sic ut e quinque fundis Liberis tres, & Matri duo cedant, & sic deinceps. Ex agris autem Matri triens & liberis bes dabitur, quem ipsi in capita dividunt: Idem a Patre in trientis cum liberis Divisione observabitur, optione tamen illi reservata.

7. Quod

7. Quod si vnica fuerit domus, Matri tertia pars ejus in habitationem assignabitur perpetuam, siue transeat ad secundas nuptias, siue non, si tamen domus citra damnum dividi possit, quod Senatus cognoscet. Si vero transierit ad secundas nuptias et liberos suscepit, portio illa domus ad solos liberos ex priore Matrimonio, facta aestimatione redibit, qui Vitrico et liberis ex secundis nuptiis, suas portiones persolvent.

8. Si Vir, mortua priore Vxore, ex qua liberos habet, alteram duxit, et sine liberis ex ea decesserit, si aedes ita capaces fuerint, Mulieri habitatio dum ad alias nuptias transeat debetur: Quod si iterum nupserit, aut mortua fuerit, portio illa domus ad liberos prioris matrimonii, pro pecuniae solutione redibit, bonorum virorum arbitratu aestimatione facta.

9. Si Parentibus defunctis supersit una domus, simul etiam fundus extra urbem, ut vineae vel prata, in Civitatibus juniore heredi cedat domus paterna, alteri fundus: In Oppidis vero & Pagis, domus quidem juniore tribuetur, fundus autem in aquas partes dividetur, eo quod inde proveniant eorum alimenta.

10. Moritur Maritus relicta Vxore & liberis, qui septimum aetatis annum nondum excesserunt, eo Casu in Divisione hereditatis, haec ratio in alimentis liberorum Matri assignandis observabitur, ut nomine annuae proles floreni septem: bimae sex: trimae quinque, quadrimae quatuor, quinquennalis tres, sexennalis duo & septennalis unus numeretur. Haec autem pecunia dabitur ex communi liberorum besse: Si vero contingat unum eorum vel plures tempore intermedio decedere, pars pecuniarum, quarum dies nondum cessit, bessei cohaeredum accrescet.

11. In hereditatis Divisione Paternae aedes juniore Filio, Filiis non extantibus, juniore Filiae ab eodem Patre pro-

F

geni-

genitis attribuuntur, ita vt electio vtroque penes juniorem sit, atque ille qui aedes paternas retinebit, reliquis cohaeredibus portiones illorum juxta aestimationem solvat: Sin vero haeres junior aedes redimere tempore Divisionis noluerit, vel ex inopia non potuerit, aetate proximus redimendi potestatem habebit, ita vt masculi semper foemellis praeferrantur. Si vero ille mortem obierit, aut ante legitimam aetatem, aut nondum matrimonio contracto, Frater proximus ab eo, secundum gradus praerogativam, ad possessionem domus admittetur, reliquis cohaeredibus et Matri portionibus eorum juxta aestimationem pro temporis ratione faciendam, exolutis, neque illi obstabit, quod antea portionis suae legitimae pecuniam percepit. Quod si autem appareat eorum haeredum aliquem, in praedictum reliquorum circa redemptionem dolum, occulta quadam collusionem commisisse: id irritum habeatur.

12. Si quid tempore Divisionis per aliquem fraude, dolo et scienter retentum, amotum & occultatum, & tandem in lucem revelatum fuerit, ille qui rem dividendam fraude avertit, sua portione penitus privabitur, quae caeteris accrescet, excepta sexta parte Divisoribus ordinariis cedente.

13. Si Mater e vivis excefferit, quoad liberi matrimonio se copulaverint, trientis proprietates ad liberos, ususfructus ad Patrem spectat, ita tamen vt ex usufructu necessarias in eundem structuras et impensas, faciat et conservet. Mortuo vero Patre, Matri ususfructus beffis Filiorum non acquiritur, sed cum proprietate consolidatur.

14. Parentibus defunctis, si liberi haereditatem dividere voluerint, rerum earum quas quidam haeredum ex communi ad nuptias, vestes, studia et similia adsumpserunt, vel deteriores reddiderunt, ratio habenda est, ejusdemque rei caeteris indemnitas praestanda est, nisi Parentes in Testamento de iis aliquid caverint.

15. Quæ autem Pater Filio studiorum Causa peregre agenti subministravit, si non credendi animo Pater misisse fuerit comprobatus, sed pietate debita ductus, in rationem portionis, quæ ex defuncti bonis ad eundem Filium pertinet, computari æquitas non patitur.

16. Majoribus etiam, per fraudem vel dolum vel perperam sine Iudicio factis Divisionibus, intra unius anni integri spacium subveniri solet: Quia in bonæ fidei Iudiciis, quod inæqualiter factum esse constiterit, in melius reformabitur.

17. Vbi inter duos hæreditas dividenda est, senior dividat, juniore vero eligendi Jus competat.

TITVLVS V.

De Testamentis.

1. **V**Niversæ personæ mentis compotes Testamentum facere possunt quocunque tempore voluerint, dummodo legitimos suæ ætatis annos habeant, nempe masculi decimum quartum, fœminæ duodecimum annum completum, ita tamen ut legitima portio Patri, Matri, et descendantibus, adeoque iis, quibus de inofficioso agere licet, relinquatur.

2. Muti, furdi, furiosi, et ex morbo mente capti & impuberes, Testamentum facere non possunt.

3. In eo qui testatur, ejus temporis quo Testamentum facit, integritas mentis non corporis sanitas exigenda est.

4. Quilibet Testamentum facere volens, debet id facere in præsentia duorum aut trium testium virorum, per testatorem uno et eodem tempore simul ad id vocatorum, vel etiam si non vocati casu intervenerint, & tamen præsentibus per testatorem postea ad id rogati sint. Et si tale Testamentum per illas personas fuerit recognitum, sive sit

in scriptis, siue non, robur habebit, nisi per testatorem fuerit revocatum: Quilibet enim dum in vivis est, & mentis suæ bene compos, potestatem habet priorem sui Testamenti sententiam per posteriorem corrigere et immutare: Quoniam hominis voluntas ambulatoria est usque ad supremum vitae exitum. Nemo etiam eam sibi legem potest dicere, ut a priore Testamento ei recedere non liceat.

5. Testes autem in Testamentis adhiberi possunt hi, qui sui sunt Juris, quive Testamenti faciendi Jus habent: Sed neque hæres scriptus, neque is qui in potestate testatoris est, neque Pater ejus, qui eum habet in potestate, neque Fratres testes adhiberi possunt in Testamentis, Sed neque Mulier, neque impuber, neque furiosus, neque mutus, neque surdus, neque is cui bonis interdictum est, neque ii quos leges improbos intestabilesque esse jubent, admittuntur. Pater autem cum Filio, item duo Fratres in eodem Testamento alieno, simul esse possunt testes. Quia nihil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi.

6. Legatariis et aliis personis eis conjunctis, testimonium non negatur: Tempore pestis sufficiunt in Testamento duo testes siue masculi siue foeminae, siue etiam sint domesticici siue rogati adveniunt, siue fortuito.

7. Si quis aliquem ad Testamentum faciendum coegerit, vel dolo malo Testamentum facere aut mutare prohibuerit, vel effecerit ut testes non veniant, & per hoc deficiat facultas Testamenti faciendi, ei denegandæ sunt omnes actiones adeundæ hæreditatis a defuncto in eum devolutæ, aliisque gradu proximis hæredibus locus erit.

8. Quod si Mulier antea Marito offensa, non per vim, neque per dolum, sed comitate Mariti placata offensam remittens, illi Testamento aliquid legaverit, ratum habetur: sic & e contra.

9. Parentes liberos vel Nepotes in Testamentis suis hæredes scribere, atque illis legitimam bonorum suorum portionem relinquere coguntur, nempe duas partes totius hæreditatis, de reliqua tertia parte liberam habeant potestatem in Testamento disponendi: Mater quoque potest ex suo triente tertiam partem legare cui voluerit, reliquis duabus partibus pro legitima descendantibus relictis. Non enim licet Parenti aliquem ex liberis exhaereditare vel præterire, nisi is probetur ingratus, et ingratitudinis Causam nominatim inferat Testamento.

10. Si defunctus descendentes non habuerit, sed ascendentes, non potest in Testamento suo illos præterire, sed cogetur illis legitimam bonorum suorum portionem relinquere, hoc est, duas omnium bonorum partes.

11. Omnibus tam Parentibus quam liberis, ac etiam Fratribus & Sororibus de inofficioso agere liceat: Cognati vero qui sunt ultra Fratrem, obtinendi spem non habebunt.

12. Si quis aliis suis Agnatis & Cognatis, vel etiam extraneis personis, vel etiam Vxori suae in Testamento suo aliquid legare voluerit, licebit sub conditionibus institutionis, vel substitutionis, pro libera sua voluntate, nullius contradictione obstante. Qui autem potest invitis alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus.

13. Vir & Vxor, nullis existentibus liberis, sed neque ascendentibus, neque Fratribus vel Sororibus, possunt res & bona sua ex libera voluntate coram Iudicio vel aliis honestis & fidedignis testibus invicem Causa mortis donare, ut superstes lucretur bona defuncti. Si vero postea liberi illis nascentur, talis donatio robur non habebit.

14. Omnibus quorum interest petentibus, Iudex inspicendi describendique tabulas Testamenti, potestatem faciat.

15. Si liberis aliquid minus legitima portione relictum sit, hoc boni viri arbitrato compensetur, nec occasione mino-

minoris quantitatis Testamentum rescindatur. Cum in Testamento ambigue aut etiam perperam aliquid scriptum reperietur, benigne & secundum id quod testatorem voluisse credibile est, Judex interpretabitur.

15. Si quid solutum sit ex Testamento, quod postea falsum & inofficiosum vel ruptum apparuerit, repetetur.

16. Potest etiam aliquis ultimam suam voluntatem in charta conscribere manu sua vel alterius, cum subscriptione tamen sua, si scribere norit: Illam autem complicabit, ne mens testatoris ante tempus patefiat, & illi qui ex Testamento emolumentum sperant, frustrati, ad odium concitentur, vel hi qui hæredes instituti, vel legata percepturi sunt metuant, ne testator sententiam suam mutet, vitæque testatoris ob id insidientur: Advocatis deinde testibus profitebitur, in ista charta complicata, ultimam suam voluntatem contineri, cui testes nomina sua adscribant, sigillisque suis obsignabunt, anno, die & loco nomineque testatoris annotatis: Si scribere non noverint, tantum sigillis suis obsignent, quod tamen sine præjudicio & subscribentis & signantis fiet.

TITVLVS VI.

De Rebus Legatis.

1. **L**egatum est donatio Testamento relicta, qua testator ex eo quod vniversum hæredis foret, alicui quid collatum velit. Legata non debentur, nisi deducto ære alieno. hæreditatis vires ad id sufficiant.

2. Si quis hæredes habens in ascendente vel descendente linea vel collaterali, quibus de inofficioso agere licet, bona immobilia Testamento cuiuspiam legauit, hæres pro pecunia redimere potest: Bona vero mobilia, quilibet pro suo arbitrio legare potest, quatenus illi per leges licet.

Quod

Quod si vero testator immobilia habuerit suis seruitiis vel industria, vel matrimonio acquisita, de iis, si hæredes descendentes vel ascendentes, vel Fratres & Sorores non habuerit, liberam disponendi potestatem habeat, non obstante vlla suorum consanguineorum contradictione.

3. Si quis vltra vires hæreditatis legaverit, ipso mortuo quidem legatum non extingvitur, sed hoc tantummodo præstatur quod invenitur. Si pecunia legata in bonis legantis non extet, solvendo tamen sit hæreditas, hæres pecuniam legatam dare compellitur sive de suo, sive ex venditione rerum hæreditariarum, sive vndecunque tandem voluerit.

4. Debitoribus etiam ea quæ debent legantur, vel etiam si debitorem remanere vult, diem solutionis præstandæ ex suo arbitrio testator prorogare potest.

5. Si rei proprietas legata sit, cuius vsumfructum testator dum vixit retinuit, mortuo testatore legato non revocato, legatarius rei proprietatem cum vsumfructu obtinebit. Moritur legatarius, res legata ad hæredes ipsius transibit, si testator non revocaverit.

6. Si res legata sine facto hæredis perierit, legatario decedit: Si vero hæres in tradendo legato moram fecerit, periculum rei legatæ ad ipsum spectabit. Nulla autem intelligitur ibi fieri mora, vbi nulla petitio est.

7. Ad pios vsus & republicæ legata, omnium primo præstari debent. Legata ad res pias in alium vsum quam testator voluit, converti non debent.

FINIT LIBER SECVNDVS.

LIBER

LIBER TERTIUS

TITVLVS I.

De Mutuo & Commodato & Solutionibus.

1. **Q**Vandoquidem Mutuum consistit in iis rebus, quæ pondere, numero & mensura consistunt: & commodatum, quod numero & specie eadem redditur: Ideo qui Mutuum accepit solvere debet ad tempus illud, de quo inter eos convenit, aut si dies Solutioni præstituta non fuerit, solvere tenebitur quando res Mutuo data repetitur.

2. Accusatur quis coram Iudicio de debito confesso, siue Aëtor Civis sit, siue peregrinus, si debitum ex rebus creditis sit contractum, Iudex præfigere debet sex septimanas ad solvendum: Quod si vero parata pecunia debitori sit Mutuo data, vel is in contractu præsentem pecuniam se soluturum receperit, nullo Solutioni constituto termino nec die, & creditorem frustraverit, huic Iudex triduum ad solvendum præfiget.

3. Sancimus nemini licere adversus sua pacta venire & contrahentes decipere. Nam de Jure pacta conventa, quæ nec contra Leges, neque dolo malo inita sunt, omnimodo observanda sunt: Siquidem Jure constitutum est, quod quilibet beneficio pro se inducto possit renunciare, ideoque Juri convenit, ut Iudices ex præscripto obligationum cujusque debitoris Jus dicant, exceptis tamen illegitimis usuris & stipulationibus duplæ, quæ in contractibus & stipulationibus nulla ratione admitti debent.

4. In bonæ fidei contractibus id quod interest ex mora debetur Porro quod interest, non propter lucrum petentium, sed propter moram non solventium infligitur. Qui Iudici-

dicium accipere paratus est, Solutioni moram fecisse non videtur, si iuste et sine dolo malo ad iudicium provocavit. Neque is in mora est, a quo pecunia propter exceptionem peti non potest.

5. Bene constitutum est, ne filii super res et bona parentum viventium, spe futuræ hæreditatis aliquod æs alienum contrahant, sin autem id fieret, robur non haberet, Ei qui filiofamilias mutuam pecuniam invito patre dedit, etiam post mortem parentis ejus cujus in potestate fuit, actio petitioque negatur: Sin autem studiorum causa absenti dederit, vel pater ratum habuerit, repetere potest.

6. Vniversa principum rescripta, quæ in debitorum dilationem impetrantur, non aliter valeant, nisi Princeps ab ordinario debitoris Magistratu doceatur, eum justam impetrandæ dilationis Causam habere.

7. Si quis alteri supellectilem aut rem argenteam, vestem, equum aut aliud aliquid (quod mobile bonum vocamus, & quo frui quis potest) commodato dederit, illo qui fruendam accepit, ita fruatur, quemadmodum inter eos convenit, & post usum restituat, in eaque custodienda eam diligentiam adhibeat, quam suis adhibiturus esset: Si vero præter summam diligentiam & culpam, casu, res deterior fuerit reddita, non tenebitur, nisi peculiariter de indemnitate inter eos convenit, tunc placitum conventionis compleri debet. Prætextu debiti, restitutio commodati non probabiliter recusatur.

ARTICVLVS II.

De Pignoribus.

1. **R**Em suam Pignori dans, potest redimere juxta tempus & modum constitutum in oppignoratione.

2. Si res Pignori data apud creditorem sine vlla sua
G cul-

culpa, dolo & negligentia deterior facta, vel incendio consumpta fuerit, aut Casu perierit, amissio Pignoris non liberat debitorem, nec creditor a petitione debiti submoveatur. Etiam id quod Pignori obligatum est, a creditore Pignori obstringi potest.

3. Debitori permissum est rem suam Pignoratam aut obligatam ubicunque invenerit repetere, soluta prius pecunia qua alter obligavit aut oppignoravit.

4. Si quis chirographum a suo debitore habet, & alter hypothecam expressam, hujus potior erit conditio quam alterius creditoris chirographarii, etiamsi prius crediderit. Illius causa etiam potior erit, qui debitorem in Judicio exhibuerit, debitumque in praesentia illius petierit, quam alterius qui licentia Judicis impetrata, debitoris bona arestavit.

5. Si convenerit de distrahendo Pignore (sive ab initio sive postea) non tantum venditio valet, verum incipit etiam emptor dominium habere: Vbi vero convenit ne distraheretur, aut si creditor simpliciter sibi Pignus depositum accepit, non licet distrahere, nisi debitori ter fuerit denunciatum, vel coram Judicio debitorum convenerit ut satisfaciat, & cessaverit debitor redimere Pignus, venditio libera est creditori.

6. Si minus in Pignore, plus in debito inveniatur, in hoc quod noscitur abundare, sit creditori omnis ratio integra: Sin autem minus in debito, amplius in Pignore fuerit, tunc in hoc quod debitum excedit, debitori omnia Jura integra servabuntur.

7. In Pignoribus distrahendis hic ordo servatur, ut termino Solutionis lapso, creditor a Judice petat debitorem ad terminum competentem citari, quo vel Pignus luat, vel distractionem admittat. Judex si cognoverit debitorem nullam sufficientem Causam producere, quare sua Pignora non redimat, creditori potestatem distrahendi Pignora dabit, quo

quo facto, Pignora per tres hebdomadas in publico foro venum exponentur, atque majus precium offerenti, vendentur. Quod si res immobiles fuerint, tribus diebus dominicis subsequenter publice proclamabuntur, ut supra in Titulo Duodecimo Libri primi, de Executione rei iudicata habetur.

8. Si quis operas conduxerit, & mercedem non solverit, Judex aditus ad solvendum locatori, tridui spatium dabit: Si vero paratam aliquam rem quis in diem emerit, sex hebdomadarum dilatio emptori conceditur.

9. Diversis temporibus eadem re duobus Jure Pignoris obligata, eum qui prior data pecunia Pignus accepit, priorem haberi certi ac manifesti Juris est, neque secundum creditorem facultatem distrahendi hujus Pignoris alter consequi posse æquum est, nisi priori creditori prius debita fuerit soluta quantitas.

10. Respublica creditrix omnibus chirographariis creditoribus præfertur. Nam certum est ejus, qui cum Fisco contrahit, bona veluti Pignoris titulo obligari, quamvis specialiter id non exprimatur.

11. Denunciatio debitoris facta creditori vel etiam emptoribus de, non distrahenda vel emenda re sibi Pignori obligata, ita demum efficax est, si univsum debitum offerat creditori: Nam si vel modicum sorti decedat, distractio rei obligatae non potest impediri.

12. Qui dolo vel culpa rem Pignore acceptam deteriorem fecerit, Pignoratitia actione tenebitur, ut talem restituat, qualis fuerit tempore obligationis: Quicquid autem commodi sive incommodi fortuito pignori accessit, id ad debitorem pertinebit.

TITVLVS III.

De Jure Creditorum & Debitorum.

1. **S**I Creditor sine Judicis autoritate res Debitoris occupet, de vi priuata tenetur. Creditores igitur si aduersus suos Debitores agant, per Judicem id quod sibi debere putant, reposcere debent: alioquin si in rem Debitoris sui intraverint, aut aliquid acceperint nullo id concedente, arbitrio Judicis mulſabitur. Optimum igitur est, vt si quas putant se habere petitiones, actionibus experiantur.

2. Quae fraudandorum Creditorum gratia alienata sunt, in pristinum statum restituantur: Non autem fraudantur Creditores, cum quid non acquiritur, sed cum quid de bonis imminuitur.

3. Instrumentorum amissio, si manifestis probationibus Debitores tuos debere tibi apparuerit, nihil oberit.

4. Cum eo qui Creditoribus suis bonis cessit, si postea aliquid acquisiuerit, quod idoneum emolumentum habet, ex integro in id quod facere potest, Creditores experiuntur: Nam qui bonis cesserunt: nisi solum Creditores receperint, non liberantur.

5. Si qui sine deliberatione adeant hæreditatem, vel sese immisceant, omnimodo ab ipsis Inventarium in tabellariorum præsentia conficiatur super his rebus, quas defunctus mortis tempore habebat, & sic hæreditatem sine periculo habeant, vt in tantum hæreditariis Creditoribus teneantur, in quantum res substantiæ ad eos deuolutæ valeant, & eis satisfaciant, qui primi temporum prærogativa veniunt Creditores, & si nihil reliquum est, posteriores venientes repellantur, & nihil ex substantia sua penitus hæredes amittant: ne dum lucrum facere sperant, in damnum incidant. Qui vero postquam adierint vel sese immiscuerint,

&

& Inventarium facere intra certum tempus (triginta scilicet dierum neglexerit:) Item qui post petitam deliberationem, vel pro hærede gesserint, aut non recusaverint hæreditatem, omnibus in solidum hæreditatis oneribus teneantur.

6. Si cujuscunque modi actiones, ad potentiorum fuerint delatæ personas, Debiti Creditores jactura mulctentur. Nominis autem venditio & ignorante & invito eo, adversus quem actiones mandantur, contrahi solet.

7. Debitor qui solutam pecuniam adfirmat, ejus rei probationem præstare debet. Nemo ex iis qui negant se debere, prohibetur etiam alia defensione uti, nisi lex impediatur.

8. Vnusquisque Creditorem suum eundemque Debitorem petentem submovet, si paratus est compensare: at si quis compensare potens solverit, contradicere poterit, quasi indebito soluto. Compensatio autem ideo necessaria est, quia interest vniuscujusque potius non solvere, quam solutum repetere. Compensationem ex omnibus actionibus ipso Jure fieri sancimus, excepta actione depositi: possessionem enim alienam perperam occupantibus, compensatio non datur.

9. Non est novum, eum a quo petitur pecunia, implorare rationem Creditoris, ut fides veri constare possit. Errorem calculi, siue ex vno contractu, siue ex pluribus si emerferit. veritati non adferre præjudicium sæpe constitutum est: unde rationes etiam sæpe computatas, denuo retractari posse (si res judicatæ non sunt, vel transactio non intervenit) explorati juris est.

10. Debitorem, si solvendo non fuerit, nec a Creditore ulteriorem dilationem impetrare potuerit, aditus Judex ad triduum vsque publicæ custodiæ demandabit, eo exacto, Creditori tradet, qui illum ad instar familiæ suæ alet, labo-

laborique domestico per annum compedibus vinctum adhibebit, in singulos dies denarios quinque in solutionem debiti computaturus: Anno vero elapso debitor nexu dimissus, fide data spondebit, se quod ex operis in posterum acquirere poterit, Creditori in solutum daturum, nec interea quoquam fugituum. Donec autem Creditori huic satisfecerit, nullus ex aliis Creditoribus eum aresto subiciet.

T I T V L V S IV.

De Locato & Conducto.

1. **Q**ui habitationem vel ædes alicui pro certa pensione, ad certum tempus locaverit, æque atque conductor, omnia secundum legem conductionis facere tenetur. Locator autem prospiciet Conductori ut commode habitet: Si vero Conductor sua opera aliquid necessario vel utiliter ædificaverit, vel restituerit conscio Locatore, ex ipsa pensione recipiet.

2. Conductor completo tempore pactam pensionem Locatori solvet, cavebitque ne ædes conductas deteriores faciat vel fieri patiatur: Nam si plures in ædes conductas receperit, per quos aliquid damni detur, illorum culpam præstare tenebitur. Mortuo Conductore intra tempora conductionis, hæres ejuseodem jure in Conductione succedit.

3. Si quis fundum vel ædes alicui locatas vendat, curet apud emptorem, ut Conductor eadem pactione fruatur & habitet, alioqui aget cum eo ex Conducto, aut pensionem petentem exceptione doli submovebit. Si vero Locator paratus sit aliam habitationem non minus commodam præstare, æquissimum est absolvi Locatorem. Qui contra legem Conductionis fundum vel ædes, ante tempus sine justa & probabili Causa deseruerit, ex Conducto ad solvendam totius temporis pensionem, conveniri potest.

4. Ne

4. Nemo prohibetur rem quam conduxit, alii locare, si nihil aliud convenit.

5. Opifices, vtputa fullo, farcinator & reliqui, si quid faciendum locaverint, ac ex incitia deterius reddiderint, vel negligentia aut culpa sua perdiderint, ex Locato solvere tenebuntur. Nautæ, vectores, stabularii quod cuiusque saluum fore receperint, nisi restituant, in eos Judicium dabitur. Si vero res Locata per ignem, ædium ruinam, vim hostilem, impetum aquarum, aut per alium Casum, cui iniusti non potest destruetur, Conductor non tenetur.

6. Qui mercedem accepit pro custodia alicujus rei, is ejus periculum propter mercedem præstat, sed de damno ab alio dato, agi cum eo non potest.

7. Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quo minus operas præstaret. In operis duobus simul locatis, convenit priori Conductori ante satisfieri.

8. Si agricola errore vicinum agrum araverit, veletiam conseverit, agri dominus æquivalente semine & aratri mercede, sementem agri sui redimet: Si vero mota actione, vel domino prohibente conseverit, semina cum labore perdit.

TITVLVS V.

De Deposito.

1. **I**N Causa Depositi compensationi locus non est, sed res ipsa reddenda est. Si igitur pecunia, vestes, vel aliæ aliquæ res, apud aliquem Depositæ fuerint, diligenter custodire, atque Deponenti cum repetiverit, reddere ipse vel hæredes sui tenentur. Si peculiari conventionem res deponitur, rata debet teneri conventio: contractus enim legem ex conventionem accipiunt.

2. Si

2. Si res deposita non reddita fuerit cum a deponente peteretur, si quid damni postea Deposito acciderit. Depositarius restituet. Res Deposita, si per Judicem ejus loci, sine dolo & culpa Depositarii, arestata & detenta fuerit, non est restituenda Deponenti, nisi Judicis permisso.

3. Si res Deposita, culpa & negligentia Depositarii amissa fuerit, Judicio Depositi tenetur. Quod si res Deposita sine dolo & culpa ejus amissa sit, non tenebitur: Nam fortuitos casus, ut sunt tumultus, incendium, ruinæ, rapinæ, furta, nemo præstat.

4. Si duo invicem aliquid Deposuerint, cum alter suum repetit, reddendum est, neque pignoris loco retinendum, ac ille qui prior coram Judicio egerit, potior erit jure.

5. Si duo eandem rem conjunctim Deposuerint, non debet vni restitui: si vero sic Deposuerint, ut vel vnus auferat totum, reddi debet. Quod si vero sic inter eos conventum est, ut si ambo non venirent, alteri vna pars datur, conventioni standum est. Si apud duos Deposita sit res, adversus vnumquemque eorum in solidum agi poterit, nec liberatur alter si cum altero agatur. Non enim electione sed solutione liberantur.

6. Qui rem Depositam invito domino sciens prudensve in usus suos converterit, etiam furti delicto obnoxius fit. Si sacculum vel argentum signatum deposuero, & is penes quem Deposita fuit, me invito contrectauerit & Depositi & furti actio mihi in eum competit.

7. In sequestro Deposita est, quod a pluribus in solidum, certa conditione custodiendum reddendumve traditur.

TITVLVS VI.

De Emptione & Venditione & rerum præscriptione.

1. **E**Mptio & Venditio sicut consensu contrahitur, ita contrario vtriusque partis consensu resolvitur, antequam
res

res fuerit tradita, vel pretium solutum.

2. Venditione perfecta, omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit. ad Emptorem pertinet, tametsi ea res adhuc in custodia Venditoris remaneat. Quicquid enim sine culpa & dolo Venditoris accidit, in eo Venditor securus est, nisi custodiam rei ad traditionem usque suo periculo susceperit, nam tunc ad Venditoris periculum casus rei pertinet.

3. Quod in diem addicitur, licet Venditori meliore allata conditione, addicere posteriori, nisi prior paratus sit plura adjicere: Necesse autem habebit Venditor, meliore conditione allata, priorem certiorum facere Emptorem, vt quod alius adjicit, ipse quoque adjiciat.

4. Si post contractam Venditionem, arrarum nomine etiam vnus tantum denarius fuerit datus, qui vtrumque contrahentem ad standum contractui obligat, tunc quemadmodum Venditor rem præstare, sic e contra Emptor, etiam si poeniteat, rem emptam accipere, & residuum pretii persolvere cogitur: æquitas enim postulat, vt quo Jure Venditor, eo & Empor ligetur. Pretium autem constitui oportet, nam sine constituto pretio venditio nulla est.

5. Si quis res immobiles, videlicet ædes, allodium, vineam, hortum, agrum, pratum, vel piscinam divendere constituerit, primum vicinis denunciaret, deinde tribus diebus dominicis proxime subsequenibus in foro publico, vel ante fores templi, proclamari curet, & tunc qui prior emerit retinebit, verum fratres, consanguinei, cometanei & vicini præferuntur peregrinis.

6- Si Civis habuerit fundum venalem in alio territorio, Venditio eius in eo loco publicabitur, & illius loci incolæ, præferantur omnibus propinquis Venditoribus, exceptis parentibus & liberis.

7. Venditio fundi alicujus legitimam semper requirit fili-

H

orum

rum aut filiarum vel fratrum, ad quos successio defuncti spectare videbitur, admonitionem, si intra hujus regni limites esse dignoscantur. Itidem si ager dividitur cometanei similiter legitime admonendi sunt.

8. Cum itaque Emptor & Venditor de pretio convenierint, Venditor honestis viris simul & vicinis convocatis, iis presentibus omne Jus domini Emptori resignabit, ac intercedente consveta solennitate symposii, in possessionem fundi immittet. Porro si quispiam sit, qui Juris aliquid ad illum fundum se habere credat, & presentis sit, is tempore immisionis seu statutionis per publicum famulum contradictionem facere, ac tandem ad decimum quintum diem coram Judicio rationem contradictionis suae assignare tenebitur. Contradictione autem non existente, Emptor dominium fundorum illorum plene consequetur: si vero absens esset, neque novisset venalem esse, Jus suum intra annum persequi poterit.

9. Si res mobilis infciis consanguineis clam vendita sit, qui proximi sunt ad tertium gradum usque, si redimere voluerint, ejus Jus & potestatem habeant.

10. Nemo ab exteris vel aliis peregrinis hominibus, potissimum Valachis, equos vel boves, verveces & porcos in Pagis, præterquam in Civitatibus vel Oppidis tempore nundinarum emat, ne tandem Emptor tanquam furtivæ rei damnum patiatur: Et si res venundata furtiva vel vi ablata fuerit, regressum habet Emptor ad Venditorem, ut consequatur quanti sua interest.

11. Equum vel bovem furtivum, vel vi a suo domino ablatum, si quis emit in nundinis anniversariis vel foris hebdomadibus, atque ille tandem vindicatur, Emptor non tenetur suum Evictorem statuere, sed sufficit si probaverit, se intercedente consveta symposii solennitate emisse. Si quis equum vendit, de viciis & morbis latentibus cavebit in diem usque tertium.

12. Si quis fundum alteri vendiderit, tenetur de Eviotione vsque ad annum & diem inter præsentes: Si vero ille qui impetiturus esset, ab hoc Regno abesset, aut alia iusta impedimenta obstarent, quo minus Jus suum intra tempus supra declaratum, prosequi posset, & reversus sublativse impedimentis, intra annum et diem Emptori litem movere cœperit, Emptor Venditori secundum Juris ordinem id denunciare, & Venditor Emptorem evincere tenebitur.

13. Qui prædium alienum vel commune cum aliis distraxerit, Venditio revocari potest. Cæterum qui bona fide, ab eo qui dominus non est, cum crederet eum dominum esse, prædium emerit, ac per justam temporis præscriptionem possederit, a possessione removendus non est, & is cui commune fuit prædium, plus sua parte non obtinebit, ne rerum domini sint in incerto.

14. Si duo coram Judicio contendunt, quorum alterius Jus sibi ad rem competere dicat, alter vero præscriptionem opponat, hic prior est audiendus, non obstante quaestione, uter eorum actor vel reus sit.

15. Qui rem immobilem iusto titulo, puta. emptionis, donationis vel successionis, five per se, seu per antecessores suos per continuos duodecim annos, sine aliqua legitima interpellatione possederit, de possessione rei vel dominio nequaquam est amovendus.

16. Neque furtivæ, nec vi possessæ, neque mutuatae, commodatae, depositæ, legatae res, neque etiam tutelæ actiones, nec finium regundorum vlllo modo præscribi possunt. Neque loca sacra, neque publica a quoquam perpetram occupata, vendita, alienata, longo tempore præscribuntur, sed corpori suo, a quo sunt avulsa, restituentur, ita vt nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat.

17. Non est incognitum, id temporis quod in minore

ætate transmissum est, longi temporis præscriptioni non computari, ea enim tunc currere incipit, quando ad maiorem ætatem dominus rei pervenerit. Ad maiorem autem ætatem pervenisse existimatur, cum tutela exit, quod anno ætatis suæ vigesimo fit, tunc si intra hujus regni limites fuerit, intra unius anni & diei revolutionem: si vero in externis regionibus, & fundum venditum ignoraverit, intra duodecim annorum decursum, Jus suum prosequatur.

18. Omnis permutatio in qua species similis pro simili traditur, si nec fraude, nec dolo facta fuerit, robur habebit, consanguineorum aut aliorum quorumcunque contradictione non obstante.

TITVLVS VII.

De Fidejussoribus.

1. **S**I quis pure Fidejussit pro alio, semper obligatur, si vero in diem vel sub conditione, iis stabitur.

2. Creditori conceditur electio conveniendi primo loco vel Debitorem principalem omisis Fidejussoribus, vel Fidejussores omisso principali, neque per hanc electionem excluditur a regressu ad alterutram partium, nisi ei plene satisfactum fuerit. Non enim electione, sed in solidum solutione liberantur Debitores et Fidejussores.

3. Si plures intervenerint Fidejussores pro vno debito, singuli in solidum tenentur. Si itaque alter eorum Jure coactus in solidum Creditori satisfecerit, actio ei adversus Debitorem principalem vel ejus hæredes competit, a quibus si satisfieri ei non poterit, ad alios confidejussores reverti licet, donec in solidum quæ persolvit consequatur.

4. Si medio tempore Fidejussores, rei familiaris insignem jacturam facerint, & ad extremam inopiam redacti fuerint, causa cognita denuo debitor cavebit: Possessores autem rerum immobilium cavere non coguntur.

5. Si

5. Si quis pro condemnato Fidejufferit, & condemnatus decesserit, recte nihilominus cum Fidejussore ejus agatur, Fidejussor autem non tantum ipse obligatur, sed etiam hæredem relinquit obligatum.

T I T V L V S VIII.

De Receptis Arbitris & Transactionibus.

1. **S**I qui in Arbitros compromittunt, & quod illi decreverint, se observaturos obligaverint, parere atque Arbitratui illorum stare coguntur. Si vero pœna adjecta est, ut is qui parere nolit pœnam solveret, Arbitrium tollitur soluta pœna.

2. Non autem quidlibet statuere Arbitri poterunt, nec in qualibet re, nisi de qua compromissum & quatenus compromissum est. Compromissum vero ad similitudinem judiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet. Bona fides autem exigit, ut Arbitrium tale præstetur, quale viro bono convenit: Itaque si cujus Arbitrium ita pravum est, ut manifesta iniquitas ejus appareat, corrigi potest per Judicium bonæ fidei.

3. Cum in duos Arbitros compromittitur, si non consentiant, tertia persona certa est eligenda, cujus auctoritati pareatur.

4. Qui transigit, quasi de redubia & incerta neque finita transigit. Quamvis cum pactus est statim pœniteat, transactio rescindi & lis instaurari non potest. Neque sub prætextu instrumenti post reperti, transactionem bona fide finitam, rescindi jura patiuntur: Nam non minorem auctoritatem transactionum, quam rerum judicatarum esse, recta ratione placuit. Siquidem nihil ita congruit humanæ fidei, quam ea quæ placuerant, custodiri.

5. Qui fidem licitæ transactionis rupit, non exceptione tantum submovebitur, sed etiam pœnam, quam stipulanti recte promiserat, præstare cogetur. Causas itaque vel
lites

lites transactionibus finitas, legitime Principis mandato resuscitari non oportet.

T I T V L V S IX.

Si Quadrupes Pauperiem fecerit; & de Noxa'ibus actionibus.

1. **S**I quadrupes contra naturam commota, feritate pauperium fecerit, aut dandum erit animal a domino quod nocuit, aut æstimatio noxiæ offerenda, nisi si culpa domini vel alterius cujuspiam damnum datum fuerit, eo casu in factum actione tenebitur.

2. Si quis feram bestiam, utpote leonem, ursum, cervum, lupum, vulpem, simiam & simile quiddam habuerit, per quas damnum datum nocitumve fuerit, dominus quantum bonum & æquum Judici visum fuerit, condemnatur. Quod si homo occisus fuerit, dominus homagium sive æstimationem hominis mortui solvere tenebitur.

3. Qui quadrupedem vel pecudem alienam læserit, quanti arbitrato bonorum virorum æstimabitur, solvet. Si vero contra ferocientem quadrupedem quis se defendere coactus fuerit, nihil tenebitur: Nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere: Ideo qui, cum aliter tueri se non possent, damnum dederint, innoxii sunt.

4. Cessat hæc actio noxiæ contra dominum, ubi instigatu alterius fera damnum dedit: Et generaliter toties hæc actio locum habet, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. Nam qui injuriæ occasionem præstat, ipse damnum dedisse videtur.

5. Si quis alteri damnum fecerit, quidve ufferit, fregerit, ruperit, injuria, quanti ea res erit in diebus triginta proximis, tantum æs domino tenebitur: Injuriam autem hic accipimus pro damno culpa dato, etiam ab eo qui

nocere noluit. Ideo furiosus, cum mentis suae non sit, & infans, hac actione non tenebuntur.

6. Ideo si in eum locum, vbi vulgo iter fit, dejectum vel effusum quid erit, quantum ex ea re in corpore alicujus vel vestibus, vel alia re, damnum datum factumve fuerit, tanti condemnabitur. Si eo ictu homo periisse dicetur sine dolo deicientis vel effundentis, homagium mortui praestabitur: Si vero hominis corpus ex eo ictu laesum vulneratumque fuerit, mercedes medicis praestitas, coeteraque impedia, quae facta sunt in curationem, praeterea & operas quibus caruit, laeso compensabit. Quod si nullum erit iter, dolus duntaxat praestatur, si immisit in eum quem viderit transeuntem. Nam culpa ab eo exigenda non est, cum divinare non potuerit, an per eum locum aliquis transiturus fuerit.

7. Sicut imperitia, negligentia, item nimia saevitia & lusus noxius: ita infirmitas quoque culpa adnumeratur, cum affectare quis non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet infirmitatem suam aliis periculofam futuram. Praeceptoris quoque nimia saevitia culpa assignatur.

8. Si fortuito incendium factum sit, venia indiget, nisi tam lata culpa sit, vt luxuriae aut dolo sit proxima.

9. Vias regias & earum pontes qui publici sunt, quilibet Magistratus in suis finibus & territoriis muniat sartiatiue. Si igitur neglectius habiti, jumentis iter facientium (sine agentis culpa) quid damni dederint, loci officiales latissimam ejus culpam praestabunt.

FINIT LIBER TERTIUS.

LIBER

LIBER QUARTUS.

TITVLVS I.

De Publicis Judiciis.

1. **P**ublicorum Judiciorum quædam capitalia, quædam non capitalia sunt. Nam quædam flagitia sunt, quæ corporis coertione cum relegatione puniuntur.

2. Publica autem Iudicia dicta sunt, quod cuivis e populo executio eorum plerumque datur: Expedi enim peccata nocentium esse nota ut emendentur. Sunt vero hæc quæ dicuntur Publica, ut Lex Iul: Majestatis & de adulteriis Cornel: de sicariis & parricidiis, veneficiis, falsi &c.

3. Si consensus fuerit reus, donec de eo pronuncietur, in vincula publica conjiciendus est: Qui autem de crimine paciscitur, confiteri intelligitur. Ne autem diversorum criminum rei denti crudelius habeantur, Iudices productos e custodiis reos disceptationi debitæ subdent, & quod leges svaserint definiant.

4. Absens in criminibus damnari non debet, quemadmodum neque suspectus: Satius enim est facinus nocentis impunitum relinqui ad tempus, quam innocentem damnari.

5. Defuncto eo qui reus erat criminis, poena quoque extincta est. Neque crimen vel poena paterna ullam maculam filio infligere potest: Nam unusquisque ob admissum scelus poenam luit, nec alieni criminis successor constituitur.

6. Si quis reum criminis, pro quo satisdedit, non exhibuerit, poena pecuniaria plectitur: Si tamen dolo non exhibeat, etiam extra ordinem est damnandus.

7. Is qui reus factus est, purgare se debet, nec ante potest accusare, quam fuerit excusatus: Constitutionibus enim observatur, ut non relatione criminum, sed innocentia reus purgetur.

8. Quis-

8. Quisquis crimen intendit, in Iudicium veniat, nomen rei indicet, nec inpunitam fore noverit mentiendi licentiam, cum calumniantes, ad vindictam poscat similitudo damnationis: Nam qui non probat quod objicit (secundum Canones) Talione ponitur.

9. In criminibus scrutandis questio adhiberi solet, sed non statim a tormentis incipiendum est, sed ad tormenta ita demum veniri oportet, cum suspectus est Reus, & aliis argumentis convincitur, ita ut sola confessio ipsius deesse videatur. Vnius facinoris rei ita audiendi sunt, vt ab eo primum incipiatur, qui timidior est, vel tenerae aetatis videtur.

10. In ea causa, in qua nullis Reus argumentis oneratur, non facile tormenta sunt adhibenda, sed instandum, vt Actor quod intendit comprobet, atque sic Reum convincat. Confessiones Reorum tortura expressæ, pro exploratis criminibus semper haberi non oportet, si nulla alia probatio religionem cognoscentis instruat.

11. In maleficiis voluntas spectatur non exitus. Nemo opere iudicetur fecisse, nisi & malignum consilium ei fuerit: nec consilium habuisse nocet, nisi & factum secutum sit.

12. De his criminibus, de quibus quis semel absolutus est, ab eo qui accusavit, repeti accusatio non potest.

13. Qui abortitionis aut amatorium poculum præbent, etsi dolo non faciant, tamen quia res est mali exempli, confiscata parte bonorum relegantur. Si vero ex eo mulier aut homo perierit, summo supplicio afficiantur.

TITVLVS. II.

De Furto & vi Bonorum raptorum.

1. **F**urtum est ablatio & contrectatio fraudulosa rei alienæ in scio & invito domino, lucri faciendi gratia. Furti actio ei competit, cujus interest rem salvam esse, licet do-

minus non sit: Conditio vero Furti ei demum competit, qui dominium habet, vel hæredi ejus. Nunquam tamen ea conditione alius quam qui fecit tenetur, aut hæres ejus.

2. Cum Furti actio ad persecutionem poenæ pertineat, conditio vero & vindictio ad rei recuperationem, apparet recepta re, nihilominus salvam esse Furti actionem, conditionem vero tolli, sicut ex diverso post sumptam poenam, salvam esse conditionem.

3. Poenalibus autem actionibus hæredes non tenentur, neque cœteri successores, idcirco nec Furti conveniri possunt. De instrumentis ablatis, in rem actione conveniri possunt tenentes.

4. Non tantum qui Furtum fecerit, sed etiam is cujus opera & consilio Furtum factum fuerit, Furri actione tenebitur: Furtum autem sine contrectatione non fit, quare & opem ferre vel consilium dare tunc nocet, cum secuta contrectatio est.

5. Qui alienum quid repertum lucri faciendi causa sustulerit, Furti obstringitur, siue sciverit cujus ea res sit, siue ignoraverit, si judicio non manifestat. Quia ea mente alienum quid contrectavit ut lucrifaceret, tametsi mutato consilio, id domino postea reddit, Fur est: Nemo enim tali peccato poenitentia sua nocens esse desiit, præsertim si factum Judicio innotuerit. Neque prodest ei qui vi rapuit, ad evitandam poenam, si ante Judicium restituat rem quam rapuit: sic nec illi qui dolo malo occultavit, si factum Judicio innotuerit.

6. Si Debitor rem suam, quam pignoris causa Creditori dedit, subtraxerit, Furtum committit: Sic etiam si peccoris arestati dominus, e custodia aresti clam illud abegerit, Furti actione tenebitur. Item qui sciens rem alienam vendide

diderit, vel ex alia causa tradiderit, Furtum ejus committit. Qui vero rem alienam, existimans suam esse alienaverit, Furtum non committit: Furtum enim sine affectu furandi non committitur.

7. Receptatores & occultatores non minus delinqvunt quam Fures & aggressores ideoque, par ipsos & Reos poena expectat. In pari causa habendi sunt, qui comprehendere latrones & Fures potuerunt, & tamen accepta pecunia, vel rerum surreptarum parte dimiserunt. Si autem receptator sanguine vel affinitate junctus fuerit malefactori, & de maleficio ejus cognoverit, Judex causa cognita poenam moderabitur.

8. Rem Furto ablatam atque alteri divenditam, dominus recuperare potest: neque emptor ejus rei precium repetere potest: Res enim Furto ablata, directe ad suum dominum redire debet.

9. Quilibet in terra regia habitans, apud quem res Furtiva fuerit reperta et deprehensa, si dixerit, se rem eam titulo emptionis possidere, suum Evictorem coram Judicio exhibere tenetur. Si vero Venditor alienæ Jurisdictionis fuerit, sufficit si ibi cum exhibeat.

10. Communi Regni decreto, qui furtum fecerit & convictus fuerit, suspenditur. Sed qui res sacras ex æde sacra furripuerit, in ignem conjicitur. Res privatorum si in ædem sacram depositæ, surreptæ fuerint, furti actio non sacrilegii competit.

11. Furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non potuit: Furem vero interdium deprehensum, non eliter occidere lex duodecim tabularum permisit, quam si telo, id est, fuste, ferro lapideve se defendat.

12. Eos qui a servo furtim ablata scientes susceperint, non tantum de susceptis, sed etiam, poenali Furti actione convenire petes.

T I T V L V S III.

De Homicidiis.

1. **L** Ex Regia & recepta consuetudo, Homicidas Notorios ultore ferro prosequitur.

2. Qui hominem occiderit, si non occidendi animo hoc admisit, absolvi posse, & qui hominem non occiderit, sed vulneraverit ut occidat, pro Homocida damnandum, Divi Imperatores rescripserunt. Nam maleficia, voluntas & propositum delinquentis distinguunt.

2. Qui hominis necandi causa venenum confecerit, habuerit, dederit, poena legis Corneli: de sicariis tenebitur.

4. Si alius tenuit, alius interemit, is qui tenuit, quasi mortis causam praebeat, & in factum actione tenebitur, Nihil enim interest occidat quis, an causam mortis praebeat.

3. Si quis percussorem ad se venientem, aut latronem insidiantem occiderit, securus erit. Nam adversus periculum naturalis ratio permittit se defendere, Vim vi repellere omnes Leges omniaque Jura permittunt, si hoc tuendi sui duntaxat, non etiam vlciscendi causa, cum moderamine inculpatae defensionis factum sit: Differunt enim inter se defensio & vindicta: Quia defensio fit in continenti, vindicta vero post moram sequitur.

6. Si in rixa percussus homo perierit, ictus uniuscujusque percussorum contemplari oportet. Quod si non constat quis primum percusserit, inquirendum est quis alterum ad contentionem & percussorem provocaverit. Si cum uno ex pluribus, qui aliquem percusserunt agatur, coeteri non liberantur: Nam quod alius luit, alium non liberat, cum id poena sit.

7. Si quis non laetaliter sit vulneratus, ac per negligentiam suam non adhibendo medicos, vel curando medicis

cis non paret, vel suiipſius curam non habendo, mortuus fuerit- percutiens pœna Homicidii puniri non poteſt.

8. Si quis in tumultu occiſus fuerit, authôrque necis ignoratur, tunc omnes qui armis occiſum adorti ſunt, pœna Homicidii damnantur. Quod ſi vero conſtat, cujus percuſſione mortuus eſt, ille ſolus vt Homicida, alii vero tanquam vulneratores puniuntur.

T I T V L V S IV.

De Homagiis Praeſtandis.

CVM non ſemper qui hominem occidit, vt Homicida damnetur, ſed aliquando cognita cauſa ad perſolvendum Homagium defuncti, iſ qui occidit compellatur: ideo Statutum eſt, vt talis occiſi Homagium quadraginta florenis redimatur. Capitalis criminis alicujus convictus, ſi pœnam corpore non luit, vltra quadraginta florenos mulctari non poteſt.

2. Vivum Homagium viginti florenis æſtimatur. Si quis brachium vel manum alteri amputaverit, vel invtiles percutiendo reddiderit, viginti florenos læſo perſolveth. Pro pollice amputato, vel inutili reddito ex vulnere, decem floreni numerantur, reliquorum vero digitorum cujuſlibet & dentis, quinque floreni mſta eſt.

Oculus viginti florenis)

Auris decem)

Lingvæ emenda viginti (luatur.

Coſta flor: itidem viginti)

Cicatricum autem nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.

T I T V L V S V.

De Injuriis Verbalibus.

I. Com-

1. **C**ommune viciū est, vel aliqui ex petulantia morum alterius præsentis vel etiam absentis bonæ famæ, verbis turpibus vel famosis scriptis detrahant, contra quos Injuriarum actio competit: Ideo Statutum est, ut diffamatores honorem læso restituant in eo loco, vbi eum maledictis infectati sunt, ac deinde per Judices ob lingvæ petulantiam, secundum læsæ personæ dignitatem & loci respectum puniantur: Injuriae enim re, persona, tempore & loco atrociores judicantur.

2. Quicquid calore iracundiae vel fit vel dicitur, non ratum est prius, quam ex perseverantia apparuerit Judicium animi fuisse. Si itaque Injuriā famam alterius læ erit, testimoniiisque se rem probaturum suscepit, neque sufficienter id præstiterit, non deprecari solum debet injuriā, sed Judicium sententia, causā cognita, in certam quoque lingvæ emendam condemnabitur, cujus mulctæ duæ partes Judici, tertia vero parti læsæ dependi & cedere debebit.

3. Actio Injuriarum dissimulatione aboletur: Nam postea ex poenitentia remissam Injuriā recolere non licet.

4. Quod si se mutuo conviciis affecerint, neuter eorum Injuriā vindicare potest: paria enim delicta, mutua pensatione solvuntur, nisi alter coram Judicio quæstus sit, tunc enim Judex ambas partes mulctabit pro merito. Porro in actione Injuriarum Reus convictus, ultra Senatus cognitionem non provocabit.

5. Quicumque alium e domo, sive propria sive aliena, ad duellum provocaverit, de vi commissā tenebitur, quæ florenis viginti mulctabitur. Provocatus autem sese continere, nec ad illatæ Injuriae vindictam exire, neque bona ipsius fama ob id periclitari quicquam debebit.

T I T V L V S VI.

De Falsis, & de his, qui notantur Infamia.

Falsi

1. **F**alsi pœna coërcentur, qui Falsos testes Falsasque probationes, ad Falsam litem instruendam produxerunt, quive pecuniam acceperunt ad dandum Falsum testimonium, vel eo nomine obligationem aut pactionem fecerunt, societatemque inierunt, & qui pecuniam acceperunt, vt rei veritatem occultent.

2. Qui vivi Testamentum dolo malo mutaverit, vel in rem suam aliqua adscripserit in eo, vel adscribi curaverit. Item qui Testamentum Jure factum amoverit, suppresserit, vi acceperit, deleverit vel subscripserit. Item qui Testamentum vel aliud instrumentum dolo malo scripserit, vel ob signaverit, vel per alios faciendum curaverit. Item qui chirographum alterius vel regestrum, vel viciaverit, vel immutaverit: Qui contra propriae manus suæ scripturam vel sigillum proprium testimonium dixerit. Qui falsum sigillum fecerit, ei de falso convicto, aqua & igne interdicitur & infamis semper habetur.

3. Quod si vero aliquis convictus esset de Falso ob crimen enorme, capitali pœna punitur.

4. Qui duobus in solidum eandem rem diversis contractibus vendidit, Falsum committit, & Infamia notatur. Qui in emendo & vendendo injusta libra vel mensurâ dolo malo usus fuerit, amissione rerum illarum punitur. Pœna autem pecuniaria nullam infamiam mulctato adfert.

5. Cusores falsæ monetæ, quive operam ad id contulerunt, hospitiumve scienter locaverunt, flammaram exustionibus mancipantur. Qui in aurum quid vicii addiderit, argenteos nummos adulterinos conflaverit, qui nummos stanneos plumbeosve dolo malo emerit, vendideritque, Falsi crimine tenetur. Qui nummos aureos raserint tinxerint vel finxerint, extremo supplicio affici debent.

TITVLVS VII.

De Adulteriis.

1. **A** Dulterii crimen secundum Regni consuetudinem, gladio punitur: Adultera vero culeo infuta aquis suffocatur
2. Adulterii crimine punitur temerator alienarum nuptiarum, siue sit soluta persona siue non soluta. Etiam maritus si solutam personam stupraverit, Adulterii poena punitur
3. Sollicitatores alienarum nuptiarum, & matrimoniorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosae libidinis, extra ordinem puniuntur.
4. Qui conjugem suam, filiam vel aliquam personam, pecuniae vel alterius alicujus lucri gratia prostituerit, domumve suam causa stupri praeberit, vel consilium & operam adhibuerit, ut Adulter damnabitur.
5. Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in Adulterio vxorem in matrimonio detinuerunt, non qui suspectam Adulteram habuerint. Crimen Adulterii maritum retenta in matrimonio vxore, inferre non posse, nemini dubium est.
6. Qui conjugem alterius, honestam viduam vel virginem vi rapuerit, & in Judicio accusatus fuerit, poena capitali punitur, simul & ii qui operam huic flagitio accommodarunt. Coeterum quae vim patitur, non est in ea causa, ut Adulterii vel stupri damnetur. Vi stuprum illatum in campo si vnico teste comprobatum fuerit, in Vrbe vero vel Pago, duobus testibus, sufficit.
7. Judex in causa Adulterii hoc inter alia attendere debet, num Maritus suo exemplo Vxori pudice vivendi author fuerit: Periniquum enim esse videtur, ut pudicitiam Vir ab Vxore exigat, quam ipse non exhibet.
8. In Adulterii crimine familia non solum mariti, sed
etiam

etiam Vxoris (quæ tamen tunc temporis fuerit domi, quo Adulterium dicatur admissum) testimonium perhibere potest

9. Virgo deflorata accusans personam solutam de stupro, sub promissione conjugii illato, si nec probare, nec justam aliquam facti suspensionem adferre poterit, accusatus sine omni juramento absolvatur: viciata autem florenis sex mulctabitur, quorum tres iudicio, alii tres arcæ pauperum cedent. Si ea secundo vel sæpius in stupro fuerit deprehensa, cum verberibus in exilium relegabitur: Is vero qui rem cum ea habuisse comprobabitur, sex florenis mulctabitur, quorum tres Iudex retinebit, cæteri arcæ pauperum cedent.

10. Si convictus fuerit adolescens imprægnationis talis virginis, quæ ante honeste vixisse dicitur, nec tamen de promisso conjugio constet, sed solis suspensionibus ex circumstantiis gravatus extiterit, ducere eam vel pro mulcta solvere florenos viginti quatuor tenebitur, quorum duodecim defloratæ in prolis educationem, alii vero duodecim Iudicio & arcæ pauperum in æquas partes dividendi cedant. Inprægnata autem ex sua parte, pro suo excessu, Iudicio solvet florenos tres: Oppressor vero de non promisso conjugio, suo solo juramento corporali se purgabit. Si autem ille promissi conjugii fuerit convictus, ducere omnino eam debet, vel capite plectetur nisi oppressam placet, & cum Iudicio conveniat.

11. Si ex inquisitione Iudicum stuprata carceri inclusa, foetum vteri sui mariti alterius esse dicat, probare hoc tenebitur: si præstare id nequiverit, neque etiam sufficientem suspensionem contra virum adferre poterit, vir sine juramento absolvetur, ipsa vero publice revocabit, & emendam lingvæ Iudicio persolvat. Si vero non levem suspensionem adtulerit & probaverit, vir suo & conjugis suæ juramenti liberabitur: vir jurabit, se criminis insimulati penitus

tus esse infontem: vxor vero, se nunquam tale quid in marito animadvertisse: Meretrix autem virgis pulice cœsa, in exilium mittetur.

12. Si imprægnata de stupro aliquem maritum diffama-
verit, & postea ea de causa citata, coram Iudicio, se id
probaturam asseveravit & probaverit, convictus gladio fe-
rietur. Quod si vero suspicionibus tantum eum aggravave-
rit, juramento suo & conjugis (vt supra) liberabitur: Mere-
trici autem lingua præcidetur, & in perpetuum relegabi-
tur exilium, eo quod illa viri famam non solum læferit,
sed & vitæ ejus periculum creare conata sit, Si vero pri-
mus fuerit foeminæ lapsus, quæ antea inculpatam traduxis-
set vitam, facta publica revocatione, corpori ipsius parcer-
tur, & certa capitis mulcta punietur.

13. Si alter conjugum, ex humana fragilitate forte la-
psus, in Adulterio fuerit deprehensus, vel testibus suffici-
entibus convictus, Magistratus ob primum lapsum æquum
est vt conniveat, & capiti ejus gratiam faciat, exacta mul-
cta capitali, quando videlicet nec offensus alter conjugum:
nec accusator ad pœnam deposcunt.

T I T V L V S VIII.

De Bonis Damnatorum.

1. **B**Onâ ejus, de quo sumptum est supplicium, Iudex
non attingat, sed ad successores ejus, sive ascenden-
tes, sive descendentes, sive collaterales, devolui ea patia-
tur. Non enim Bona, sed Bonorum possessores delinquent.
Item qui criminibus capitalibus convicti aut damnati fue-
rint, eorum Bona hæredes obtineant, exceptis iis, quæ per
delictum ipsis accesserunt, quæ restituere tenentur.

2. Dámnnati criminis læsæ Majestatis, simul & vitam
& Bona amittunt.

3. Rei postulati, vel in scelere comprehensi, si metu
cri-

criminis imminētis, mortem sibi cōsciverunt, bessē legitimae ipsorum portionis ad hāredes non transmittunt, sed Judicibus cedit. Qui vero vitæ tædio, vel impatientia doloris alicujus, vel alio quovis modo sibi manum intulerint, triens bessis sui Judicibus cedit.

4. Qui perpetrato crimine capitali, fuga sibi cōsulit, mulcta homagii ex Bonis ejus cedit Judicibus, salva tamen hāredum legitima portione. Si Principis gratiam impetraverit capiti & Bonis suis, salva erunt dempta homagii mulcta, quæ Judicibus competit.

NOS itaque qui non minorem Transylvaniæ, quam ceterarum Nobis subiectarum Provinciarum, curam merito habemus, quamque omni tempore tam legibus munitam, quam coeteris rebus florentem cupimus, accepto supradicto codice, negotium hoc commissimus fidei nobis sincere dilecto: Magnifico MARTINO de BERZEVICE, Equiti, Libero Baroni in DONDAN, et per Transylvaniam Cancellario Nostro, ac Capitaneo Starogardiensi, ut adhibitis Juris & Legum peritis viris, eundem codicem diligenter examinaret: Quo referente contenta ejusdem non modo Furi & aequitati respondere, sed etiam maxima ex parte apud ipsos Saxones longa consuetudine observari: supplicationibus præfatorum legatorum Saxonum exauditis, & clementer admissis, omnia capita, universosque Titulos & Articulos, in eodem codice contentos & conscriptos, præsentibus literis Nostris Privilegialibus, de verbo ad verbum, sine di-

minutione & augmento aliquali insertos, laudavimus. acceptavimus, ratificavimus, & approbavimus, in quantum Juribus publicis non derogant, id est, Saxonum nostrorum terras Jurisdictionem tantum concernunt: prout praesentibus laudamus, acceptamus, approbamus, ratificamus, & confirmamus: promittentes pro nobis & successoribus nostris Principibus Transylvaniae, illum codicem in cunctis capitibus, Clausulis, Titulisque & Articulis, in omnibus praefati Regni Nostri Transylvaniae Judiciis, tam nos ipsos, observaturos, quam per Protototarios Regni, aliosque quorum interest, observari curaturos. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesantes Literas Nostrias Privilegiales, appensione secreti sigilli nostri, quo in rebus Transylvanicis utimur, duximus concedendas. Datum per manus praefati MARTINI de BERZEVICE, Nostri per Transylvaniam Cancellarii, in Arce Nostra Regia Cracoviense: Decima-octava die Mensis Februarii. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Octuagesimo tertio: Regni vero Nostri Septimo.

STEPHANVS REX.

MARTINVS de
BERZEVICE.

INDEX TITULORVM.

In Statutis Saxonum contentorum.

LIBER PRIMVS.

Titulus	Res	Folius.
I.	<i>De Electione & Officio Judicum</i>	1
II.	<i>De Citatione in Jus</i>	4
III.	<i>De Contumacia Partium.</i>	4
IV.	<i>De Appellatione & Reo</i>	5
V.	<i>De Probationibus & Testibus</i>	7
VI.	<i>Quae Personae Testimonium dicere vetantur.</i>	8
VII.	<i>De Probatione Instrumentorum</i>	10
VIII.	<i>Quod Testes ante litis contestationem non sunt producendi, nisi pro perpetua rei memoria</i> ibidem	
IX.	<i>De Jure Jurando</i>	11
X.	<i>De Sententiis Judicum</i>	13
XI.	<i>De Appellationibus</i> ibidem	
XII.	<i>De Executione Rei Judicatae</i>	15

LIBER SECVNDVS.

I.	<i>De Ritu Nuptiarum</i>	18
II.	<i>De Successionibus ab intestato</i>	19
III.	<i>De Tutelis</i>	22
IV.	<i>De Divisione Bonorum inter Parentes & Filios eorum</i>	25
V.	<i>De Testamentis</i>	29
VI.	<i>De Rebus Legatis</i>	32

Liber

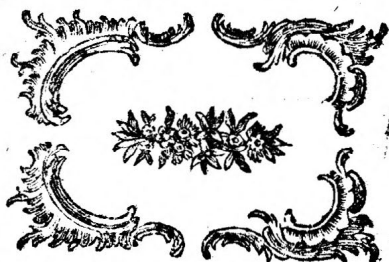
INDEX TITVLORVM

LIBER TERTIVS.

I.	<i>De Mutuo & Commodato & Solutionibus</i>	-	34
II.	<i>De Pignoribus.</i>	-	35
III.	<i>De Jure Creditorum & Debitorum</i>	-	38
IV.	<i>De Locato Conducto</i>	-	40
V.	<i>De Depsito.</i>	-	41
VI.	<i>De Emptione & Venditione & rerum præscriptione</i>	-	42
VII.	<i>De Fidejussoribus.</i>	-	46
VIII.	<i>De Receptis Arbitris & Transactionibus</i>	-	47
IX.	<i>Si Quadrupes Pauperiem fecerit: & de Noxalibus actionibus</i>	-	48

LIBER QVARTVS.

I.	<i>De Publicis Judiciis</i>	-	50
II.	<i>De Furto & vi Bonorum raptorum</i>	-	51
III.	<i>De Homicidiis.</i>	-	54
IV.	<i>De Homagiis Præstandis</i>	-	55
V.	<i>De Injuriis Verbalibus. ibidem</i>	-	
VI.	<i>De Falsis, & de his qui non infamia</i>	-	56
VII.	<i>De Adulteriis</i>	-	58
VIII.	<i>De Bonis Domnatorum.</i>	-	60

INDEX STATUTORUM

s e u

JURIUM MUNICIPALIUM
SAXONUM IN TRANSYLVANIA.

e l a b o r a t u s

P e r

STEPHANUM HALMÁGYI

de Étfalva

Secretarium in Transylvania Gubernialem
Actualem Intimum.

Annō Domini 1816.

CLAUDIO POLI.

Typis Lycei Regii 1816.

Imprimatur.

Claudiopoli die 20ma Julii.

1816.

Stephanus Koszta. m. p.
Consiliarius Gubernialis.

INDEX STATUTORUM.

A

- A** alienatio. — *Vide Alienatio.*
- Abjuratio. — *Hac circa rem furto ablatam præstita, parti adversæ Reabjuratio, seu oblatio Juramenti in duplo non est admittenda. L. I. T. 9. §. 7.*
- Abortus — Abortio. — *Abortionis, vel amatorium poculum præbentis pœna. L. IV. T. 1. §. 13.*
- Absens. — *Testis per Contumaciam non comparens mulctandus, et ad perhibendum Testimonium adstringendus. L. I. T. 5. §. 5.*
- *Contra hunc ex falsis allegationibus lata Sententia ipso jure est nulla. L. I. Tit. 10. §. 2.*
  - *Maritus, vel Uxor inter Conjuges ad alias nuptios libere ineundas quousque expectandus. L. II. T. 1. §. 11.*
  - *His etiam potest fieri alienatio. L. II. T. 5. §. 12.*
  - *Hic intra Limites Regni, vel in externis Regionibus constitutus, et venditum Fundum ignorans jus suum intra quod tempus tenetur prosequi. L. III. T. 6. §. 17.*
  - *Nec hic, neque Suspectus damari debet in Criminibus, et quare? L. IV. T. 1. §. 4.*
- Absentia. — *Post hanc Conjugis Septennalem Maritus, vel Uxor libere contrahit alias nuptias. L. II. T. 1. §. 11.*
- *Ob hanc Venditioni Fundi non contradicens Jus suum intra anniversarium prosequi potest. L. III. Tit. 6. §. 8. 12.*
- Absolutio. — *Hæ Reo impertita, ab Accusatore repeti non potest accusatio. L. IV. T. 1. §. 12.*

INDEX STATUTORUM.

A.

- Actio.** — *Hæc ratione Fundi coram illo Judice movenda, cujus Jurisdictioni subest Fundus.* L. I. T. 4. §. 3.
- *Hanc probare tenetur Actor, non probando reus absolvitur.* Ibidem. §. 5. et 6.
  - *Hanc Principalem impedit causa læsæ famæ.* Ibidem. §. 8.
  - *Hæ, ut et Sententiæ, Protestationes, et similes actus Libris Civitatum publicis qualiter inscribendi?* L. I. T. 8. §. 2.
  - *Hæc, et Condictio furti cui competit?* L. IV. T. 2. §. 1.
  - *His pœnalibus hæredes, et cæteri Successores non tenentur.* Ibid. §. 3.
  - *Vide etiam Vocem: Causa.*
- Actor.** — *De hoc, et Reo, seu Inclô.* L. I. T. 4. totus.
- *Idem Forum Rei sequatur.* Ibidem. §. 1.
  - *Hic Actionem suam Saxonico Idiomate proponat.* Ibidem. §. 2.
  - *Huic non licet id, quod Reo non permittitur.* ibid. §. 4.
  - *Hoc non probante Reus absolvitur.* ibid. §. 5.
  - *Sicut hic Intentionem, ita et Reus exceptionem probare tenetur.* Ibid. §. 6.
  - *Eodem, et Inclô post Citationem coram Judicio comparante pro concordia, vel dandis Responsionibus quales termini præfigendi?* L. I. T. 2. §. 5.
  - *Idem propius ad jurandum, quam Reus.* L. I. T. 9. §. 5.
- Accusare.** — *In eadem Causa amplius prohibetur, qui destitit agere.* L. I. Tit. 4. §. 7.
- *Actorem alia de Causa non potest Reus, quousque Lis pendens decisa non fuerit.* Ibidem. §. 8.
  - *Reus antea non potest, quam fierit excusatus.* L. IV. T. 1. §. 7.
- Accusatio.** — *Hæc, vel delatio Criminis ubi facienda?* L. IV. Tit. 1. §. 8.
- *hæc repeti non potest contra absolutum a Crimine per eum, qui semel accusavit.* Ibid. §. 12.
- Aditus.** — *Hæreditatum qualiter capiendus?* L. III. T. 3. §. 5.
- Adjudicata.** — *In Causarum adjudicarum executione quis Ordo observandus?* L. I. T. 12. §. 2. et 3.
- Admonitio.** — *Hæc, seu Petitio, ubi nulla est, ibi nulla mora.* L. II. T. 6. §. 6.
- *hæc in venditione Fundorum, et agrorum erga quos præmitti debet?* L. 3. T. 6. §. 7.
  - *Vide etiam vocem: Oblatio.*

Ad-

INDEX STATUTORUM.

A.

- Adolescens. — *Hic Virginis imprægnator qualiter mulciendus, et quando ad ducendam eam cogendus?* L. IV. T. 7. §. 10.
- Adulter. — *Hi Testimonium dicere vetantur?* L. I. T. 6. §. 1.
- *Pro his quinam habendū.* L. IV. T. 7. §. 2. 3. 4.
- *his gratiam facere potest Capitis Magistratus in primo fragilitatis casu.* Ibidem. §. 13.
- Adulterinus. — *Hi, et increpuiosi liberi nec Patri, nec Matri succedunt.* L. II. T. 2. §. 4.
- *his tamen Alimentum debetur.* Ibidem.
- Adulterium. — *In hoc Crimine admittuntur Testes etiam Domestici.* L. I. T. 6. §. 4. item L. IV. T. 7. §. 8.
- *Ratione hujus agitandis in Causis Criminalibus non datur Appellatio.* L. I. T. 11. §. 5.
- *de his agit.* L. IV. Tit. 7. integer.
- *hujus Actio, seu pœna.* Ibidem. §. 1.
- *hujus Pœna in Virum gladius, in Fœminam suffocatio in aquam.* Ibid. §. 1. et 12.
- *hujus Criminis pœna qui puniuntur.* Ibidem. §. 2 3. 4.
- *in hoc Crimine quid attendere debet Judex.* Ibid. §. 7.
- Adversarius. — *Hic dolose se occultans qualiter citandus?* L. I. T. 2. §. 3.
- Ædes. — *Vide Domus.*
- Aequitas. — *Hujus potior ratio habenda, quam stricti Juris.* L. I. Tit. 10. §. 1.
- Æstimatio. — *Hanc certam non admittentium Rerum Immobilem, injuriarum, Servitutum Urbanarum, Prædiorum Rusticorum, et similium in causis Appellatio admittenda.* L. I. Tit. 11 §. 6.
- Aetas. — *Hæc ad Testamentum validi condendum qualis requiritur?* L. II. Tit. 5. §. 1.
- *hæc Masculorum, et Fœmellarum quotus est annus?* Ibidem.
- *hujus anno vigesimo cessat Tutela.* L. III. T. 6. §. 17.
- Ager. — *Ex his Matri triens, Liberis besis datur.* L. II. T. 4. §. 6.
- Agricola. — *horum equi, boves, et alia ad aratrum pertinentia, et ad procurandum nutrimentum deservientia in Executionem summi non debent.* L. I. T. 12. §. 3.

Hic

INDEX. STATUTORUM.

A.

- Agricola.** — *Hic agrum Vicini, seu ex errore, seu prohibente Domino subarans, et insemians ad quid tenetur?* L. III. T. 4. § 8.
- Alienatio.** — *Hæc fieri potest etiam invitis, multo magis ignorantibus, et absentibus.* L. II. T. 5. §. 12.
- *hæc Tutoribus respectu Bonorum Papillarum interdicta.* L. II. T. 3. §. 11.
- *eadem ante divisionem Bonorum illicita.* L. II. T. 4. §. 5.
- Alimentum.** — *Hoc debetur Adulterinis, et incoæstusis liberi.* L. II T. 2. §. 4.
- *In his liberorum Matri assignandis quæ ratio observanda?* L. II. T. 4. §. 10.
- Allegatio.** — *Ex his falsis lata contra absentem sententia ipso jure est nulla.* L. I. T. 10. §. 2.
- Amatorium.** — *Poculum præbere sub pœna prohibitum.* L. IV. T. 1. t. 13
- Amissio.** — *Causæ fit, dum quis agere desistit.* L. I. T. 4. §. 7.
- *Instrumentorum Creditoribus quando non nocet?* L. I. T. 7. §. 2. item L. III. T. 3. §. 3.
- Animal.** — *Quod Pauperiem fecit aut a Domino dandum, aut Damnum resarciendum.* L. III. T. 9. §. 1.
- *alienum lædens prætium æstimationis solvet.* Ibidem. §. 3.
- Appellatio.** — *Hæc ad Senatam fit a Judicibus Ordinariis.* L. I. T. 1. §. 4.
- *hæc admittit ulteriorem probationem.* L. I. T. 5. §. 13.
- *hæc tempore delationis, non autem præstationis Juramenta interponenda.* L. I. T. 9. §. 6.
- *De his agitur.* L. I. T. 11. per totum.
- *hæc quid sit.* Ibidem. §. 1.
- *hæc gradatim ad qualia Fora interponitur.* Ibid. §. 1.
- *hæc amissio mediò ad Principem regulariter non admittitur.* Ibid. §. 1.
- *hac interposita de Crimine aliquo notati status inreger manet.* Ibid. §. 2.
- *hac pendente nihil innovandum.* Ibidem.
- *hanc intra Statutum tempus non prosequens perpetuo silere debet.* Ibidem. §. 3.
- *per hanc, et in majoribus, et in minoribus negotiis interponendam Judex non existimet sibi injuriam fieri.* Ibid. §. 4.
- *hæc in quibus Causis non admittenda.* Ibid. §. 5.

Hæc

INDEX STATUTORUM

A.

Appellatio. — *Hæc in Causis mobilium rerum decem Florenorum Valorem superantium, et non infra, est admittenda ad Universitatem. Ibid. §. 6.*

--- *Eodem in Causis rerum mobilium, quantitatem 40. Florenorum excedentium ab Universitate Saxonum in Curiam Principis admittitur. Ibidem.*

--- *hæc per utramque partem specialiter, et separatim interponi potest. Ibidem. §. 7.*

--- *hæc per unam partem interposita pro iusto pronunciata ei quoque prodest, qui non appellavit. Ibidem.*

--- *hæc ultra Forum Universitatis in Causis ratione Finium terminalium, seu Territoriorum agitatæ non admittitur, nec reambulatio per Homines Vajvodales, aut Prothonotarios feri potest, sub pœna. Ibid. §. 8.*

--- *hæc in actione injuriarum Reo convicto ultra senatum non admittenda. L. IV. T. 5. §. 4.*

Apostoli. — *Seu Transmissionales, vide Transmissio.*

Aqua. — *Hujus, et ignis interdictione Matrimonium non solvitur. L. II. T. 1. §. 10.*

Arbiter. — *Horum Decreto in arbitrium Compromittentes stare tenentur. L. III. T. 8. §. 1.*

--- *horum arbitrio adjecta pœna, per partem parere nolentem soluta, Arbitrium tollitur. Ibidem.*

--- *hi Boni sint Viri. Ibid. §. 2.*

--- *horum auctoritas quousque extenditur, et Arbitrium Prævum quomodo corrigendum. Ibid.*

--- *hi duo si non consentiant, tertius eligendus. Ibidem. §. 3.*

Arrestum. — *Huic antea subjecta res, si sint in Bonis Debitoris, Juxta, quod æquum erit, cognoscat. L. I. T. 12. §. 3.*

--- *huic quando, et qua ratione includendus Debitor? L. III. T. 3. §. 10.*

--- *huic subjectum penes e custodia Arresti clam eliberans Dominus, Furti actione tenetur. L. IV. T. 2. §. 6.*

Argentei. — *Nummi, vel Monetæ, vide Moneta.*

Arra. — *Hujus quantumvis exiguæ solutio tam Emptorem, quam Venditorem obligat ad standum Contractui. L. III. T. 6. §. 4.*

Articulus. — *Hi Probatorii, quibus Testes examinantur, expressis verbis proponendi sunt. L. I. T. 5. §. 8.*

Ascendens. — *Hi in Defectu Descendentium hæredum omnibus ex transverse Cognatis præferuntur, L. II. T. 2. §. 6, Alies-*

INDEX STATUTORUM.

A..

Assessor. — *Herum Officium.* L. I. T. 1. §. 4.

Attestatio. — *Hæ Testium publice coram Judicio recitandæ.* L. I. T. 5. §. 12.

--- *harum publicatione Facta, non admittuntur ultiores probationes.* Ibidem. §. 13.

--- *hæ Futura pro memoria peragi in quibus casibus admittuntur.* L. I. T. 9. §. 1.

--- *hæ Futura pro memoria peractæ obsignatæ servantur.* Ibidem.

--- *hæ, nisi legitima moræ, et impedimenti, adferatur causa, ad annum solum valent.* Ibidem.

Auditio. — *Rei præcedere debet condemnationem.* L. I. T. 2. §. 1.

Auriga. — *Seu Vector, Navæ, Stabularius remtraditam probe restituere tenetur.* L. III. T. 4. §. 5.

Auris, vel Auricula. — *Hæc 10. Florenis luitur.* L. IV. T. 4. §. 2.

Aurei Numi. — *vide Moneta.*

Aurum. — *Huic qui Vitium addiderit qualiter punitur?* L. IV. T. 6. §. 5.

Avunculus. — *Hi in trientem a Matre in Nepotem sine Hæredibus, et ab intestato defunctum devolutam qualiter succedunt?* L. II. T. 2. §. 11.

Avus. — *Hi ab utraque Linea neque tam Patronus, quam Maternus succedunt in Hæreditate nepotum.* L. II. T. 2. §. 7.

--- *hi, et Fratres, vel Consanguinei cujuscumque sine Testamento defuncti qualiter succedunt in Bonis Paternis, et Maternis secundum lineas.* Ibidem. §. 8.

B..

Beneficium. — *Novi Judicii, vide: Novum.*

Bes, vel Bessis. — *Hæc ex Universis Bonis pertinet ad Maritum.* L. II. T. 4. §. 1.

--- *hæc mortuo Marito per Matrem ex Universa Hæreditate Filiis intra quem terminum extradanda.* Ibidem. §. 5.

--- *hæc ea agris etiam datur Liberis, Matri solum Triens.* Ibid. §. 6.

--- *ex hac pro alimentatione prolium juxta majorem, vel minorem ætatem quanta pecuniæ summa assignando Matri?* Ibid. §. 10.

--- *huic aurescit in æmolumentum Cohæredum, rata in alimentum Proli intermedio tempore decedentis.* Ibidem.

Hujus

INDEX STATUTORUM.

B.

- Bēs, vel Bēsis.** — *Hujus usus Fructus mortuo Patre non cedit Matri, sed cum proprietate Filiorum consolidatur Ibidem. §. 13.*
- *hæc Rei postulati, vel in scelere comprehensi si mortem sibi consciverit, non hæredibus, sed Judicibus cedit. L. IV. T. 8. §. 3.*
- *hujus Triens vitæ Tædio, aut impatientia doloris alicujus manum sibi inferentis Judicibus cedit. Ibid.*
- Bōna.** — *Hæc Immobilia habens, vel non habens, an, et quando debeat Fidejussores coram Judicio sistere? L. I. T. 2. §. 4. item L. III. T. 7. §. 4.*
- *In horum Immobilium venditione qui sint præmonendi, et qui aliis præferendi. L. I. T. 12. §. 7. item: L. III. T. 6. §. 5. 6. 7.*
- *In his divisis, vel indivisis Pater, Mater, Fratresque, et Sorores indivisi vel divisi qualiter succedunt hæredes non relinquenti, et ab intestato defuncto. L. II. T. 2. §. 6.*
- *horum Divisio decedente Uxore per Maritum cum liberis intra quod tempus celebranda. L. II. T. 3. §. 1.*
- *hæc Pupillis masculis, vel Fæmellis quando extradanda? Ibid. §. 10.*
- *hæc Immobilia Pupillorum sine voluntate, et jussu Senatus alienare non debent Tutores. Ibidem. §. 11.*
- *hæc Pupillorum neque per se, neque per alios emere conceditur Tutoribus. Ibid. §. 12.*
- *horum Divisio inter Patentes, et Filios. L. II. T. 4.*
- *horum, et corporum communio inter Conjuges qualis. Ibid. §. 1.*
- *horum tempore Divisionis Fraude, et dolo scienter retentorum, occultatorum, et amotorum pæna. Ibid. §. 12.*
- *horum mobilium, et immobilium legatio in quantum licita? L. II. T. 6. §. 2.*
- *hæc Testamento quæ legari possunt, et quæ non? Ibidem.*
- *horum cessio quantum prosit Debitori? L. III. T. 3. §. 4.*
- *De his Furto, vel vi raptis. L. IV. T. 2. per totum.*
- *hæc damnatorum in Successores quæ devolvantur, et quæ non? L. IV. T. 8. per totum.*
- *ex his Fuga sibi consulentis Capitalis Criminis rei homagium cedit Judicibus salva hæredum portione. L. IV. T. 4. §. 4.*

INDEX STATUTORUM.

B.

- Bos.** — *Hi in Pagis ab exteris, vel peregrinis potissimum Valachis ne eman-*
tur. L. III. T. 6. §. 10.
 --- *hujus, vel equi Furtivi in Nundinis empti emptor Fidejussorem statuere*
non tenetur. Ibidem. §. 11.
 --- *Vide plura ad voces: Jumentum, vel Pecus.*
Brachium. — *Hoc, vel manum alicui amputans 20. Flais. mulctatur. L. IV.*
T. 4. §. 2.

C.

- Calculus.** — *In hoc, errore commisso, Exceptio locum habet. L. I. T. 7. §. 1.*
 --- *hujus error præjudicium non infert, et rationes etiam sæpe computatæ*
denuo retractari possunt. L. III. T. 3. §. 9.
Calumnians. — *Hos ad Vindictam pascit similitudo damnationis. L. IV.*
T. 1. §. 8.
Cambium. — *vide Permutatio.*
Carcer. — *Hi ad custodiendos, non ad crudelius habendos reos faciendi.*
L. IV. T. 1. §. 3.
Casus. — *Fortuitus in re commodata cui imputandus, et quando? L. III.*
T. 1. §. 7.
 --- *Idem in Pignore cui imputandus? L. III. T. 2. §. 2. et 12.*
 --- *idem in re conducta, vel locata per quem ferendus? L. III. T. 4. §. 5.*
 --- *idem in Deposito emergens, Depositario quando imputandus. L. III.*
T. 5. §. 3.
 --- *hos fortuitos nemo præstat. Ibidem.*
 --- *idem rei venditæ quando pertinet ad Emptorem, vel venditorem? L. III.*
T. 6. §. 2.
 --- *Vide et vocem: Damnum.*
Causa. — *Hæ, seu Contraversiæ Civium universæ ubi primum agitandæ, et*
inde quorsum provocandæ? L. I. T. 1. §. 3.
 --- *harum eadem ratio, idem Jus dicendum postulat. Ibidem. §. 6*
 --- *in his tempore discussionis utraque pars interroganda, numquid amplius*
addere desiderent? ibid. §. 8.
 --- *in his Fidejussio quando præstanda per accusatos, et quando non. L. I*
T. 2. §. 4.
 --- *hæ idiomate Saxonico proponendæ. L. I. T. 4. §. 2.*

In ea-

INDEX STATUTORUM.

C.

Causa. — *In eadem amplius accusare prohibetur, qui destitit agere.* Ibidem. §. 7.

--- *hanc, seu Litem semel amissam sine beneficio Novi restaurans 12. Florenis mulctatur.* Ibid. §. 10.

--- *harum actiones, et pendentis Litis Protestationes libris Civitatum publicis qualiter inscribendi.* L. I. T. 8. §. 2.

--- *hæ post contestatam litem ultra Triennium non protrahendæ.* Ibidem.

--- *hanc famosam patefaciens, et Actori litis ansam præbens Testis esse non potest, secus in Causa Civili.* L. IV. T. 6. §. 8.

--- *de his Criminalibus vide Vocem: Criminalis Causa.*

--- *de his Territorialibus, vide Vocem: Territorium, vel Finis.*

Cautio. — *Hæc de Vitiis, et morbis equi divenditi quousque præstanda* L. III. T. 6. §. 11.

--- *hæc Nova per Debitorem quando præstanda?* L. III. T. 7. §. 4.

--- *Vide plura ad Vocem: Fidejussio, vel Fidejussor.*

Cavillator. — *His non conceditur Appellatio.* L. I. T. 11. §. 5.

Cessio. — *Hæc Bonorum quantum prosit debitori?* L. III. T. 3. §. 4.

Chirographus. — *vide Obligatio.*

Cicatrix. — *Hæc nullam recipit æstimationem.* L. IV. T. 4. §. 2.

Citatio. — *De hujus necessitate, et modalitate agitur.* L. I. T. 2. per totum

--- *ab hac inchoandum est Judicium.* Ibidem. §. 1.

--- *hæc per Civem contra Civem qualiter, et medio cujus instituenda?* Ibid. §. 2. et 3.

--- *hæc per Civem, vel alium contra Colonum qualiter instituenda.* Ibid. §. 6

--- *hanc contra aliquem temere instituentis pœna.* Ibid. §. 7.

--- *post hanc primam, vel secundam, aut tertiam seu peremptoriam qua est pœna, aut convictio non comparentis Rei?* L. I. T. 3. §. 1.

--- *hæc Testium qualiter fiat?* L. I. T. 5. §. 4.

--- *hæc, et Convictio Matrimonium deserentis?* L. II. T. 1. §. 8.

Civis. — *Hic, vel alius Civem quomodo debeat in Jus vocare, seu citare?* L. I. T. 2. §. 2. et 3.

--- *idem, vel alius Colonum in Jus qualiter vocet, seu citet?* Ibidem §. 6.

Cognatus. — *His omnibus præferuntur ascendentes in defectu descendantium hæredum in Bonorum successione.* L. II. T. 2. §. 6.

INDEX STATUTORUM.

C.

- Cognatus.** — *Horum alicui Malefactori sibi sanguine, vel affinitate juncto receptaculum præbentium pœna moderanda.* L. IV. T. 2. §. 7.
- Cognitio.** — *Causarum per Judices diligens institueuda.* L. I. T. 1. §. 4. et 8.
- Coitus.** — *Hujus impotentia biennalis repudium admittit.* L. II. T. 1. §. 9.
- Collateralis.** — *Hi agnati defuncto nec ascendentes, nec descendentes, nec Fratres, aut Sorores habenti qualiter succedunt.* L. II. T. 2. §. 12.
- Collusio.** — *Hæc, et dolus circa redemptionem Ædis Paternæ commissus est irritus.* L. II. T. 4. §. 11.
- Commissio.** — *Sine hac Personali, vel sine legitimo Principalis Procuratorio agentis Procuratoris pœna 20. flor.* L. I. T. 4. §. 9.
- Commodatum.** — *De his, mutuis item, et solutionibus agit.* L. III. T. 1. per totum.
- *hoc quid sit* Ibidem. §. 1.
- *hujus custodia, restitutio, qualiter fiat?* Ibidem. §. 7.
- *in his casu Fortuito emersa damna cui, et quando imputanda.* Ibid.
- *hujus restitutio prætextu debiti recusari non potest.* Ibid.
- Communio.** — *Hæc Conjugum in Corpore, et Bonis quæ sit.* L. II. T. 4. §. 1.
- Compensatio.** — *Hujus exceptionem justam Reus facere potest.* L. I. T. 4. §. 8.
- *hujus impedimentum si non obliterit, hærus ad solutionem mercedis servi adstringendus.* L. I. T. 12. §. 4.
- *hæc expensarum per Parentes in liberos factarum qualiter fiat?* L. II. T. 4. §. 14. 15.
- *hæc in solutionibus Debitorum qualiter habet locum?* L. III. T. 3. §. 8.
- *eadem in omnibus actionibus locum obtinet exceptâ actione Depositum.* Ibidem.
- *eadem non datur Possessionem alienam perperam occupantibus.* Ibid.
- *eadem non habet locum in Deposito.* L. III. T. 5. §. 1.
- Compromissum.** — *Juxta hoc debent statuere Arbitri, et de re solum, de qua compromissum est.* L. III. T. 8. §. 2.
- *Idem ad Similitudinem Judiciorum redigitur, et ad finiendas lites pertinet.* Ibidem.
- Concordia.** — *Pro hac ineunda Actori, et Reo quantum tempus præfigendum.* L. I. T. 2. §. 5.

Condem-

INDEX STATUTORUM.

C.

Condemnatio. — *Hæc non audita Causa rationi æquitatis adversa.* L. I.

T. 10. §. 1.

--- *Vide etiam: Damnatio:*

Condictio. — *Hæc, et Actio Furti cui competat, et in quem?* L. IV. T. 2. §. 1.

--- *Hæc, tanquam ad recuperationem rei directæ post sumtam quoque pœnam salva est.* ibid. §. 2.

Conductio — *Vide: Conductor, vel Conductum.*

Conductor. — *Ex hujus Bonis præ aliis Creditoribus locatori satisfaciendum.*

L. I. T. 12. §. 5.

--- *Hic Conscio locatore aliquid utiliter ædificans, vel aliquid restituens pretium ædificati, vel restituti ex pensio recipiet.* L. III. T. 4. §. 1.

--- *Idem damnum in re locata sua culpa enatum præstare tenetur.* ibid. §. 2.

--- *Hoc mortuo intra tempus Conductionis hæres succedit.* Ibidem.

--- *Hic præut, et locator tempus Conductionis servet.* Ibidem. §. 3.

--- *hic rem conductam alteri locare potest.* Ibidem. §. 4.

--- *hic damnum in re locata per casus Fortuitos enatum solvere non tenetur.* Ibidem. §. 5.

Conductum. — *Hujus, et locati Jus.* L. III. T. 4. per totum.

Confessio. — *Post hanc nihil amplius de reo querendum.* L. I. T. 10. §. 4.

--- *hæc edita Reus in Vincula conjiciendus.* L. IV. T. 1. §. 3.

--- *ad hanc eliciendam quando sunt adhibenda Tormenta, et quando non.* Ibid. §. 9. 10.

--- *Hæ Reorum Tortura expressæ non semper pro exploratis Criminibus habendæ.* Ibid. §. 10.

Confessus — *Hi in Jure pro judicatis habentur.* L. I. T. 10. §. 4.

Confiteri — *Intelligitur, qui de Crimine paciscitur.* L. IV. T. 1. §. 3.

Conjux. — *Hujus Septennalis absentia alteri Conjugi alias nuptias contrahere permittit.* L. II. T. 1. §. 11.

--- *Horum Corporis, et Bonorum communio.* L. II. T. 4. §. 1.

Censangvineus. — *Hi pro Testibus non admittuntur.* L. I. T. 6. §. 3.

--- *Inter hos Matrimonium usque ad quartum gradum non admittitur.* L. II. T. 1. §. 5.

Consensus. — *Hic Parentum, vel eorum, in quorum potestate sunt contrahentes, in Matrimonio necessarius.* L. II. T. 1. §. 2.

--- *Per hunc absolvitur, vel resolvitur emptio.* L. III. Tit. 6. §. 1.

Consilium. — *Hoc habuisse non nocet, nisi factum malignum secretum sit.*

L. IV. T. 1. §. 11.

Con-

INDEX STATUTORUM.

C.

- Consuetudo.** — *Hæc longa, ubi lex scripta deest, pro lege servanda.* L. I. T. 1. §. 5.
- Contractus.** — *Hi Libris publicis Civitatum qualiter inscribendi?* L. I. Tit. 8. §. 2.†
- *In his illegitimæ usuræ, et stipulationes dupli, nulla ratione admittendæ* L. III. T. 1. §. 3.
- *Hi ex Conventione legem accipiunt.* L. III. T. 1. §. 5.
- Vide etiam voces: Obligatio Pactum, Transactio.*
- Contradictor.** — *Hic in Venditione præsens quid egere debeat?* L. III. T. 6. §. 8. 12.
- *idem absens Jus suum intra annum prosequi potest.* Ibidem.
- Controversia.** — *Vide Voces: Actio, et Causa.*
- Contumacia.** — *De hac Partium Collitigantium agitur* L. I. T. 3. per totum
- *eadem in Jus vocati ad primam, secundam, tertiam Citationem non comparentis quali pœna afficienda?* Ibid. §. 1.
- *ob hanc absens Testis mulctatur, et tamen ad testificandum cogitur.* L. I. T. 5. §. 5.
- Contumax.** — *Pro hoc habendus est etiam Reus se dolo occultans ne personaliter conveniri possit.* L. I. T. 3. §. 2.
- Conventio.** — *Hæc in Causis Civilibus, et Criminalibus qualiter in Jus instituenda?* L. I. T. 4. §. 1. 3. 8.
- Copia.** — *Non hujus ope, seu alicujus Scripturæ exemplo sed, authentico Instrumento conveniendus Debitor ratione Debiti.* L. I. T. 7. §. 2.
- Costa.** — *Hujus Fractio 20. Florenis luitur.* L. I. T. 4. §. 2.
- Creditor.** — *His post latam Sententiam executio contra Debitorem qualiter peragenda, et quæ Bona occupanda, qualiterve dividenda?* L. I. T. 12. §. 3. et 6.
- *his præfertur servus quoad mercedem, et qualiter?* Ibid. §. 4.
- *iisdem præfertur etiam locator ædium.* Ibidem. §. 5.
- *Hic Peregrinus, vel Civilis persona ratione rei judicatæ qualiter excontentandus.* Ibidem. §. 7.
- *huic pro re credita per Judicem addictus, vel per Debitorem obligatus fundus qualiter vendendus, et exinde qualiter Creditori satisfaciendum?* Ibid. §. 8.

Hic

INDEX STATUTORUM.

C.

Creditor. — *Hic a Petitione Debiti non submovetur ammisso per Casum Fortuitum pignore. L. III. T. 2. §. 2. et 12.*

--- *hic hypothecam expressam habens potiore habet conditionem, quam is, qui Chirographum habet. Ibid. §. 4.*

--- *idem Debitorem in Judicio exhibens potior erit illo, qui Bona Debitoris impetrata licet Judicis licentia impetravit. Ibid. §. 14.*

--- *his Chirographariis omnibus præfertur Respublica Creditrix. Ibid. §. 10.*

--- *his aut emtoribus de non distrahenda, vel emenda re sibi pignori obligata, facta per Debitorem Denunciatio quando est efifax. Ibid. §. 11.*

--- *De horum, et Debitorum Jure agitur. Lib. III. Tit. 3. per totum.*

--- *idem res Debitoris sine auctoritate Judicis Occupans vi privata tenetur, et mulctatur. Ibid. §. 1.*

--- *horum Fraudatio prohibita. Ibidem. §. 2.*

--- *idem ammissio Instrumentorum alia manifesta probatione præexistente non nocet. Ibidem. §. 3.*

--- *idem nisi solutum reciperint, eorumdem Debitores a solutione non liberantur. Ibid. §. 4.*

--- *his in quantum tenentur hæredes cum, vel sine Inventarii confectione hæreditatem adeuntes. Ibid. §. 5.*

--- *idem ob Nominis, seu Actionis Venditionem, et ad Potentiorum personas translationem, debiti jactura mulctantur. Ibid. §. 6.*

--- *idem simul, et Debitor per compensationem qualiter amoveri potest ab actione. Ibid. §. 8.*

--- *horum rationes etiam computatæ ad detegendum Calculi errorem explorari possunt. Ibid. §. 9.*

--- *his qualiter tradendi Debitores solvendo impares. Ibid. §. 10.*

--- *his electio conceditur Debitorem, vel Fidejussorem conveniendi. L. III. T. 7. §. 2.*

--- *his rem Pignoris Causa datam subducens Debitor Furti reus est. L. IV. T. 2. §. 6.*

Creditum. — *De his, et Debitis, seu Jure Creditorum, et Debitorum agitur. L. III. T. 3. per totum.*

Crimen. — *De horum Judiciis publicis agitur. L. IV. T. 1.*

--- *hæc seu Flagitia quædam corporis coercitione puniuntur. Ibid. §. 1.*

De his,

INDEX STATUTORUM.

C.

- Crimen.** — *De his, quæ dicuntur Judicia publica.* Ibidem. §. 2.
 --- *hoc confessus Reus in Vincula conjiciendus.* Ibid. §. 3.
 --- *de hoc paciscens pro confesso habendus.* Ibidem.
 --- *horum diversorum Rei crudelius ne habeantur.* Ibidem.
 --- *De his absens damuari non debet.* Ibid. §. 4.
 --- *hujus pœna Reo defuncto exstinguitur.* Ibid. §. 5.
 --- *idem Paternum Filio maculam non infligit.* Ibidem.
 --- *hujus alieni Successor nemo est.* Ibidem.
 --- *hujus Reum non exhibens, pœna pecuniaria est mulcandus.* Ibid. §. 6.
 --- *hujus Reus se purgare est obstrictus.* Ibidem. §. 7.
 --- *Hujus Reus accusare antea non potest, quam fuerit exausatus.* Ibidem,
 --- *hujus Reus non delatione, sed innocentia purgatur.* Ibid.
 --- *Hoc obstrictus, vel denunciatus, et non probans talione puniendus.* Ibid. §. 8.
 --- *in his scrutandis quando adhibenda Tormenta?* Ibid. §. 9. et 10.
 --- *in his voluntas spectanda non exitus.* Ibid. §. 11.
 --- *de his absolutus ab eo, qui accusavit, denuo accusari non potest.* Ibidem. §. 12.
 --- *ob hoc abortitionis, vel amatorium poculum præbentis pœna.* Ibid. §. 13.
 --- *hoc Capitali perpetrato, Fuga sibi consulens homagio mulcatur.* L. I. T. 8. §. 4.
 --- *Læsæ Majestatis vide: Majestas.*
 --- *Vide etiam Vocem Delictum.*
- Criminalis Causa.** — *Hæ coram quo Judice agitentur.* L. I. T. 1. §. 4.
 --- *In his Judices extra scitum, et cognitionem senatus Sententiam Capitalement nec ferre nec exequi debent.* Ibidem.
 --- *In his, per accusatum licet Bona Immobilia habentem, Fidejussio præstenda.* L. I. T. 2. §. 4.
 --- *In his Reus in loco Delicti convincendus, profugus vero ubicunque comprehensus fuerit conveniri, et plecti potest.* L. I. T. 4. §. 1.
 --- *In his non datur Appellatio.* L. I. T. 11. §. 5.
- Criminosus.** — *Vide Malefactor.*

Culpa:

INDEX STATUTORUM.

C.

Culpa. — *Hæc seu imputatio Magistratus minet, si minus idoneum, vel plane nullum dant Pupillis Tutorem. L. II. T. 3. §. 8.*

--- *de harum Variis casibus seu Noxalibus Actionibus, et earum pœnis agitur. L. III. T. 9. per totum.*

Curator. — *Ab hujus, et Tutoris Officio quæ sint legitimæ excusantes rationes. L. II. T. 3. §. 6.*

--- *ab his, et Tutoribus circa rerum Pupillarium administrationem quæ diligenda exigenda? Ibid. §. 7.*

Cusor. — *Monetæ Falsæ, Vide Moneta.*

Custodia. — *Hanc rei alicujus pro mercede in se suscipiens ad quid tenetur. L. III. T. 4. §. 6.*

--- *hæc Depositum diligens esse debet. L. III. T. 5. §. 1.*

D.

Damnatio. — *Hæc absentis, vel suspecti tantum fieri non debet. L. IV. T. 1. §. 4.*

--- *Vide etiam Vocem Condamnatio.*

Damnatio. — *Horum bona quæ devolvuntur indamnati Successores, et quæ non? L. IV. T. 8. per totum.*

Damnatio. — *Rei custodiendæ ad quem spectat. L. III. T. 4. §. 6.*

--- *de his cum, vel sine culpa alicujus datis agit. L. IV. T. 9. per totum.*

--- *hoc dedisse videtur, qui injuriæ occasionem præstat. Ibid. §. 4.*

--- *Vide et vocem Casus.*

Debitor. — *Hic pro debitis liquidis, et confessis ubicumque conveniri potest. L. I. T. 4. §. 1.*

--- *Contra hunc quales probationes subsistunt? L. I. T. 7. §. 1.*

--- *His manifestis non datur Appellatio. L. I. T. 11. §. 5.*

--- *Contra hos ante Sententiæ executio qualiter peragenda, et qualia bonorum occupanda, vel non occupanda? L. I. T. 12. §. 3. et 6.*

--- *In horum bonis, circa res ante executionem ab aliis jure arrestatas Judex cognoscit. Ibidem.*

--- *his legatio debiti fieri potest. L. II. T. 6. §. 4.*

--- *his ad solvendum qualis terminus præfigendus. L. III. T. 1. §. 2.*

--- *his Dilatio per Principem qualiter concedenda? Ibid. §. 6.*

INDEX STATUTORUM.

D.

- Debitor. —** *Hunc non liberat a Solutione, nec Creditorem submovet a petitione debiti, amissio, vel deterioratio pignoris sine Culpa vel dolo Creditoris enata. L. III. T. 2. §. 2.*
- ... *Huic pignus suum repetere soluta pecunia liberum est. Ibid. §. 3.*
  - ... *ab hoc Hypothecam expressam habens Creditor praefendus Creditore Chirographario. Ibidem. §. 4.*
  - ... *hujus in Judicio exhibitio Creditorem facit potius illo Creditore, qui Debitoris Bona arestavit. Ibidem. §. 4.*
  - ... *per hunc dati pignoris Venditio quando permittitur Creditori? Ibid. §. 5.*
  - ... *hujus pignore Creditori dato debitum, vel excedente, vel non adequante quid sit integrum seu Debitori, seu Creditori? Ibid. §. 6.*
  - ... *In horum pignoribus Creditori datis distrahendis, quis ordo servandus? Ibidem, §. 7.*
  - ... *hujus denunciatio Creditori, vel etiam emtoribus, de non distrahenda, vel emenda re pignori locata, quomodo est efficax? Ibid. §. 11.*
  - ... *ad hoc pertinet quid quid Commodi, vel incommodi Casu fortuito pignori accessit. Ibid. §. 12.*
  - ... *de horum, et Debitorum jure agit. L. III. T. 1. per totum.*
  - ... *Contra hos petitiones suas actionibus experiantur Creditores. Ibid. §. 1.*
  - ... *horum Debito, ex aliis manifestis probationibus apparente, Instrumentorum amissio Creditori non nocet. Ibid. §. 3.*
  - ... *hic per cessionem Bonorum, non liberatur, nisi, Creditores solutum receperint. Ibid. §. 4.*
  - ... *hi, in quantum sunt Haeredes, cum vel sine Deliberatione, et Inventario prae Consciendo Haereditatem adeunt. Ibid. §. 5.*
  - ... *hic Solutionem affirmatam probare tenetur. Ibid. §. 7.*
  - ... *idem Creditorem suum, simul et Debitorem ab Actione per compensationem submovere potest. Ibid. §. 8.*
  - ... *idem Solvendo impar qualiter tradendus Creditori in Servitium. Ibidem, §. 10.*
  - ... *Seu hunc, seu Fidejussores convenire liberum est Creditori. L. III. T. 7. §. 2.*
  - ... *hi, et Fidejussores a debiti solutione non liberantur, nisi in Solidum solvant. Ibid. §. 2.*
  - ... *Contra hos Actio competit Fidejussori, qui Creditori in Solidum satis fecit. Ibid. §. 3.*

Per

INDEX STATUTORUM

D.

Debitor. — *Per hoc nova Cautio, seu Fidejussio Creditori quando præstanda;*

Ibidem. §. 4.

--- *hujus Condemnati, ac decedentis Fidejussor imo, et ejus hæres obligatur satisfacere.* *Ibidem.* §. 5.

Debitum. — *In his liquidis, et Confessis debitor ubicunque conveniri potest.*

L. I. Tit. 4. §. 1.

--- *ad hæc probanda quales Litteræ valent.* *L. I. T. 7. §. 1. 2. 3.*

--- *hæc non probant defuncti Rationes, nec Testamentum.* *Ibidem.* §. 3.

--- *idem non probat Opificium, vel negotiatorum Regestrum.* *Ibidem.*

--- *idem Conditionale admittit examen Testium etiam ante litem inchoatam.* *L. I. T. 8. §. 1.*

--- *hæc Libris publicis Civitatum qualiter inscribenda?* *Ibidem.* §. 2.

--- *in his manifestis non datur appellatio.* *L. I. T. 11. §. 5.*

--- *hujus Solutione Actori coram judicio adjudicata, qualiter Satisfactio procuranda.* *L. I. T. 12. §. 3. et 6.*

--- *hujus intuitu peregrinis Creditoribus, ex quibusnam bonis debitoris satisfaciendum.* *Ibidem.* §. 7.

--- *in hujus executione debitor respectu peregrinorum Creditorum ad Juramentalem bonorum revelationem adstringendus, non vero respectu Creditoris Concoivis.* *Ibidem.*

--- *hæc Tutorum apud Parentes Pupillorum habita per Tutores ante Susceptam Tutelam revelanda.* *L. II. T. 3. §. 12.*

--- *hoc debitori seu legari, seu Solutio ejus prorogari potest per testatorem.* *L. II. T. 6. §. 4.*

--- *ad horum Solutionem, per Judicem quales termini præfigendi.* *L. III. T. 1. §. 2.*

--- *ad horum dilationem edita Principum Rescripta quomodo valent?* *Ibidem.* §. 6.

--- *hujus prætextu restitutio Commodati recusari non potest.* *Ibidem.* §. 7.

--- *ab hujus Solutione Debitor non liberatur, nec Creditor a petitione submovetur per amissionem pignoris.* *L. III. T. 2. §. 2.*

--- *hec Solutio Debitor pignus repetere potest.* *Ibidem.* §. 3.

--- *in his quales Creditores præferendi aliis.* *Ibidem.* §. 4.

--- *pro hoc dati pignoris venditio Creditori quando permittitur?* *Ibidem.* §. 5.

INDEX STATUTORUM.

D.

Debitum — *Eodem Valorem dati pignoris, vel non adæquate, vel excedente quid sit integrum, vel Creditori, vel Debitori?* Ibid. §. 6.

--- *In horum Securitatem pignoribus datis, in eorum venditione, et distraktionem, quis ordo servandus?* Ibid. §. 7.

--- *hoc per Debitorem integre oblato, efficax est Denunciatio debitoris Creditori, vel emtoribus, de non distrahenda, vel emenda, repignori locata.* Ibid. §. 11.

--- *hæc Actionibus debet experiri Creditor.* L. III. T. 3. §. 1.

--- *ab hujus Solutione non liberatur Debitor per Cessionem Bonorum, nisi Creditores Solutum receperint.* Ibidem. §. 4.

--- *horum Solutione in quantum tenentur Successores hæreditatem cum, vel sine Deliberatione, aut Inventario prævie consociendo adeuntes?* Ibid. §. 5.

--- *horum Actiones si ad potentiorum Personas fuerint translatae, Creditor debiti amissione multatur.* Ibid. §. 6.

--- *hoc Solutum esse affirmans Debitor, probationem præstare tenetur.* Ibidem. §. 7.

--- *hujus Compensatione per Debitorem, simul et Creditorem submovetur prætendens Creditor.* Ibid. §. 8.

--- *ad hujus realitatem cognoscendam, erroremque Calculi detegendum Rationes Creditoris explorari possunt.* Ibid. §. 9.

--- *huic Solvendo impar Debitor Custodiæ prius publicæ, dein Servitio Creditoris qualiter addicendus?* Ibid. §. 10.

--- *hujus intuitu, vel Debitor Principalis, vel Fidejussor conveniri potest usque ad plenariam Solutionem.* L. III. T. 7. §. 2.

--- *ab hoc non liberatur Debitor, et Fidejussor, nisi Creditori in Solidum solvant.* Ibid. §. 2.

--- *hujus intuitu Actio competit in Solidum satisfacere coacto Fidejussori adversus Debitorem.* Ibid. §. 3.

--- *horum intuitu per Debitorem Cautio nova Creditori quando præstanda?* Ibidem. §. 4.

--- *ad hoc persolvendum tam Fidejussor, quam ejus hæres tenetur, pro Condemnato e vivis decedente.* Ibidem. §. 5.

Deceptio. — *Vide Dolus, vide Fraudatio.*

Defensio. — *Hæc contra periculum est Juris Naturalis.* L. III. T. 9. §. 3.
item L. IV. T. 3. §. 5. *Ea.*

INDEX STATUTORUM.

D.

- Defensio. — *Eadem differt a Vindicta, et quomodo?* L. IV. T. 3. §.
- Defloratio. — *Vide Virgo, vel Stuprum.*
- Defraudatio. — *Vide Dolus, vel Fraudatio.*
- Defunctus. — *Hujus Rationes, et Testamentum non probat debitum.* L. I. T. 7. §. 3.
- Delatio. — *Delatio Jurementi. Vide Juramentum.*
- Delatio seu Accusatio. — *Hæc Criminis ubi facienda?* L. IV. T. 1. §. 8.
 --- *In hac mentiendi licentia impunita non manet.* Ibidem.
- Deliberatio. — *Ad hanc pro ineunda Concordia quis terminus Actori, et Reo præfigendus?* L. I. T. 2. §. 5.
 --- *hæc ad certum terminum Testibus indulgenda.* L. I. T. 5. §. 4.
 --- *Sine, vel cum hac, item sine vel cum prævie conficiendo Inventario hæreditatem adeuntes hæredes, in quantum tenentur ad solvenda debita defuncti?* L. III. T. 3. §. 5.
- Delictum. — *In hujus loco conveniendus Reus nisi sit profugus.* L. I. T. 4. §. 1.
 --- *Extra hujus locum ubicunque comprehendi, in Jus vocari, convinci, et plecti potest Reus profugus.* Ibidem.
 --- *Vide etiam Vocem: Crimen.*
- Dens. — *Hujus excussi multa facit 5. flos.* L. IV. T. 4. §. 2.
- Deponens. — *Vide Depositum.*
- Depositarius. — *Vide Depositum.*
- Depositum. — *De hoc Specialiter agitur.* L. III. T. 5. per totum.
 --- *In hujus Causa Compensationi locus non est.* Ibid. §. 1.
 --- *hujus diligens Custodia, et repetenti restitutio fieri debet.* Ibidem.
 --- *in hoc post repetitionem, et non restitutionem enati damni refusione tenetur Depositarius.* Ibid. §. 2.
 --- *hoc sine Culpa, et dolo Depositarii a Judice arestatum, deponenti qualiter restituendum?* Ibidem. §. 2.
 --- *in his Damnum Culpa, vel sine Culpa Depositarii enatum, an Solvendum?* ibidem. §. 3.
 --- *hoc ex duobus Depositariis alteri suum repetenti restituendum, nec titulo pignoris retinendum.* Ibid. §. 4.
 --- *de hoc per duos conjunctim, vel per Unum apud duos deposito, cui, et per quem restituendo?* Ibid. §. 5.

Hoc in

INDEX STATUTORUM.

D.

- Depositum.** — *Hoc in suum usum convertens furti reus est.* Ibid. §. 6.
 --- *Hujus, et furti Actio competit contra Contrafactorem Sacculi, vel argenti signati apud se depositi.* Ibid. §. 6.
 --- *de hoc in Sequestro existente quod a pluribus Custodiendum, reddendumve traditur.* Ibid. §. 7.
- Descendens hæres.** — *Vide Hæres.*
- Desertio.** — *Causæ fit per desistentem agere.* L. I. Tit. 14. §. 7.
- Deterioratio.** — *Hæc in rebus dividendis per aliquem Hæredum facta tempore Divisionis imputanda.* L. II. T. 4. §. 14.
- Diffamatio.** — *Vide fama, et Injuria.*
- Digitus.** — *Hic redimitur 5. frenis.* L. IV. T. 4. §. 2.
- Dilatio.** — *Hæc Ultra tertiam Testium producendorum dilationem, quarto dari non debet, absque Causæ cognitione.* L. I. T. 5. §. 16.
 -- *Hanc non patientibus in Causis non datur Appellatio.* L. I. T. 11. §. 5
 --- *Hæc per Principem debitoribus concessa quomodo valet?* L. III T. 1. §. 6.
- Diligentia.** — *Hæc est exigenda a Tutoribus, et Curatoribus circa rerum Pupillarium administrationem.* L. II. T. 3. §. 7.
- Distractio.** — *Vide Venditio.*
- Divisio.** — *De hac inter Parentes, et filios in bonis celebranda agitur.* L. II T. 4. per totum.
 --- *In hac Marito res, seu beſſis, Uxori triens competit.* Ibid. §. 1.
 --- *hanc mortua Matre Pater cum liberis intra quod tempus instituere teneatur sub quali Mulcta?* Ibid. §. 2. et L. II. T. 3. §. 1.
 --- *in hac ex bonis mobilibus præcipiendi Jus vulgo Donatio Prærogativa.* Ibidem. §. 3.
 --- *hæc unius, vel plarium domorum quomodo instituenda?* Ibidem. §. 4. 9. et 11.
 --- *in hac domus eligendæ potestas Matre mortua, Patri Competit.* Ibidem. §. 4. et 6.
 --- *hanc mortuo Marito Mater cum liberis intra quod tempus perficere teneatur, et sub quali mulcta?* Ibid. §. 5.
 --- *ante hanc de facultatibus nihil alienandum permittitur Matri* Ibid. §. 5.
 --- *in hac inter Matrem, et liberos celebranda domorum, et fundorum dividendorum alterutrius electio seu optio liberis, altera Matri Competit.* Ibidem. §. 6.

Harum

INDEX STATUTORUM.

D.

- Divisio.** — *Harum occasione unica domo præexistente habitatio Matri, seu Mulieri qualiter, et quousque durans assignanda. Ibid. §. 7. et 8.*
- *harum occasione Parentibus defunctis Domus, et fundi externi seu in Civitatibus, seu in Oppidis, et Pagis qualiter dividendi? Ibid. §. 9.*
  - *harum occasione in alimentum liberorum juxta eorum majorem, vel minorem ætatem Matri ex hæse cohæredum quanta pecunia assignanda, et quali conditione adnexa? Ibidem. §. 10.*
  - *in his Aedes Paternæ juniore filio, filiis non existentibus filiae juniore, vel secundum gradus Prærogativam proximo fratri qualiter attribuendæ? Ibid. §. 11.*
  - *harum tempore rem dividendam fraude, vel dolo occultans, aut retinens, qualiter mulctatur? Ibid. §. 12.*
  - *in his rerum per aliquem hæredum ad Nuptias, vestes, et Studia assumptarum, et deterioratarum ratio habenda nisi in Testamento Paterno aliter sit cautum. Ibid. §. 14.*
  - *in his per Patrem filio studiorum Causa peregre agenti non credendi Animo sed ex pietate subministrata in totam portionem non imputanda. Ibidem. §. 15.*
  - *his per fraudem, et dolum factis intra unius anni Spatium subveniri potest. Ibidem. §. 16.*
  - *in hac inter duos Convidentes hæreditatem Senior dividit, juniore jus eligendi Competit. Ibidem. §. 17.*
- Divisor,** — *Hi Ordinarii uaque locorum Constituti. L. II. T. 4. §. 2. et 5.*
- *horum portio et portione hæredis rem dividendam fraude, et dolo occultantis. Ibid. §. 12.*
- Dolus.** — *Hic, et Calliditas Tutorem restitutione in integrum obligat. L. II. T. 3. §. 13.*
- *hic, et Collusio per aliquem hæredem in redemptione hæreditatum comissa irrita redditur. L. II. T. 4. §. 11.*
  - *Per hunc, et fraudem tempore divisionis rem dividendam occultantis pœna. Ibidem. §. 12.*
  - *per hunc, aut fraudem, vel perperam sine Judicio factis divisionibus intra Anniversarium subveniri potest. Ibidem. §. 16.*
  - *hic, et deceptio in pactis prohibita. L. III. T. 1. §. 3.*
  - *Vide et vocem: Fraudatio.*

Deme-

INDEX STATUTORUM.

D.

- Domesticus.** — *Hi pro Testibus quibus in Casibus admittuntur?* L. I. T. 6. §. 4. item L. IV. T. 7. §. 8.
- Dominium.** — *Hæc rerum non debent esse incerta.* L. III. T. 6. §. 13.
- Dominus.** — *Hic, seu hæc Servus quomodo compellendus ad solvendam mercedem?* L. I. T. 12 §. 4.
- Domus.** — *Har, seu ædes Conducentis Debitoris e bonis locatori præferenter satis faciendum.* L. I. T. 12. §. 4.
- *hujus Unius, vel plurium Domorum divisio quomodo instituenda.* L. II. T. 4. §. 4. 9. et 11.
- *hujus electionem Pater habet mortua Matre.* Ibidem. §. 4.
- *ejusdem electionem liberi habent mortuo Patre.* Ibidem. §. 6.
- *in hac Unica, tertia pars pro habitatione usque ad Secundas Nuptias Matri assignanda, post Secundas Nuptias per liberos redimenda.* Ibidem. §. 7.
- *in eadem mortua priore. alteri Mariti Uxori habitatio quando, et quamdiu debetur.* ibid. §. 8.
- *Hæc unica filio juniore, fundi extra Urbem alteri filio cedunt defunctis Parentibus.* Ibid. §. 9.
- *harum electio Fratri, vel Sorori juniore debetur.* Ibidem. §. 11.
- *hanc hæcde juniore redimere nequeunte, vel nolente, redemptio cui deferenda?* Ibid. §. 11.
- *In harum redemptione dolus, et Collusio irrita est.* Ibid. §. 11.
- *Circa has, seu Ædes. et fundos alicui locatos aß intermedio tempore venditos qualiter conveniendum?* L. III. T. 4. §. 3.
- Donatio.** — *Harum Jura libris Civitatum publicis qualiter inscribenda?* L. I T. 8. §. 2.
- *Hæc vulgo prærogativa Donatio dicta, seu jus ex bonis mobilibus pro ratione facultatum præcipiendi alterutri Parentum permissum.* L. II. T. 4. §. 3.
- *hæc, seu Prærogativa Donatio cessat, si Legatum interceserit.* Ibidem.
- *hæc per Patrem filio Studiorum Causa facta occasione Divisionis non imputanda.* L. II. T. 4. §. 15.
- *hæc per Virum Uxori, et e Contra Testamento mediante facta rata habetur.* L. II. T. 5. §. 8.

Hæc

INDEX STATUTORUM.

D.

- Donatio.** — *Hæc Agnatis, et Cognatis, vel etiam extraneis Personis, et Uxori, imo etiam absentibus, et ignorantibus per Legationem, et Testamentum licita est.* Ibidem. §. 12.
- *hæc Viro, et Uxori nullis liberis, neque Ascendentibus, neque Fratribus, vel Sororibus existentibus, causa mortis invicem fieri potest.* Ibid. §. 13.
- *hæc inter Conjuges prius improles per Testamentum facta, nascentibus dein liberis, robur non habet.* Ibid. §. 13.
- Duellum.** — *Ad hoc alium provocans 25. Florenis mulctatur.* L. IV. T. 5. §. 5.
- *ad hoc provocatus, et se Continens, nullam famæ periculationem subit.* Ibidem.
- Duplicatio.** — *Hæc Juramenti circa rem furto sublatam per damnificatum septimo secum præstiti, adversæ parti non est admittenda.* L. I. T. 9. §. 7.

E.

- Educatio.** — *Hæc liberorum etiam illegitimorum est Juris Naturæ.* L. II. T. 2. §. 4.
- Electio.** — *Hæc Magistratum, nempe Magistri Civium, Judicum, et Villicorum quolibet Anno ex Juratis instituenda.* L. I. T. 1. §. 1.
- *hæc Juratorum cæterorum per recens electum Magistrum ex qualibus individuis instituenda.* Ibidem.
- *In hac certi gradus observandi.* Ibid. §. 2.
- *hæc Patri ex duabus domibus tempore divisionis concessa.* L. II. T. 4. §. 4.
- *hæc ex duabus domibus mortuo Patre liberis concessa.* Ibid. §. 6.
- *hæc in hæreditatis Divisione quoad Aedes Paternas juniori filio, vel filię competit.* Ibidem. §. 11.
- *hæc juniori competit tum etiam, dum hæreditas inter duos dividenda est.* Ibidem. §. 17.
- Emenda.** — *Lingvæ Viginti Florenis luitur.* L. IV. T. 4. §. 2.
- Emtio.** — *Harum Jura libris publicis Civitatum qualiter inscribenda.* L. I. T. 8. §. 2.
- *hæc Bonorum, et rerum Pupillarium Tutoribus non licet.* L. II. T. 3. §. 12.

INDEX STATUTORUM.

E.

- Emtio.** — *De hac, ut et Venditione agit. Li. III. T. 6. per totum.*
 --- *hæc qualiter Contrahitur, et qualiter resolvitur. Ibidem. §. 1.*
 --- *hac perfecta damnum casu Fortuito in re vendita enatum quis ferre tenetur? Ibid. §. 2.*
 --- *in hac Possessorium 12. annorum pacificum præscriptionem inducit. Ibidem. §. 15.*
 --- *in hac prout, et in Venditione libra, vel mensura falsa utens, qualiter punitur? L. IV. T. 6. §. 4.*
 --- *Vide plura Sub titulis: Emtor, et Venditio.*
- Emtor.** — *Hic rem emtam, arrarum nomine, vel uno denario dato, accipere, et residuum pretium solvere Cogitur. Lib. III. T. 6. §. 4.*
 --- *hic in Possessionem emti fundi qua Solemnitate introducendus. Ibid. §. 3.*
 --- *hic rem furtivam, vel vi ablatam emens regreßum habet ad Venditorem. Ibid. §. 10.*
 --- *idem equum, vel bovem furtivum, vel vi ablatum in nundinis anniversariis, vel foris hebdomadalibus emens, evictorem statuere non tenetur. Ibid. §. 11.*
 --- *idem litem ratione rei emtæ contra se motam Venditori denunciare, et Venditor emtorem evincere tenetur. Ibid. §. 12.*
 --- *idem rem inique comparatam amittit, et nec pretium ejus reposcere potest. Ibid. §. 16.*
 --- *idem rem furtivam emens, detecto furto, evictorem statuere tenetur. Lib. IV. T. 2. §. 9.*
- Equus.** — *Hi, boves Verveces, et Porci ab exteris, et peregrinis hominibus præsertim Valachis ne emantur in Pagis. L. II. T. 6. §. 10.*
 --- *pro hoc, et bove furtivo in Nundinis Anniversariis, vel foris hebdomadalibus comparato, emtor evictorem statuere non tenetur. Ibid. §. 11.*
 --- *hujus Venditor de morbis, et Vitiis latentibus quousque cavebit. Ibidem. §. 11.*
 --- *in his, et Jumentis ob Viarum, et Pontium neglectam Conservationem enatum damnum loci officiales præstant. L. III. T. 9. §. 9.*
- Error.** — *Ex hoc, vel Actione mota, Vicinum agrum subarans, et insemians agricola ad quid tenetur? L. III. T. 4. §. 8.*
 --- *Calculi vide Calculus,*
- Evictio.** — *Hæc emtori pro Vendito fundo per evictorem præstanda. L. III. T. 6. §. 12.*

Hæc

INDEX STATUTORUM.

E.

- Evisio.** — *Hæc pro re furtiva a quolibet præstanda. L. IV. T. 2. §. 8.*
- Evisor.** — *Hic pro equo, et bove in Nundinis Anniversariis, vel Foris hebdomadalibus emto per emtorem statui non debet. L. III. T. 6. §. 11.*
- *hic Judicio exhibendus per emtorem rei pro furtiva deprehensæ. L. IV. T. 2. §. 8.*
- Examen.** — *Hoc Testium qualiter instituendum, et attestations eorum qualiter excipiendæ. L. I. T. 5. §. 9.*
- *ad hoc regulariter quando procedendum, et examen Testium quando fieri possit etiam ante litem contestatam? L. I. T. 8. §. I.*
- Exceptio.** — *Hæc juvatur Reus coram judicio ob legalia impedimenta non comparens. L. I. T. 2. §. 8. item: L. I. T. 3. §. 1.*
- *hæc Compensationis justâ per reum adduci potest. L. I. T. 4. §. 8.*
- Excusatio.** — *Hæc a geranda Tutela, et Curatela quibus de Causis fieri potest? L. II. T. 3. §. 6.*
- *Absentiæ in Emptione, et Venditione. L. III. T. 6. §. 12.*
- Executio.** — *De rei Judicatæ executione agitur. L. I. T. 12. per totum.*
- *Judicati qua de Causa suspendi solet? Ibid. §. 1.*
- *hæc intra quem terminum peragenda. Ibid. §. 2.*
- *In hac quis Ordo observandus? Ibid. §. 3.*
- *eadem ad qualia bona dirigenda, vel non dirigenda? Ibid. §. 3.*
- *In hac seu Satisfactione procurandâ, etiam servo contra hærum auxilio sit Judex? Ibid. §. 4.*
- *hæc seu Satisfactio, præ aliis omnibus Locatori ex bonis Conductoris impendenda. Ibid. §. 5.*
- *hæc seu Satisfactio quoad debitum jam coram Judicio adjudicatum qualiter procuranda? Ibid. §. 6.*
- *hæc respectu peregrinorum Creditorum ad qualia bona debitoris dirigenda? Ibid. §. 7.*
- *in hac, circa Fundum Creditori pro re credita additum, vel a Debitore per Litteras obligatum qualiter procedendum. Ibid. §. 8.*
- Exhæredatio.** — *Hæc liberorum, vel Parentum quando procedit, vel non? L. II. T. 5. §. 9. et 10.*
- Exhibitio.** — *Hæc Criminis Reorum facienda sub pænâ pecuniaria? L. IV. T. 1. §. 6.*
- Exilium.** — *Hujus pænâ est incestuosa Matrimonia contrahentium? L. II. T. 1. §. 4.*

INDEX STATUTORUM.

E.

- Expensæ.** — *Hæ adversario per temere litigantem refundendæ.* L. I. T. 2. §. 7.
- *Hæ, seu Sumtus competentes Testibus per accusatores, vel eorum postulatōres præbendi.* L. I. T. 5. §. 15.
- *harum per Parentes in aliquem e liberis factarum, tempore Divisionis ratio habenda.* L. II. T. 4. §. 14.
- *hæ, Studiorum Causa per Patrem in filium peregre agentem factæ, quando recompensantur, vel non?* Ibid. §. 15.

F.

- Facultates.** — *Vide Bona.*
- Fœmella.** — *His Pupillis ante ineundas Nuptias res, et bona extradari non debent.* L. II. T. 3. §. 10.
- *His Masculi semper præferuntur in successione, et redemptione hæreditatum.* L. II. T. 4. §. 11.
- *harum ætas legitima 12. anni.* L. II. T. 5. §. 1.
- Fœmina.** — *Vide: Mulier.*
- Fætus.** — *Vide: Infans.*
- Falsarius, vel Falsus.** — *Vide: Falsum.*
- Falsum.** — *De hoc Crimine, et de iis qui infamia notantur agitur.* L. IV. T. 6. per totum.
- *Hoc Crimen qui incurrunt.* Ibid. §. 1. 2. 4. 5.
- *hoc Crimen si sit enorme Capitali pœna punitur.* Ibid. §. 3.
- Fama.** — *Hujus læsæ Causa impedit Causam Principalem.* L. I. T. 4. §. 8.
- *hanc alterius bonam, verbis turpibus, vel Scriptis famosis detrahentes Actione Injuriarum conveniuntur.* L. IV. T. 5. §. 1.
- *hanc alterius lædens læsum deprecari debet insuper pœna etiam emendæ lingvæ mulctatur.* Ibidem. §. 2.
- *hæc non periclitatur provocati, sed non exeuntis ad Duellum.* Ibid. §. 5.
- *Vide plura ad vocem Injuria.*
- Familia.** — *Hæc propria admittitur pro Testimonio in Causa Veneficii, et adulterii.* L. I. T. 6. §. 4.

Famo-

INDEX STATUTORUM.

F.

Famosus. — *Famosam Causam patefaciens, et Adori litis ansam præbens Testis esse non potest, secus in Causa Civili.* L. I. T. 6. §. 8.

--- *Famosum Scriptum Vide Fama.*

Famulus. — *Vide Servus.*

Fidejussio. — *Hæc in quibus Causis, et per quales Personas præstanda?* L. I. T. 2. §. 4.

--- *de his agit.* L. III. T. 7. integer.

--- *hæc, si pure est Suscepta, semper obligat, si sub conditione, sub illa stabit.* Ibid. §. 1.

--- *Vide etiam Vocem: Fidejussor.*

Fidejussor. — *Hæc per quas Personas in ius vocatas, et in quibus Causis debent dari in Judicio?* L. I. T. 2. §. 4.

--- *hos non dare non cogitur bona immobilia pro satisfactione habens.* Ibidem. et L. III. T. 7. §. 4.

--- *hos dare tenetur bona etiam immobilia habens in Causis Criminalibus.* L. I. T. 2. §. 4.

--- *hos statueri non tenetur equum, vel bovem furtivum, vel vi a Domino suo ablatum in Nundinis anniversariis, vel Foris hebdomadalibus emens.* L. III. T. 6. §. II.

--- *de his agit.* L. III. T. 7. integer.

--- *hanc qui in se æsumsit, qualiter obligatur.* Ibid. §. 1.

--- *Seu hunc, seu debitorem Principalem potest Convenire debitor.* Ibid. §. 2.

--- *hi non liberantur, nisi Solutione in solidum.* Ibidem. §. 2.

--- *hi, si plures sint, singuli in Solidum tenentur.* Ibidem. §. 3.

--- *Ex his si unus solverit, is regressum habet ad debitorem, vel ejus hæredes, his satisfacere nequeuntibus ad alios confidejussores.* Ibid. §. 3.

--- *his Bonorum jacturam subeuntibus, et ad inopiam redactis debitor denuo cavebit.* Ibid. §. 4.

--- *hic, et hæredes solvendo obligantur, mortuo etiam debitore condemnato.* Ibid. §. 5.

--- *Vide et Vocem: Fidejussio.*

Filius. — *Hic juniore, eo non existente filiae juniore competit electio ædium Paternarum in Divisione.* L. II. T. 4. §. II.

--- *His absque scitu, et Consensu Parentum pecunia credi non debet.* L. III. T. 1. §. 5. Hic

INDEX STATUTORUM.

F.

- Filius.** — *Hic pro Alio Patris, et e Contra luere non potest. L. IV. T. 1. §. 5.*
- *De his, et Filiabus vide plura ad vocem Liberi.*
- Finis.** — *Horum Terminalium, seu Teritorialium causa emergæ Lites inter Sæxones ultra Forum universitatis appellari non possunt. L. I. T. 11. §. 8.*
- *Hi Teritoriales per Protonotarios, vel homines Vajvodales ne reambulentur, nec causæ tales decidentur. Ibidem. §. 8.*
- Fiscus.** — *Hic succedit ab intestato defunctis, et hævede legitimo Carentibus. L. II. T. 2. §. 13.*
- *Vide etiam Respublica.*
- Flagitium.** — *Vide Crimen, et Delictum.*
- Forum.** — *Hoc rei sequatur Actor. L. I. T. 4. §. 1.*
- *Hoc Rei seu in Civilibus, seu in Criminalibus ubi esse potest, vel debet? Ibidem. §. 1. et 3.*
- *In his Saxonici Actor Causam Saxonico idiomate proponat Ibid. §. 2.*
- Fortuitus Casus.** — *Vide Casus.*
- Frater.** — *Hic pro Fratre Testis esse non potest nisi per alterum fratrem accusetur. L. I. T. 6. §. 3.*
- *hic in bonis divisis non succedit defuncto Fratri, sed Parentes. L. II. T. 2. §. 6.*
- *hic Patri indiviso simul cum Parentibus succedit. Ibidem. §. 6.*
- *hi, et Sorores non extantibus descendantibus, et ascendentibus defuncto succedunt, et excludunt liberos Fratrum, et Sororem. Ibid. §. 9.*
- *hi, et Sorores ex uno, vel diverso vinculo Conjuncti qualiter succedunt in bonis Paternis, vel Maternis. Ibid. §. 10.*
- *hi Consanguinei, et Avunculi nec non Fratres Uterini, et Patruj qualiter succedant in bonis ab intestato defunctorum, sine bonorum Confusione? Ibid. §. 11.*
- *horum, et Sororum liberi vocantur in Successionem defuncti nec ascendentes nec descendentes, nec Fratres, et Sorores habenti. Ibid. §. 12.*
- *hi soli quomodo dividant domum in Civitate, et Fundos extra Urbem. L. II. T. 4. §. 9.*
- *iidem quomodo dividant in Oppidis, et Pagis domum, et fundum. Ibidem. §. 9.*
- *hi Testantis non possunt esse in Testamento Testes. L. II. T. 5. §. 5.*
- Frau-

INDEX STATUTORUM.

F.

Fraudatio. — *Hæc Creditoribus per alienationem Bonorum inferri prohibetur.* L. III. T. 3. §. 2.

--- *Hæc non inferitur non acquirendo sed bona imminuendo.* Ibid. §. 2.

--- *Vide plura ad Vocem: Dolus.*

Fraus. — *Vide Dolus, et proxime Fraudatio.*

Fuga. — *Hæc sibi consulens Capitalis Criminis Reus Multa homagii ex bonis ejus Judicibus cedente plectitur salva hæredum portione.* L. IV. T. 8. §. 4.

Fullo. — *Vide Opifex.*

Fundatio. — *Vide Usus Pius.*

Fundus. — *Si de hoc agitur, ubi Actio movenda?* L. I. T. 4. §. 3.

--- *Hic per Judicem Creditori pro re Credita additus, vel per ipsum Debitorem obligatus qualiter vendendus?* L. I. T. 12. §. ultim.

--- *idem divenditus post tertiam proclamationem debitori offerendus, eo redimere recusante plus offerenti tradendus.* Ibidem.

--- *hic Venalis, in alio loco situs, ubi publicandas, et quibus primum offerendus?* L. III. T. 6. §. 6.

--- *hujus divenditi evictio per Venditorem quousque præstanda?* Ibid. §. 12.

Fur. — *Hi Testes esse nequeunt.* L. I. T. 6. §. 1.

--- *horum receptatores, et occultatores pari pænæ sunt obnoxii,* L. IV. T. 2. §. 7.

--- *hos intercipere negligentes in pari Causa habendi.* Ibidem.

--- *hujus nocturni, et Diurni Occisio quando est impunis?* Ibid. §. 11.

--- *Vide etiam Vocem: Furtum.*

Furiosus. — *Hi Testes esse nequeunt.* L. I. T. 6. §. 1.

--- *Hi Testamentum condere non possunt.* L. II. T. 5. §. 2.

--- *hi in Testamentis non possunt esse Testes.* Ibid. §. 5.

--- *hi, et infantes damni illati Actione non tenentur.* L. III. T. 9. §. 5.

Furtum. — *Per hoc rem sibi sublatam asferens, septimo secum jurando suam esse comprobare debet.* L. I. T. 9. §. 7.

--- *hujus Actio competit in eum, qui depositum contrectat.* Lib. III. T. 5. §. 6.

--- *ob hujus Suspicionem ab exteris, et aliis peregrinis hominibus potissimum Valachis equi, boves, verveces, et porci in Pagis non emendi.* L. III. T. 6. §. 10.

Per

INDEX STATUTORUM.

F.

- Furtum.** — *Per hoc oblata, vel vi adempta re venundata, emtor regressum habet ad Venditorem.* Ibidem. §. 10.
- *Per hoc ablatum equum, vel bovem in Nundinis emens evictorem statuere non tenetur.* Ibidem. §. 11.
- *de hoc, et direptis bonis agit.* L. IV. T. 2. integer.
- *hujus Crimen quid sit, et cui Competat Actio furti?* Ibidem. §. 1.
- *hujus Actio, et Conditio quando manet, et quando tollitur?* Ibidem. §. 2.
- *hujus, Actionibus pœnalibus non tenentur hæredes, et cæteri Successores.* Ibidem. §. 3.
- *hujus Actione qui tenentur?* Ibidem. §. 4. 5. et 6.
- *per hoc ablatam, et alteri dividendam rem, Dominus recuperare potest emtore pretium amittente.* Ibidem. §. 8.
- *per hoc ablata res directe ad Dominum redire debet.* Ibidem. §. 8.
- *per hoc ablatam rem emens, re deprehensa Judicio evictorem statuere tenetur.* Ibidem. §. 9.
- *hujus pœna, pro Criminis diversitate suspensio, vel in ignem Conjectio.* Ibidem. §. 10.
- *per hoc ablatam rem a Servo scienter suscipiens, et pœnali, et restitutoria Actione tenetur.* Ibidem. §. 12.
- *Vide, et Vocem: Fur.*

G.

- Gēner.** — *Hic, et Socr Testes esse nequeunt.* L. I. T. 6. §. 3. et 6.
- Grādus.** — *Intra hunc quantum Nuptiæ non admittuntur, intercedente copula post irrogatam Malitiam tolerantur.* L. II. T. 1. §. 5.
- Gratia.** — *Hanc adulterium committentis Capiti facere potest Magistratus in primo fragilitatis Casu.* L. IV. T. 7. §. 13.
- *Hæc Principis quid operetur in Criminum Casibus.* L. IV. T. 8. §. 4.
- *hæc a Principe obtenta criminis Capitalis Reus homagio Solum muldatur.* Ibidem. §. 4.

H.

- Habitatio.** — *Hæc perpetua debetur Matri in domo defuncti Mariti, seu transeat ad secundas Nuptias, seu non.* L. II. T. 4. §. 7.

Habi-

INDEX STATUTORUM.

H.

Habitatio. — *Hæc novercæ etiam debetur usque secundas Nuptiās. Ibid. §. 8.*

Hæreditas. — *Hæc Futura privatur Tutelam sine sufficienti causa recusans.*

L. II. T. 3. §. 5.

--- *Hujus ultra Vires factum Legatum in quantum præstandum? L. II. T. 6. §. 3.*

--- *hanc sine, vel cum Deliberatione, et Inventario adeuntes, in quantum teneantur Creditoribus satisfacere? L. III. T. 3. §. 5.*

Hæres. — *Horum descendantium in defectu ascendentes præferuntur cognatis in Bonorum Successione. L. II. T. 2. §. 6.*

--- *huic juniori cedit Domus Paterna in Civitate, alteri Fundus extra Urbem. L. II. T. 4. §. 9.*

--- *hi, Testamentaliter constituti in Testamentis non possunt esse Testes, L. II. T. 5. §. 5.*

--- *hi pœnalibus Actionibus non tenentur. L. IV. T. 2. §. 3.*

--- *hi damnatorum, (exceptis læsæ Majestatis reis) bona sua Consequuntur. L. IV. T. 8. §. 1. 2.*

Hærus, seu Dominus Servi. — *Vide Dominus, et Servus.*

Homagium. — *Hoc, sive Aestimationem hominis mortui solvere tenetur Dominus bestię, vel Ferę mortem causantis. L. III. T. 9. §. 2.*

--- *hoc præstatur ob mortem etiam casualem per defectionem, vel efusionem alicujus rei interventam. Ibid. §. 6.*

--- *mortuum 40. florenos constituit. L. IV. T. 4. §. 1.*

--- *Vivum 20. florenis aestimatur. Ibidem. §. 2.*

--- *hujus multa Judicibus cedit ex bonis rei perpetrato Crimine Capitali fuga sibi consulenti. Lib. IV. T. 8. §. 4.*

--- *hujus multa competit Judicibus e bonis etiam Capiti, et bonis gratiam a Principe Impetrantis. Ibid. §. 4.*

Homicida. — *Horum pœna est Ferrum. L. IV. T. 3. §. 1.*

--- *Pro his qui sint damnandi, vel ab hoc Crimine absolvendi. Ibidem. §. 2. et Sequenti.*

Homicidium. — *Hujus voluntarii ratione movenda in causa Criminali non datur appellatio. L. I. T. 11. §. 5.*

--- *de his agit. L. IV. T. 3. integer.*

INDEX STATUTORUM.

H.

- Homicidium.** — *Hujus Criminis rei qui sint habendi, qui item ab hoc ab-*
solvendi? Ibid. §. 2. 3. 4. 5. 7.
 --- *ab hoc in rixa, et Tumultu multorum factum, quid disquirendum, et*
qui damnandi? Ibidem. §. 6. et 8.
Honor. — *Hunc sustinenti Munus imponi non debet, munus vero sustinenti*
honor deferri potest. L. I. T. 1. §. 2.
 --- *his majoribus Functos ad minores revocari non oportet.* Ibid. §. 2.

I.

- Ignis.** — *Hujus, et Aquæ interdictione Matrimonium non solvitur.* L. II.
 Tit. 1. §. 10.
Immobilia. — *Bona immobilia vide Bona.*
Impedimentum. — *Hoc absentiae justum, et legitimum allegans, et compro-*
bans reus exceptione juvatur. L. I. Tit. 2. §. 8. item L. I. T. 3. §. 1.
Impotentia. — *Viri ad Coitum cum Uxore biennalis repudium causat.* L.
 II. Tit. 1. §. 9.
Imprægnatio. — *Hujus accusatio, et pœna.* L. IV. Tit. 7. §. 10.
 --- *Vide plura ad voces Stuprum Adulterium.*
Impuber. — *Pro his qui sunt habendi.* L. I. T. 6. §. 1.
 --- *Hi Testimonium dicere vetantur.* Ibid. §. 1.
 --- *Hæc, nec in Testamentis possunt esse Testes.* L. II. T. 5. §. 5.
Imputatio. — *Seu Culpa Vide Culpa.*
Inauditus. — *Hic condemnari non debet.* L. I. T. 2. §. 1. item L. I.
 T. 10. §. 1.
Incendium. — *Hoc fortuitum venia indiget, nisi accedat Culpa luxuriæ, vel*
dolo proxima. L. III. Tit. 9. §. 8.
Incestuosus. — *Hi, et adulterini liberi nec ad Patris, nec ad Matris Succes-*
sionem admittuntur. L. II. Tit. 2. §. 4.
 --- *his tamen alimentum debetur.* Ibid. §. 4.
Inctus. — *Vide Reus.*
Incuria. — *Ex hac, et neglectu si moriatur vulneratus, percutiens pœna*
homicidii puniri non potest. L. IV. Tit. 3. §. 7.

Inde

INDEX STATUTORUM.

I.

Indebitum. — Hoc modo ex Testamento solutum, seu quod postea falsum, inofficiosum, vel ruptum apparuerit, repeti potest. L. II. T. 5. §. 15.

Infamia. — Hac qui notantur? L. IV. Tit. 6. §. 1. Seqv.

--- hac notatus habetur Testamenta, vel alia Instrumenta vitians alterans, falsa conficiens, falsorum sigillorum confector. Ibid. §. 2.

--- eadem notatur qui duobus in solidum eandem rem diversis Contractibus vendidit. Ibid. §. 4.

--- hanc non incurrit pecuniaria multa punitus. Ibidem. §. 4.

Infamis. — Hi Testes esse nequeunt. L. I. Tit. 6. §. 1.

Infans. — Hic in partu ante mortem vagiens pro enixo vivo homine, et hereditatis capace habetur. L. II. T. 2. §. 3.

--- hi damni dati Actione non tenentur. L. III. T. 9. §. 5.

Imperator. — Hi Rescripta contra Jus elicita ab omnibus Judicibus refutari præcipiunt. L. I. T. 10. §. 3.

Inimicus. — Hic Capitalis, et alteri insensus ad Testimonium non est admit- tendus. L. I. T. 6. §. 2.

Injuria. — Huic qui occasionem præstat ipse damnum dedisse videtur. L. III. T. 9. §. 4.

--- Hæc, seu culpa dati damni recompensatio præstanda. Ibid. §. 5.

--- de his verbalibus agit. Lib. IV. T. 5. integer.

--- horum verbalium intuitu Actio cui competit? Ibid. §. 1.

--- hæc per qualia adjuncta fiunt atrociores. Ibid. §. 1.

--- hanc famæ alicujus inferens non tantum deprecatione tenetur, sed insuper pæna emendæ lingvæ mulciatur. Ibid. §. 2.

--- harum quæna cui cedit? Ibid. §. 2.

--- hæc dissimulatione aboletur. Ibid. §. 3.

--- hanc ex Pœnitentia remissam recollere non licet. Ibid. §. 3.

--- hanc neuter vindicare potest, qui se mutuo convitiis afficiunt, nisi alter coram Judicio questus sit. Ibid. §. 4.

--- in harum Actione ultra Senatûs Cognitionem non datur appellatio. Ibi- dem. §. 4.

--- ad hujus vindictam exire non debet, nec ob id bona fama periclitatur provocatus ad duellum. Ibid. §. 5.

Innocentia. — Hac purgatur Reus non vero Accusatione alterius. L. IV. T. 1. §. 7.

INDEX STATUTORUM.

I.

Annovatio. — *Hæc in Causis pendente appellatione interdicta. Lib. I.*

T. 11. §. 7.

Instrumentum. — *His alienis Probatio fieri quando permittitur? Lib. I.*

T. 5. §. 2.

--- *de horum Probatione agit. L. I. T. 7. integer.*

--- *hæc quæ habent plenam Probationem? Ibid. §. 1.*

--- *horum amissio Creditori non nocet, aliis probationibus præexistentibus. Ibid. §. 2. item L. III. T. 3. §. 3.*

--- *his falsis circumvento Judice, executio judicati suspenditur. L. I. Tit. 12. §. 1.*

--- *hujus postea reperti prætextu, Transactio bona fide inita non rescinditur. Lib. III. T. 8. §. 4.*

--- *his ablatis, qua Actione conveniuntur, tenentes. L. IV. T. 2. §. 3.*

--- *hæc vitiantes, vel falsa conficientes infamia notantur. L. IV. T. 6. §. 2.*

Interusurium. — *Hoc seu Interesse quare debetur, et quare infligitur. L. III. T. 1. §. 4.*

--- *Vide et Voces: Usura, et Mora.*

Interrogatio. — *Hæc est proponenda per Judicem utrique parti de eo: num quid amplius Causæ suæ addere desiderent? L. I. T. 1. §. 8.*

Intestatus. — *De Successionibus ab intestato agit. L. II. T. 2. integer.*

Inventarium. — *Hoc de bonis per defunctum relictis necessario conficiendum. L. II. T. 3. §. 1. et 9. item L. III. T. 3. §. 5.*

Inventum. — *Vide Repertum.*

Iter. — *Iter facientium Jumentis, ob neglectam Viarum, et pontium Conservationem datum damnum loci Officiales præstant. L. III. T. 9. §. 9.*

J.

Judex. — *De horum electione, et Officio agit. L. I. T. 1. integer.*

--- *Coram his ordinariis debent primo agitari Universæ Civium Causæ. Ibidem. §. 3. et 4.*

--- *ab his ordinariis provocatio fit ad Senatum. Ibidem. §. 4.*

--- *hi non aliter judicent, quam quod legibus Constitutionibus, aut moribus proditum est. Ibid. §. 5.*

--- *hi re bene cognata proferant Sententiam. L. I, T. 5. §. 12.*

His

INDEX STATUTORUM.

J.

Judex. — *His licet in Testes ob falsitatem, vel fraudem animadvertere absque ullo præscriptionis obstaculo.* Ibidem. §. 14.

--- *de horum Sententiis agitur.* L. I. T. 10. per totum.

--- *hi non existiment sibi injuriam inferri per Appellationem.* L. I. T. 11. §. 4.

--- *his imputatur si moniti minus idoneum, vel nullum dant Tutorem.* L. II. T. 3. §. 8.

--- *his cedit homagium ex bonis Capitalis Rei fuga sibi consulentis.* L. IV. T. 8. §. 4.

--- *Vide etiam Vocem: Officialis.*

Judicium. — *Hoc a Citationis inchoandum est.* L. I. T. 2. §. 1.

--- *huic se sistendi Causa quales personæ, et in quibus Causis debent fidejussionem præstare.* Ibidem. §. 4.

--- *hujus novi sine beneficio litem amissam restaurans flor. 12. muldatur.* L. I. T. 4. §. 10.

--- *hujus novi iterato beneficio agens a limine judicii repellitur, et in duplum condemnatur.* Ibid. §. 10.

--- *in his quod inæqualiter factum est, in melius reformari potest.* L. II. T. 4. §. 16.

--- *ad horum similitudinem redigitur Compromissum, et ad sentendas lites pertinet.* L. III. T. 8. §. 2.

--- *de his publicis tractatur.* L. IV. T. 1. per totum.

--- *horum publicorum divisio.* Ibid. §. 1.

--- *hæc publica quæ dicuntur.* Ibidem. §. 2.

Jumentum. — *His iter facientibus ob Viarum, et Pontium neglectam curam, damni dati refusione Officiales loci tenentur.* L. III. T. 9. §. 9.

— *Vide etiam Voces: Bos, Equus, Pecus, Vervex.*

Juramentum. — *Hoc solemne præstare tenentur Testes examinandi.* Lib. I. T. 5. §. 6.

--- *Sine hoc deponendo examinantur Personæ Senatoriæ Judices, et Notarii.* Ibidem. §. 7.

--- *hoc tamen in Causa propria delatum deponere tenentur etiam prædicti Officiales.* Ibid. §. 7.

--- *de his seu de jure jurando agitur.* L. I. T. 9. per totum.

--- *hoc Añori, vel reo quando deferendum?* Ibid. §. 1.

Hoc.

INDEX STATUTORUM.

J.

Juramentum. — *Hoc quatuorplex, et voluntarium, Judiciale, et necessarium quid sit, et quando locum obtinet?* Ibid. §. 2.

--- *Hoc alteruter litigantium deferre potest in Causis pecuniariis.* Ibid. §. 3.

--- *per hoc decisa Causa nec perjurii prætextu retractari potest.* Ibid. §. 4.

--- *Sine hoc absolvitur reus in Causis debitorum Añore non probante.* Ibidem. §. 5.

--- *hoc Añori deferendum in supplementum semiplenæ probationis.* Ibidem. §. 5.

--- *hujus delationis non autem præstationis tempore appellandam.* Ibid. §. 6.

--- *per hoc septimo secum præstandum comprobare debet, rem furto sibi subtraham esse prætendens.* Ibidem. §. 7.

--- *hoc per Añorem septimo secum præstite, parti adversæ oblatio jurisjurandi in duplo non admittenda.* Ibid. §. 7.

--- *post rem jurejurando decisam, nihil amplius quæritur.* L. I. T. 10. §. 4.

--- *hoc debitori pro revelatione Bonorum quando imponendum?* Lib. 1. T. 12. §. 7.

Jurati. — *Hi per quos eligendi?* L. I. T. 1. §. 1.

Jus. — *Idem jus dicendum, ubi in aliqua Causa eadem est Ratio.* L. 1. T. 1. §. 6.

--- *quod in jure statutorum non est expressum, id ex veterum legum, et Constitutionum regulis, et Jure Imperiali supplendum.* Ibid. §. 7.

Jus-jurandum, seu Juramentum. — *Vide Juramentum.*

L.

Latro. — *Horum, et furum de receptatoribus, et occultatoribus, vel eos comprehendere intermittentibus.* L. IV. T. 2. §. 7.

Latrocinium. — *Intuitu hujus agitanda in Causa Criminali non datur appellatio.* L. I. T. 11. §. 5.

Legare. — *Testamentaliter quantum liceat, vel non liceat.* L. II. T. 5. §. 9. 10.

--- *Suo Debitori licet.* L. II. T. 6. §. 4.

Legatarius. — *Vide proxime inferius Legatum, Legatio.*

Legatum, vel Legatio. — *Hoc extinguit prærogativam Donationem Parentum.* L. II. T. 4. §. 3.

• De his

INDEX STATUTORUM.

L.

Legatum, vel Legatio. — *De his per Testamentum factis agit. L. II. T. 6. integer.*

- *hujus definitio, seu quid sit legatum. Ibidem. §. 1.*
- *hæc, non debentur nisi deducto ære alieno. Ibidem.*
- *hoc de bonis immobilibus, vel mobilibus facere qualiter concessum. Ibidem. §. 2.*
- *hoc ultra Vires hæreditatis factum in quantum subsistit. Ibid. §. 3.*
- *hoc in pecunia factum, non existente etiam pecunia, ex hæreditate solvendum. Ibid. §. 3.*
- *hoc fieri potest etiam Debitori. Ibid. §. 4.*
- *hoc de rei proprietate factum qualiter obtinet Legatarii, vel hæredes. Ibidem. §. 5.*
- *hoc si absque facto hæredis perierit Legatario decedet, si ob moram hæredis evenit periculum, id ad hæredem spectabit. Ibid. §. 6.*
- *hoc ad pios usus, vel Reipublicæ factum, omnium primo præstari debet. Ibidem. §. 7.*
- *hæc ad pias Causas facta alio converti non debent. Ibid. §. 7.*

Lenocinium. — *Hoc Crimen qui contrahunt? L. IV. T. 7. §. 5.*

Lex. — *Pro hac servatur longa Consuetudo utilitates publicas non impediens. L. I. T. 1. §. 5.*

- *harum defectus, ex veterum legum, et Consuetudinum regulis, et Jure Imperatorio suplendi. Ibidem. §. 7.*

Liber. — *In his publicis Civitatum fassiones Testium, Actiones Causarum, Protestationes, Sententiæ, Jura emtionum, Donationum, Debitorum, Contractuum, et similium qualiter inscribenda? L. I. T. 8. §. 2.*

Liberi. — *Hi contra Parentes, et vicissim Parentes contra liberos ad Testimonium admittendi non sunt, nisi parte adversa Consentiente. L. I. T. 6. §. 2.*

- *horum Sponsalia, et Matrimonium Consensum Parentum, vel in quorum potestate sunt, requirunt. L. II. T. 1. §. 2. 3.*
- *horum Successio in bonis Parentum ab intestato decedentium. L. II. T. 2. §. 1.*
- *hi, ante contractum Matrimonium progeniti, et per subsequens Matrimonium legitimati succedunt Parentibus, cum aliis legitimis. Ibid. §. 2.*

Hi ex

INDEX STATUTORUM.

L.

- Liberi.** — *Hi ex incestu, et adulterio prognati nec ad Patris nec ad Matris Successionem admittuntur.* Ibid. §. 4.
 --- *his etiam illegitimis alimenta debentur.* Ibidem.
 --- *horum etiam illegitimorum educatio est Juris Naturæ.* Ibidem.
 --- *his mortuo Patre cum Matre dividendis, ex duabus domibus eligere liberum est.* L. II. T. 4. §. 6.
 --- *his ex priori Matrimonio susceptis cedit tertia pars domus Matri attributa, soluto æstimationis pretio.* Ibid. §. 7.
 --- *horum alimenta Matri quomodo assignanda.* Ibidem. §. 10.
 --- *horum aliquis res ex communi ad Nuptias, vestitum Studia, et similia assumptus, et deterioratas tempore Divisionis cæteris liberis qualiter tenetur compensare?* Ibid. §. 14. et 15.
 --- *hi in Partu Matris mortui vide Infans.*
 --- *hi illegitimi, seu Spuriæ Vide Spurius.*
- Libra.** — *Vide: Mensura.*
- Lis.** — *Vide: Actio, vel Causa.*
- Litigans.** — *Hujus temerarii Pœna.* L. I. T. 4. §. 10.
- Litteralia Instrumenta.** — *Vide: Instrumentum.*
- Litteræ.** — *Hæ missivæ, seu missiles quando probant?* L. I. T. 7. §. 1.
 --- *Has transmissorias seu Apostolos intra præfixitæ temporæ non postulans ab agendo submovetur.* L. I. T. 11. §. 3.
- Locare.** — *Rem conductam alteri locare nemo prohibetur.* L. III. T. 4. §. 4.
- Locatio.** — *Hujus, et Conductionis tempus servandum.* Lib. III. T. 4. §. 2. et 3.
- Locator.** — *Hic reliquis Creditoribus præferendus.* L. I. T. 12. §. 5.
- Locatum.** — *Hujus seu locatæ rei Casus ad quem spectant.* L. III. T. 4. §. 5.
- Lucram.** — *Hoc qui sentit, idem et onus sentire debet.* L. II. T. 3. §. 5.

M.

- Magister.** — *Hi, ut et reliqui Magistratuales Personæ quando, et quomodo eliguntur.* L. I. T. 1. §. 1.
- Magistratus.** — *Horum electio quando et quomodo fit.* L. I. T. 1. §. 1.
 --- *his imputatur, si moniti minus idoneum, vel nullum dant Tutorem.* L. II. T. 3. §. 8. Hi

INDEX STATUTORUM.

M.

Magistratus. — *Hi vias Regias, et earum pontes conservare tenentur sub pœna refusionis damni. L. III. T. 9. §. 9.*

--- *Vide etiam Voces: Judex, et Officialis.*

Majestas. — *Hujus læsæ reus vitam, et bona amittit. L. IV. T. 8. §. 2.*

Majores. — *His etiam intra unius anni Spatium subvenire solet in divisionibus dolo, vel fraude factis. L. II. T. 4. §. 16.*

Malefactor. — *Hi profugi ubicunque comprehensi fuerint, ibi conveniri, et pleâi possunt. L. I. T. 4. §. 1.*

--- *Horum receptatores, et occultatores, vel non Compréhensores par pœna expectat. L. IV. T. 2. §. 7.*

--- *Horum receptatores, et occultatores, si sint Consanguinei, eorum pœna mitiganda. Ibidem.*

Maleficium. — *In his voluntas, et propositum delinquentis distinguant. L. IV. T. 3. §. 2.*

--- *Vide plura ad vocem: Crimen.*

Manus. — *Has alteri amputans viginti florenis mulctatur. L. IV. T. 4. §. 2.*

--- *Violentas sibi inferens quomodo punitur? L. IV. T. 8. §. 3.*

Maritus. — *Hic, et Uxor pro se invicem Testes esse nequeunt. Lib. 1. T. 6. §. 3.*

--- *hic Uxorem sine Culpa deserens quartam partem Substantiæ propriæ persolvere debet. L. II. T. 1. §. 7.*

--- *hic Uxori, et vicissim Uxor huic Causa mortis quando potest donare L. II. T. 5. §. 13.*

Masculus. — *His Pupillis ante 20-um Annum res, et bona non sunt extrahenda. L. II. T. 3. §. 10.*

--- *Hi Fœmellis semper præferuntur. L. II. T. 4. §. 11.*

--- *horum Ætas legitima 14. Anni. L. II. T. 5. §. 1.*

Mater. — *Hæ ad Tutelam admittuntur. L. II. T. 3. §. 10.*

--- *hac mortua divisio intra quod tempus, et qualiter peragenda? L. II. T. 4. §. 2.*

--- *huic perpetua habitatio debetur in domo Mariti mortui. Ibid. §. 7.*

--- *huic usus Fructus Bessis Mariti non acquiritur, sed cum proprietate pro filiis consolidatur. Ibid. §. 13.*

--- *Vide plura ad vocem: Parens.*

INDEX STATUTORUM.

M

- Matrimonium.** — *De horum, seu Nuptiarum ritu agis. L. II. T. 1. integer*
 --- *hujus definitio, seu quid sit Matrimonium seu Nuptiæ. Ibidem. §. 1.*
 --- *hæc juxta qualiter contrahantur. Ibid. §. 2.*
 --- *hæc sine voluntate Patris non contrahuntur, sed contracta non dissolvuntur. Ibidem.*
 --- *hæc Consensum requirunt Contrahentium, et eorum in quorum potestate sunt. Ibid. §. 2. et 3.*
 --- *hujus incestuosi pœna est exilium. Ibid. §. 4.*
 --- *hoc usque ad quartum gradum inter Consanguineos non admittitur. Ibidem. §. 5.*
 --- *hoc intra quantum etiam gradum, intercedente copula nullaque irrogata, toleratur. Ibid.*
 --- *hoc Puellæ promissum, si intra biennium executum non fuerit, puella in alterius Conjunctionem perveniente nihil fraudis ei imputandum. Ibid. §. 6.*
 --- *hoc alterutro Conjugum sine alterius Culpa rejiciente, pars culposa innocentis quantum partem substantiæ pro rata Portione persolvere debet. Ibid. §. 7.*
 --- *hujus desertore citato, et non comparente Persona deserta pro libera, desertor pro mortuo pronunciandus. Ibid. §. 8.*
 --- *hoc qualiter solvitur, ob Impotentiam mariti. Ibid. §. 9.*
 --- *hoc aquæ, vel ignis deportatione non solvitur. Ibid. §. 10.*
 --- *aliud contrahere licet alterutri Conjugum post septennalem alterutrius Conjugis absentiam. Ibid. §. 11.*
 --- *hoc secundum Matrem non nocet quoad habitationem in domo. L. II. T. 4. §. 7.*
 --- *horum, et alienarum Nuptiarum sollicitatores puniendi. L. IV. T. 7. §. 3.*
Medicus. — *His solutas mercedes pro homine casualiter læso, aut vulnerato quis teneatur refundere? Lib. III. T. 9. §. 6.*
Memoria. — *Pro hac perpetua solummodo; et regulariter nunquam alias producendi, et examinandi sunt Testes ante litis Contestationem. L. I. T. 8. §. 1.*
Mendacium. — *Hoc in Detractionibus prohibetur. L. IV. T. 1. §. 8.*
 --- *hoc in meretrice aliquem Maritum de stupro diffamante qualiter puniendum? L. IV. T. 7. §. 12.*

Mensu-

INDEX STATUTORUM.

M.

- Mensura.** — *Hæc, vel libra falsa in vendendo, vel emendo utens qualiter puniendus?* L. IV. T. 6. §. 4.
- Mente Captus.** — *Hi, Testamentum condere non possunt.* L. II. T. 5. §. 2.
- Mercator.** — *Horum libri, seu registra solæ ad probandam Debiti quantitatem non sufficiunt.* L. I. T. 7. §. 3.
- Merces.** — *Hæc Famulorum qualiter adjudicanda, et pro obtinenda satisfactione per Judicem auxilium præbendum.* Lib. I. T. 12. §. 4.
- *hæc seu Salarium Tutorum peregrinorum constituendum est, pro ratione Bonorum Pupillarium.* L. I. T. 3. §. 5.
- *hæc pro operis locatis ex integro quando solvenda?* L. III. T. 4. §. 7.
- *has medicis præstitas pro homine casualiter læso, aut vulnerato, quis teneatur solvere?* L. III. T. 9. §. 6.
- Meretrix.** — *Hæc Maritum aliquem de Stupro diffamans qualiter punienda?* Lib. IV. T. 7. §. 11. et 12.
- Metales Causæ.** — *Vide Territorium.*
- Minorennis.** — *Hic, vel prodigus Tutor esse nequit.* Lib. II. T. 3. §. 10.
- *hæc Ætas longiori Præscriptioni non computatur.* L. III. T. 6. §. 17.
- Missivæ, seu Missiles Litteræ.** — *Hujusmodi Litteræ qualiter probant?* L. I. T. 7. §. 1.
- Mobilia Bona.** — *Vide Bona.*
- Möderamen.** — *Inculpatæ defensionis, vide defensio, vel vindicta.*
- Moneta.** — *Harum falsarum Cusores, adulteratores, vel rasores flammæ exustioni mancipentur.* L. IV. T. 6. §. 5.
- Mora.** — *Hæc ubi est periculosa Falsidnes Testium recipi possunt ad perpetuam rei memoriam etiam ante Litis Contestationem.* L. I. T. 8. §. 1.
- *hanc non admittentibus in Causis Appellatio non conceditur.* L. I. T. 11. §. 5.
- *hujus Causa jussu prolata Dilatio in Divisionibus perficiendis Patri, vel Matri quamdiu concedenda?* L. II. T. 4. §. 2. et 5.
- *hæc in tradendo Legato hæredi quando imputatur?* L. II. T. 6. §. 6.
- *hæc nulla intelligitur, ubi petitio nulla est.* Ibidem.
- *ex hac debetur Interest in bonæ Fidei Contractibus.* L. III. T. 1. §. 4.
- *propter hanc, non autem ob lucrum infligitur solutio Interusurii.* Ibid.
- *hanc non facit, qui Judicium accipere paratus est.* Ibidem.
- *hæc non est in eo, a quo pecunia propter exceptionem peti non potest.* Ibidem.

INDEX S A T T U T O R U M.

M.

- Moratorium.* — *Seu Dilatio in Debitorum Solutione Vide Dilatio.*
- Mors.* — *Hac Patris, vel Matris interveniente quid faciendum? L. II. T. 4. §. 2. et 5.*
 --- *Hac Debitoris interveniente recte cum Fidejussore agitur. Lib. III. T. 7. §. 5.*
- Mulcta.* — *Vide Pœna.*
- Mulier.* — *Harum, et Viri Conjunctio seu Matrimonium. L. II. T. 1. §. 1.*
 --- *hæ ad gerendam Tutelam, quæ admittuntur, et quæ non? L. II. T. 3. §. 10.*
 --- *hæ in Testamentis non possunt esse Testes. L. II. T. 5. §. 5.*
 --- *harum, et Virginum Raptor pœna Capitali punitur. L. IV. T. 7. §. 6.*
- Munus.* — *Hoc, et honor qualiter conferantur. L. I. T. 1. §. 2.*
- Mutatio.* — *Hæc, vel Revocatio Testamenti libera. L. II. T. 5. §. 4.*
- Mutilatio.* — *Membrorum mutilationis pœna. L. IV. T. 4. §. 2.*
- Mutus.* — *Hi Testamentum facere non possunt. L. II. T. 5. §. 2.*
 --- *idem in Testamentis non possunt esse Testes. Ibid. §. 5.*

N.

- Nauta.* — *Hi rem ipsis concreditam restituere tenentur. Lib. III. T. 4. §. 5.*
- Negotiator.* — *Horum libri seu Regestra sola non probant debiti quantitatem. L. I. T. 7. §. 3.*
- Nomen.* — *Hujus, seu Debiti venditio qualiter concessa? L. III. T. 3. §. 6.*
- Noverca.* — *His etiam debetur habitatio in domo Mariti usque ad secundas Nuptias. L. II. T. 4. §. 8.*
 --- *Hæc si ad secundas Nuptias transierit, vel mortua fuerit domus ad liberos redit. Ibidem.*
- Novum.* — *Hoc Judicio, cum Gratia Principis, adversarium temere vexans sumtuum refusione tenetur. L. I. T. 2. §. 7.*
 --- *hujus sine beneficio litem semel amissam restaurans 12. florenis muldatur L. I. T. 4. §. 10.*
 --- *hujus beneficio iterato agens a Judicio repellitur, ac in duplo condemnatur. Ibidem.*
- Notarius.* — *Vide Officialis.*

Noxa-

INDEX STATUTORUM.

N.

- Noxalis. — *De Actionibus noxalibus, et si quadrupes Pauperiem fecerit agitur.* L. III. T. 9. per toum.
 Nummus — *Vide* Moneta.
 Nuptiæ. — *Vide* Matrimonium.

O.

- Oblatio. — *Hæc præmittenda erga Debitorem de Fundo, Creditori seu per Judicem, seu per Litterarum Obligationem addictæ antequam plus offerenti traderetur.* L. I. T. 12. §. 7.
 --- *hæc, seu admonitio erga quos præmittenda, et qui præferuntur in venditione Fundorum, et quorumvis Bonorum immobilium?* L. III. T. 6. §. 5. 6. 7.
 Obligatio. — *Hæc per Debitorem scripta, seu Chyrographus Debitoris præbat.* L. I. T. 7. §. 1.
 --- *Ex harum Præscripto disendum Jus exceptis illegitimis usuris, et stipulationibus dupli. nulla ratione admittendis.* L. III. T. 1. §. 3.
 --- *hæc diversis temporibus de eadem re titulo pignoris duobus facta, uter pignoratarius habendus prior?* L. III. T. 2. §. 9.
 --- *hanc seu Chyrographum alterius vitians, vel immutans infamiam incurrit.* L. IV. T. 6. §. 2.
 — *Vide etiam Voces: Contractus, Pactum, Transactio.*
 Occisio. — *Hæc furis nocturni, vel Diurni quando est libera, et impunis?* L. IV. T. 2. §. 11.
 --- *hujus Criminis reus est is, qui occisum tenuit, perinde ac is, qui interemit.* L. IV. T. 3. §. 4.
 Occultatio. — *Hæc per citandum dolose facta, Citatio qualiter fiat?* L. I. T. 2. §. 3.
 --- *hæc, vel retentio Bonorum Occasione Divisionis scienter attentanda, prohibita est sub pœna.* L. II. T. 4. §. 12.
 --- *hæc rei alienæ repertæ, furti Crimen inducit.* Lib. IV. T. 2. §. 5.
 --- *eadem furum, et Latronum parem cum his reatum, et pœnam post se trahit.* Ibid. §. 7.
 Oculus. — *Hic 20. Florenis luitur.* L. IV. T. 4. §. 2.
 Officium. — *Judicium.* L. I. T. 1. §. 1.

INDEX STATUTORUM.

O.

Officialis. — *Hi publici, utpote: Senatores, Judices, et Notarii, si Testes sint sine juramento examinantur, ast in Causa propria Juramentum Officii non juvat.* L. I. T. 5. §. 7.

--- *Vide etiam Voces: Honor, Magistratus, Judex.*

Onus. — *Hoc etiam oportet sentire cum, qui vult sentire lucrum.* L. II. T. 3. §. 5.

Opera. — *Has conducenti, et mercedem non solventi, qualis terminus præfigendus?* L. III. T. 2. §. 8.

--- *hæ qualiter locatæ fuerint, ita faciendæ.* L. III. T. 4. §. 5.

--- *pro his locatis merces debetur.* Ibid. §. 7.

--- *hæ duobus promissæ priori debentur.* Ibidem.

--- *has impeditas, quis resarciat homini per idum licet causalem vulnerato, et quando?* L. III. T. 9. §. 6.

Opifex. — *Horum Libri, seu Regestra non satis probant debiti quantitatem.* Lib. I. T. 7. §. 3.

--- *horum Instrumenta manuarum ad exercendum Opificium, et procurandum nutrimentum necessaria in executionem summi non debent.* L. I. Tit. 12. §. 3.

--- *hi, utpote: Fullo, Sarcinator, et reliqui, siquid faciendum locaverint, damnum ex incutitia, culpa, vel negligentia enatum solvere tenentur.* L. III. T. 4. §. 5.

Oppressor. — *Virginis vide Virgo.*

Optio. — *Vide Electio.*

P.

Paciscens. — *De Crimine confiteri intelligitur.* Lib. IV. T. 1. §. 3.

Pactum. — *Hæc stricte servanda.* Lib. III. T. 1. §. 3.

--- *Vide plura ad Vocem: Contractus, Obligatio, Transactio.*

Pæna. — *Adversarium penes gratiam Novi Judicii Principis temere in Judicium vocantis, pæna est viaticorum, Litisque sumtum refusio.* L. I. T. 2. §. 7.

--- *Hæc qualis est Rei, seu in Jus vocati ad terminum præfixum nec per se, nec per Procuratorem comparentis?* L. I. T. III. §. 1.

--- *hæc Actoris Causæ suæ diffisi, ideoque non comparentis quæ est?* Ibidem. §. 2.

Procu.

INDEX STATUTORUM.

P.

- Pæna.** — *Procuratoris sine procuratoria Constitutione, vel Principalis Commis-
sione agentis pæna 20. fl. Lib. I. T. 4. §. 9.*
- *Litē amissam sine beneficio Novi Judicii restaurantis pæna 12. fl. Novi
autem beneficio iterato agentis pæna est Repulsio a Judicii Limine, et
in duplum condemnatio. Ibid. §. 10.*
  - *hæc infligenda Testi, per Contumaciam non Comparenti. L. I. T. 5. §. 5.*
  - *Testis perjuri pæna 20. Flor, Ibidem. §. 14.*
  - *Incestuosarum Nuptiarum pæna est exilium L. II. T. 1. §. 4.*
  - *Conjugis sine Culpa Maritum, vel Uxorem rejicientis, pæna est perso-
lutio quartæ partis ex propria substantia. Ibid. §. 7.*
  - *Consanguineorum Tutelam, sine Causa sufficiente assumere detractan-
tium pæna est privatio Spei, de Consequenda futura Pupillorum hære-
ditate. L. II. T. 3. §. 5.*
  - *Susceptorum Tutorum pæna est remotio a Tutela. Ibid. §. 14.*
  - *Patris intra terminum lege præfixum cum liberis Divisionem celebrare
negligentis pæna fl. 25. L. II. T. 4. §. 2.*
  - *Matris intra eundem terminum cum liberis Divisionem instituire detre-
ctantis pæna æque fl. 25. Ibid. §. 5.*
  - *hæredis rem dividendam Occultantis pæna est amissio propriæ portionis.
Ibid. §. 12.*
  - *atque ad faciendum Testamentum cogentis, vel Testandi facultatem
impedientis pæna est denegatio Actionum adeundæ hæreditatis. L. II.
T. 5. §. 7.*
  - *quidpiam deficientis, vel effundentis (: si eo ictu homo aliquis perierit
sine tamen dolo :) pæna est, mortui homagii solutio. L. III. T. 9. §. 6.*
  - *Neglectæ Reparationis pontium, et viarum pæna est refusio damni culpa
dati per Officiales loci præstanda. Ibid. §. 9.*
  - *hæc exstinguitur, Criminis Reo defuncto. L. IV. T. 1. §. 5.*
  - *Talionis manet accusantem, sed non probantem Crimen, quod obijcit. Ibi-
dem. §. 8.*
  - *abortionis, vel amatorium Poculum præbentis pæna est, Confiscatio partis
Bonorum, vel etiam summum Supplicium. Ibid. §. 13.*
  - *Furtum committentis pæna est Suspendio. L. IV. T. 2. §. 10.*
  - *Res Sacras surripientis pæna est Conjectio in ignem. Ibidem. §. 10.*

Vene-

INDEX STATUTORUM.

P.

- Pœna.** — *Venenum conficientis, dantis, et habentis hominis necandi Causa, pœna est ea, quæ Siccariorum. L. IV. T. 3. §. 3.*
- *Homagii mortui 40. Florenis redimitur. L. IV. T. 4. §. 1.*
  - *De aliquo Capitali Crimine convicti 40. fl. Ibidem.*
  - *Vivi Homagii 20. fl. Ibidem. §. 2.*
  - *Amputationis brachii, vel manuum 20. fl. Ibidem.*
  - *Amputationis Pollicum 10. fl. Ibidem.*
  - *Amputationis Digiti, vel excussionis Dentis 5. fl. Ibid.*
  - *Oculorum eruitionis 20. fl. Ibidem.*
  - *Auriculæ amputationis 10. fl. Ibid.*
  - *Emendæ lingvæ 20. fl. Ibidem.*
  - *Costarum fractionis 20. fl. Ibidem.*
  - *Læsionis famæ altærius, est emendæ lingvæ. L. IV. T. 5. §. 2.*
  - *aliud e domo sive propria, sive aliena ad duellum provocantis, pœna est 20. fl. §. 5.*
  - *de falso, seu falsi Crimine Convictorum pœna est interdictum ignis, et aquæ eum infamia; L. IV. T. 6. §. 2.*
  - *de falso ob Crimen enorme convicti, est Capitalis pœna. Ibid. §. 3.*
  - *Rem aliquam duobus in Solidum vendentis, pœna est infamia. Ibid. §. 4.*
  - *In emendâ, et vendendâ injusta libra, vel mensura utentis, pœna est amissio rei illius. Ibid. §. 4.*
  - *hæc pecuniaria, mulctato nullam infamiam adfert. Ibid. §. 4.*
  - *Falsas Monetas Cudentium, vel Cooperantium, pœna est exustio in flammis. Ibidem. §. 5.*
  - *Auro vitium inferentis, nummos argenteos adulterinos conflantis, nummos stanneos, plumbeosque dolo malo ementis, et vendentis, pœna est eadem, quæ Criminis falsi Ibid. §. 5.*
  - *Nummos Aureos radentium, tingentium, vel fingentium pœna est extremum Supplicium Ibidem. §. 5.*
  - *adulteri pœna est gladius, adulteræ suffocatio in aquis. L. IV. T. 7. §. 1.*
  - *alienas Nuptias temerantis, et Mariti solutam Personam Stuprantis, pœna est eadem, quæ adulteri. Ibid. §. 2.*
  - *alienas Nuptias Sollicitantis, aliena Matrimonia interpellantis, pœna est extra ordinem. Ibid. §. 3.*

Conju-

INDEX STATUTORUM.

P.

Pæna. — *Conjugem, filiamque suam, vel aliquam Personam lucri gratia prostituentis, pæna est eadem, quæ adulteri.* Ibidem. §. 4.

--- *Conjugem alterius honestam Viduam, vel Virginem vi rapientis, vel Cooperantis, pæna est Capitalis.* Ibid. §. 6.

— *Defloratæ, seu viciatæ Virginis pæna primario 6. fl. r. Secundario, vel sæpius in Stupro deprehensæ exilium, cum ea rem habuisse convicti 6. floren.* Ibidem. §. 9.

--- *Adolescentis Virginem alias honeste viventem imprægnantis autem 3. flo.* Ibidem. §. 10.

--- *Virginem opprimentis de promisso Matrimonio Convicti, sed eam ducere nolentis pæna est amissio Capitis.* Ibid. §. 10.

--- *Stupratæ factum alteri sui a Marito alterius esse asseverantis, sed probare nequeuntis, pæna est emenda lingvæ.* Ibid. §. 11.

--- *Meretricum pæna est, cessio virgis, et relegatio in exilium.* Ibid. §. 11.

--- *Mariti de Stupro Convicti, pæna est gladius.* Ibidem. §. 12.

--- *Maritum alicujus de Stupro sibi illato accusantis, sed probare nequeuntis, meretricis pæna est præcisio lingvæ, et relegatio in exilium; in primo autem Casu certa solummodo multa.* Ibid. §. 11.

--- *Conjugis ex humana fragilitate in adulterium lapsi pæna est multa solum Capitalis.* Ibid. §. 13.

--- *Criminis læsæ Majestatis damnatorum, pæna est amissio vitæ, et Bonorum.* L. IV. T. 8. §. 2.

--- *Ob metum Criminis mortem sibi Consciscentis, pæna est amissio besis, Judicibus cessuræ.* Ibidem. §. 3.

--- *Ex vitæ tedio, vel impatientia dolorum, manum sibi inferentis, pæna est amissio trientis ex besse, Judicibus cessuræ.* Ibid. §. 3.

--- *perpetrato Crimine Capitali, fuga sibi consulentis, pæna est Solutio homagii ex bonis Judicibus cessuri.* Ibid. §. 4.

--- *Capiti, et bonis gratiam Principis impetrantis, pæna est solum multa homagii Judicibus Competentis.* Ibid. §. 4.

Pænitentia. — *Ob hanc paciscentis Transactio rescindi, et Lis instaurari non potest.* L. III. T. 8. §. 4.

Patens. — *Hi non coguntur contra liberos Testimonium dicere, nec hi contra illos.* L. I. T. 6. §. 2. et 6.

INDEX STATUTORUM.

P.

- Parens.** — *Horum Consensus in Matrimonio Liberoꝝ necessarius.* L. II. T. 1. §. 2.
- *Hi cum Fratribus, et Sororibus, filii sine hæredibus, et ab intestato defuncti in bonis divisis, vel indivisis qualiter succedunt?* Lib. II. Tit. 2. §. 6.
- *Horum post alterutrius mortem, Divisionem ultra terminum lege definitum protelantium pœna.* L. II. T. 4. §. 2. et 5.
- *Horum Donatio prærogativa, seu ex bonis mobilibus præcipiendi Jus.* L. II. T. 4. §. 3.
- Pars.** — *Vide Portio.*
- Pater.** — *Hic quando Tutor esse possit.* L. II. T. 3. §. 1.
- *Hic mortua Uxore intra quem terminum, et quali sub pœna debet cum liberis divisionem celebrare?* Lib. II. T. 4. §. 2.
- *hic habet electionem in domo, mortua Matre.* Ibidem. §. 4.
- *huius morte interveniente, Mater intra quod tempus peragat Divisionem cum liberis.* Ibid. §. 5.
- *ad hunc Spectat Trientis Maternæ usus Fructus, donec liberi Matrimonia inierint.* Ibid. §. 13.
- *huius expensæ Studiorum Causa filio datæ Condividentibus quando Compensandæ, quando non?* Ibid. §. 14.
- *hic Testatoris in potestate sua existentis in Testamento nequit esse testis.* L. II. T. 5. §. 5.
- *huius Crimen filio maculam infligere non potest.* L. IV. T. 1. §. 5.
- *Vide etiam Vocem: Parens.*
- Patronus.** — *Hi in Causa, cui Patrocinium præstiterint, ad Testimonium non admittuntur.* L. I. T. 6. §. 6.
- Patruus.** — *Hi, quomodo Succedunt in bonis defuncti Fratris?* L. II. T. 2. §. 11.
- Peccatum.** — *Vide Crimen.*
- Pecunia.** — *Hæc ultra Vires hæreditalis legata, vel in bonis legatis non existens qualiter solvenda?* L. II. T. 6. §. 3.
- *ad hanc in paratis mutuo datam Solvendam, Debitor qualiter adstringendus?* L. III. Tit. 1. §. 2.
- *hæc filius Familias invito, vel inscio Patre mutuo dari non debet.* Ibidem. §. 5.

Hanc

INDEX STATUTORUM.

P.

Pecunia. — *Hæc, pro dando falso Testimonio, vel pro rei veritate occultanda accipientes falsi Crimen incurrunt.* L. IV. Tit. 6. §. 1.

--- *In hac dictata Poena nullam infamiam mulctato adfert.* Ibidem. §. 4.

Pecus. — *Hujus arefati Dominus, si illud clam abegit, furti actione tene-*
tur. L. IV. T. 2. §. 6.

--- *Vide plura ad voces: Jumentum, et Quadrupes Equus. Bos, Porcus, Vervex.*

Peregrinus. — *Circa hos quid observandum?* L. I. T. I. §. 1.

Periculum. — *In hoc Testium Fisiones ante litis quoque contestationem pro*
futura memoria recipi possunt. L. I. Tit. 8. §. 1.

--- *Vide plura ad vocem Casus.*

Perjurium. — *Hujus poena 20. floreni.* L. I. T. 5. §. 14.

--- *hujus Rei ad Testimonium non admittuntur.* L. I. T. 6. §. II.

--- *pro hoc præcavendo oblatio Juramenti in duplo non admittenda.* L. I.
T. 9. §. 7.

Permutatio. — *Hæc sine dolo, et fraude facta robur habet.* L. III. T.
6. §. 18.

Persona. — *Hæc Servilis, et Vago in jus obcuta fidejussionem dare tenetur.*
L. I. T. 1. §. 4.

--- *hæc Senatorie, Judices item, et Notarii publici, uti Testes sine Juramento*
examinantur. L. I. T. 5. §. 7.

Pestis. — *Hujus occasione, ob periculum, Testes pro futura memoria etiam*
ante Litis Contestationem examinari possunt. L. I. T. 8. §. 1.

--- *hujus tempore in Testamento quot, et quales Testes sufficiunt?* L. I.
T. 5. §. 6.

Petitio. — *Hæc ubi nulla est, ibi nulla etiam mora.* L. II. T. 6. §. 6.

Philtrum. — *Vide Amatorium Poculum.*

Pignus. — *Hoc capitatur a Debitore ad tempus datum non solvente.* Lib. 1.
T. 12. §. 2.

--- *huic tacite obligata sunt Bona in domum conductam illata.* Ibid. §. 5.

--- *hæc Capiendi, et vendendi modus.* Ibid. §. 6. et 7.

--- *de his ex proposito agitur.* L. III. T. 2. per totum.

--- *hujus Redemptio.* Ibidem. §. 1. et 3.

--- *in his Casus fortuitus cui imputandus?* Ibid. §. 2. et 12.

INDEX STATUTORUM.

P.

- Pignus.** — Hoc a Creditore alteri in pignus libere obstringitur. Ibid. §. 2.
 --- horum venditio quomodo liceat? Ibidem. §. 5. 7. 11.
 --- his Debitum, vel non adaequantibus, vel superantibus, et Debitoris, et Creditoris ratio integra Servanda. Ibid. §. 6.
 --- de horum obligatione diversis temporibus duobus facta quid tenendum? Ibidem. §. 9.
 --- hoc etiam si non sit expressum, cum Fisco tamen contrahentis bona pignori obligata intelliguntur. Ibid. §. 10.
- Pius Usus.** — Vide Usus Pius.
- Poculum.** — Abortionis, vel amatorium præbere prohibitum. Lib. IV. T. 1. §. 13.
- Pollex.** — Hujus Amputatio Redimitur 10. florenis. L. IV. T. 4. §. 2.
- Pons.** — Horum, et viarum Conservatio quibus incumbit, et quæ pæna neglectus? L. III. T. 9. §. 9.
- Porcus.** — Hos, et alia pecora a peregrinis, potissimum Valachis extra Nundinas, in Pagis emere cur non licet? L. III. T. 6. §. 10.
- Portio.** — Hæc legitima Patris est hereditas, Matris vero triens, in bonis Universalis. L. II. T. 4. §. 1.
 --- Liberos mortua Matre est triens ejusdem. Ibid. §. 2.
 --- eorumdem, Patre mortuo est hereditas Patris. Ibid. §. 5.
 --- hæc cæterorum liberorum, per alium heredem ob res ad Nuptias, Vestitum, Sordia, et similia a Patre ante divisionem obtentus quo in Casu compensanda? Ibid. §. 14. et 15.
- Posseissor.** — Hic res immobiles habens, in ius vocatus Cautionem, vel Fidejussionem dare non tenetur. L. I. T. 2. §. 4. item L. III. T. 7. §. 4.
- Pretium.** — Hoc non Constituto, venditio nulla est. L. III. T. 6. §. 4.
- Præceptor.** — Horum nimia Severities Culposa est. L. III. T. 9. §. 7.
- Præco.** — Horum publicorum proclamatio, in venditione Fundorum necessaria, et qualiter instituenda? L. L. T. 12. §. 8.
- Prædium.** — Hujus alieni, vel cum aliis Communis venditio, an, et quando ac in quantum revocari possit? L. III. T. 6. §. 13.
- Prærogativa.** — Hujusmodi Donatio Parentum, seu ex bonis mobilibus præcipiendi Jus, L. II. T. 4. §. 3.

Hæc

INDEX STATUTORUM.

P.

- Prærogativa.** — *Hæc liberarum ex prioris Matrimonio susceptorum in tertiam Parte domus Matri attributa, Matre ad secunda vota transeunte. Ibidem. §. 7.*
- Præscriptio.** — *Hæc in puniendis falsis Testibus non procedit. L. I. Tit. 5. §. 14.*
- *De hac ex proposito agitur. L. III. T. 6.*
  - *hac per aliquem allegata, altero jus ad rem prætendente, uter ex his prior audiendus? Lib. III. T. 6. §. 14.*
  - *ad hanc induendam iustus Titulus, et 12. Annorum pacificum possessorium-requititur. Ibid. §. 15.*
  - *hæc in quibus rebus, et objectis non procedit? Ibid. §. 16.*
  - *huic non Computatur tempus in minore ætate transmissum. Ibid. §. 17.*
- Princeps.** — *Horum Rescripta in dilationem Debitorum data quæ valent? L. III. T. 1. §. 6.*
- *hujus mandato resuscitari non oportet Lites per Transactionem finitas. L. III. T. 8. §. 5.*
  - *hujus Gratia vide Gratia.*
- Privignus.** — *Horum Tutor esse potest Vitricus honestus. L. II. T. 3. §. 10.*
- Privilegium.** — *Saxonum circa Electionem Magistratum, et Officialium. Lib. I. T. 1. §. 1.*
- *Saxonum circa lites, seu Causas Territoriales. L. I. T. 11. §. 3.*
- Probatio.** — *Hæc per Actorem, et Reum præstanda. L. I. T. 4. §. 5. et 6.*
- *de his, et Testibus agitur. L. I. T. 5. per totum.*
  - *hæc cui incumbit, is audiendus est. L. I. T. 5. §. 1.*
  - *hæc illi incumbit, qui dicit, seu affirmat; non illi, qui negat. Ibid. §. 1.*
  - *hæc per aliena Instrumenta quando admittitur. Ibid. §. 2.*
  - *hanc per Testes, instituere volens articulos probatorios exhibere debet. Ibidem. §. 3.*
  - *hæc ulteriores non admittuntur post publicationem attestationum Testium. Ibidem. §. 13.*
  - *hanc Ulteriorem admittit Appellatio. Ibid. §. 13.*
  - *de his Litteralium Instrumentorum. L. I. T. 7. per totum.*
  - *hanc præstare tenetur Debitor solutionem affirmans. L. III. T. 3. §. 7.*
  - *has falsas ad litem falsam instruendam producentes Crimen falsi incurrunt. L. IV. T. 6. §. 1.*
- Proba-

INDEX STATUTORUM.

P.

Probatorius. — *Articulus, Vide Articulus.*

Proclamatio. — *Hæc Fundi pro re credita per Judicem addicti, vel per Debitorem obligati ante venditionem necessaria. L. I, T. 12. §. 8.*

--- *hæc pignorum quoque, si sint res immobiles, necessaria. L. III. T. 2. §. 7.*

--- *hæc in Spontanea quoque rerum quorumvis immobilium venditione necessaria. L. III. T. 6. §. 5.*

Procurator. — *Hujus sine legitimo Procuratorio, vel Personali Principalis Commessione agentis pœna 20. fl., Lib. I. T. 4. §. 9.*

--- *Vide etiam Vocem: Patronus.*

Prodigus. — *His, et Pupillis res, et bona per Tutores quando extradanda? L. I. T. 3. §. 10.*

--- *Hi, et Minores Tutores esse non possunt. Ibidem: §. 10.*

Proditor. — *Hic seu Causam famosam patefaciens Testis esse nequit. L. I. T. 6. §. 8.*

Profugus. — *Delinquens ubicumque comprehensus fuerit, in-jus vocari, lite impeti, et Convictus plebii potest. L. I. T. 4. §. 1.*

Proles. — *Vide Liberi.*

Proprietas. — *Hanc legitimam cum usu Fructu quando obtinet Legatarius. L. II. T. 6. §. 5.*

Protemiseos Jus. — *Hoc Competit ante peregrinos in venditione rerum immobilium Fratribus Consanguineis Commetaneis, et vicinis. L. III. T. 6. §. 5.*

--- *Idem Jus quoad Fundum Venalem in alio Territorio existentem, Competit Incolis ante omnes Venditoris propinquos, exceptis ejusdem Parentibus, et liberis. Ibid. §. 6.*

--- *hoc Jure gaudentium præmonitio in venditione fundorum necessaria. Ibidem. §. 7.*

--- *hoc jure gaudens, si præsens sit, tempore statutionis, seu resignationis Fundi, contradictionem facere, absens vero jus Suum intra annum prosequi potest. Ibid. §. 8.*

--- *eodem jure gaudent Consanguinei usque ad tertium gradum, quoad remobiles ipsis in seclis clam divenditas. Ibid. §. 9.*

--- *hoc jus in permutationibus, sine dolo, et fraude factis, nec Consanguineis, nec aliis, quibuscumque, licet, Contradictentibus, competit. Ibid. §. 18.*

Prote-

INDEX STATUTORUM.

P.

- Protestatio. — *Hæc litis pendentis, actiones Causarum, vel Fassiones Testium, et libris Civitatum publicis qualiter inscribendi. Lib. I. T. 8. §. 2.*
- Protonotarius. — *Hi apud Saxones Territoriorum fines reambulare non possunt. L. I. T. 11. §. 8.*
- Provocatio. — *Seu Appellatio vide Appellatio.*
- Publicatio. — *Hæc attestationum Testium eorum judicio publice fiat. L. I. T. 5. §. 12*
- Puella — *Vide Fæmella.*
- Pupillus. — *Horum bona immobilia alienare non licet Tutoribus. L. II. T. 3. §. 11.*
- *horum bona emere nec per se, nec per alios Conceditur Tutoribus. Ibidem. §. 12.*
  - *hi in ætate Pupillari, nec velle, nec nolle creduntur. Ibid. §. 13.*
  - *hi per Tutores Circumventi, et defraudati in integrum restituantur. Ibid.*
  - *hi extra Tutoris Authoritatem ex nullo Contractu obligari possunt. Ibidem.*
  - *his impensæ ad Institutionem, et honesta stutidia prætextu augendarum facultatum per Tutores non sunt denegandæ. Ibid. §. 14.*

Q.

- Quadrupes. — *Hæc si Pauperiem fecerit quid juris? L. III. T. 9.*
- *Vide etiam Voces: Pecus, vel Jumentum.*
- Quæstio. — *Hæc in Criminibus Scrutandis non a Tortura incipienda est. L. IV. T. 1. §. 9. et 10.*
- Querela. — *Hæc de inofficioso Testamento quibus competit. L. II. T. 5. §. 11.*

R.

- Raptor. — *Virginis, vel Mulieris Capitali pœna punitur. L. IV. T. 7. §. 6.*
- Ratio. — *Hæc reddenda Senatui de administratione per Juratos muneribus suis defunctos. L. I. T. 1. §. 1.*
- *Eadem Causæ ratio, idem jus postulat. Ibid. §. 6.*
  - *hæc Solæ alicujus defuncti ad debiti probationem non sufficiunt. L. I. T. 7. §. 3.*

INDEX STATUTORUM.

R.

- Ratio.** — *Hæ a Tutoribus exigendæ. L. II. T. 3. §. 7.*
 --- *Hæ sæpe etiam Computatæ retractari possunt. Lib. III. T. 3. §. 9.*
- Ræabjuratio.** — *Hæc ob periculum perjurii non admittenda. L. I. T. 9. §. 7.*
- Receptator.** — *Hi, ut et Occultatores, ac non Comprehensores furum, et malefactorum qualiter puniuntur? Lib. IV. T. 22. §. 7.*
- Reconventio.** — *Hæc quando Concessa Ræo? L. I. T. 4. §. 8.*
 --- *hæc per Debitorem simul, et Creditorem fieri potest. L. III. T. 3. §. 8.*
- Redemptio.** — *Hæc pignoris qualiter admissa? L. III. T. 2. §. 1. 3.*
 --- *hæc Venditarum rerum, mobilium Consanguineis quando permissa? L. III. T. 6. §. 9.*
 --- *hæc membrorum humanorum mutilatorum, vel amputatorum qualiter fiat? Lib. IV. T. 4. §. 2.*
- Reformatio.** — *Hæc in bonæ fidei Judiciis, quod in æqualiter factum est, fieri potest. L. II. T. 4. §. 16.*
- Regestrum.** — *Hæc Sola, seu libri Opificum, et negotiatorum non satis probant debitum. L. I. T. 7. §. 3.*
- Remissio.** — *Hæc Juramenti quando, et quibusnam Testibus fiat? L. I. T. 5. §. 7.*
- Reparatio.** — *Has in ædificio conducto per Conductorem necessario, vel utiliter conscio Locatore factas, Conductor ex censu recipere potest. L. III T. 4. §. 1.*
- Repertum.** — *Hoc, seu inventum, sub pœna furti proprietario restituendum. L. IV. T. 2. §. 5.*
- Reperitio.** — *Hæc Soluti, et executionis rei judicatæ suspensio, quando fieri potest. L. I. T. 12. §. 1.*
 --- *eadem ex Testamento indebite Soluti, quando fieri potest? L. II. T. 5. §. 15.*
 --- *hæc potest fieri pecuniæ filio absenti Causa Studiorum mutuo datæ. L. III. T. 1. §. 5.*
- Repudium.** — *Hoc ob impotentiam Coitus, post quantum tempus potest mittere marito Uxor? L. II. T. 1. §. 9.*
- Res.** — *De rei Judicatæ executione agitur. L. I. T. 12. per tot m.*
 --- *hujus alienæ, vel Communis venditio revocari potest. Lib. III. Tit. 6. §. 13.*
- Rescriptum.** — *Hæc quæ valeant? L. I. T. 10. §. 3.*

Hæc

INDEX STATUTORUM.

R.

Rescriptum. — *Hæc per Principes in dilationem debitorum data qualiter valeant?* L. III. T. 1. §. 6.

Respublica. — *Hæc, seu Fiscus succedit ab Intestato, et absque hærede decedentibus.* L. II. T. 2. §. 13.

--- *huic facta legata omnium primo præstari debent.* L. II. T. 6. §. 7.

--- *hæc si sit Creditrix omnibus Chyrographariis Creditoribus præferenda est.* L. III. T. 2. §. 10.

Restitutio. — *Hæc in integrum fieri debet a Tutoribus Pupillos defraudantibus.* L. II. T. 3. §. 13.

--- *hæc Commodati fieri debet.* L. III. T. 1. §. 7.

--- *hæc Commodati ob debitum recusari nequit.* Ibidem.

--- *hæc fieri debet per Nautas, Vectores, et Stabularios rem alicujus Salvam fore recipientes.* L. III. T. 4. §. 5.

--- *hæc Depositi cui fiat? si duo deposuerint.* L. III. T. 5. §. 5.

Retentio. — *Hæc Commodati, ob debitum fieri nequit.* L. III. T. 1. §. 7.

Retractatio. — *Hæc erroris Calculi fieri potest.* Lib. III. T. 3. §. 9.

Réus. — *Huic, et Actori pro Concordia, vel Responsione quales termini præfigendi?* L. I. T. 2. §. 5.

--- *hi post primam secundam, et tertiam, seu peremptoriam Citationem ob non Comparitionem qualiter mulctantur, et Convincuntur?* Lib. I. T. 3. §. 1.

--- *de hoc, et Actore agitur.* L. I. T. 4. per totum.

--- *huius Forum sequi debet Actor.* Ibid. §. 1.

--- *huic quod non permittitur, nec Actori licet.* Ibidem. §. 4.

--- *hic Actore non probante absolvendus.* Ibid. §. 5.

--- *hic Exceptionem Suam probare tenetur, sicut Actor Actionem.* Ibidem. §. 6.

--- *hi diversorum Criminum rei crudelius non habendi, et Causa eorum definienda.* L. IV. T. 1. §. 3.

--- *hi Crimini alicui obnoxii per satisfactum Judicio exhibendi.* Ibid. §. 6.

--- *Hi uni facinori impliciti, qualiter audiendi?* Ibid. §. 9.

INDEX STATUTORUM.

R.

- Revocatio.** — *Hæc, et mutatio Testamenti libera.* L. II. T. 5. §. 4.
 --- *Hæc rei alienæ, vel Communis est licita,* L. III. T. 6. §. 13.
Rixa. — *In hac, et Tumultu multorum hominum eveniens homicidium cui imputetur?* L. IV. T. 3. §. 6. et 8.

S.

- Sacrilegium.** — *Hoc quando committitur, et quæ ejus pœna?* L. IV. T. 2. §. 10.
Salarium. — *Hoc seu merces Tutorum.* L. II. T. 3. §. 5.
Sangvis. — *Ob hujus reverentiam, Matrimonium inter Consanguineos ad quantum usque gradum non admittitur.* L. II. T. 1. §. 5.
Sarcinator. — *Vide Opifex.*
Satiselectio. — *Hanc qui præstare, seu satisfacere potest, in Judicio Fidejussorem dare non tenetur.* L. I. T. 2. §. 4. *Vide plura ad vocem Solutio.*
Saxo. — *Horum Privilegium in Transilvania.* Lib. I. T. 1. §. 1.
 --- *horum idiomate proponendæ Actiones in Foris Saxonis.* Lib. I. T. 4. §. 2.
 --- *ad horum Universitatem fit Appellatio a Senatu.* L. I. T. 11. §. 1. et 6.
 --- *horum Privilegium circa Lites, seu Causas Territoriales.* Ibidem. §. 2.
Senatus. — *Hujus Authoritas.* L. I. T. 1. §. 1. et 4.
Senatoriæ Persona. — *Vide Personæ, vel Officiales.*
Sententia. — *Hæ per Judices qualiter ferendæ?* L. I. T. 5. §. 12.
 --- *hæ definitivæ libris publicis, qualiter inferendæ?* L. I. T. 7. §. 2.
 --- *De his agitur.* L. I. T. 10. per totum.
 --- *hæ præsentæ utraque parte publicandæ.* Ibid. §. 1.
 --- *hæ ex falsis Allegationibus, contra absentem lata ipso Jure nullæ sunt.* Ibidem. §. 2.
Sequestrum. — *De Deposito in sequestro existente.* L. III. T. 5. §. 10.
Servilis Persona. — *Vide Servus.*
Servitium. — *Hujus Creditoris mancipator debitor solvendo, non existens.* L. III. T. 3. §. 10.
Servus. — *Ille, et vagæ Personæ hæreditate carentes Fidejussores dare debent in Judicio.* L. I. T. 2. §. 4. Horum

INDEX STATUTORUM.

S.

- Servus.** — *Horum merces qualiter adjudicanda, et pro obtinenda satisfactione per Judicem Auxilium petendum?* L. I. T. 12. §. 4.
 --- *Ab his res furto ablatas suscipientes, furti actione tenentur.* L. IV. T. 2. §. 12.
Sigillum. — *Hoc Litteras confirmat, et corroborat.* L. I. T. 7. §. 1.
 --- *hoc falsum conficientis, pœna est ignis, et aquæ interdictio, cum infamia perpetua.* L. IV. T. 6. §. 2.
Symposium. — *Hujus Solemnitas necessaria in Emptione, et venditione rerum.* L. III. T. 6. §. 8.
 --- *hujus comprobatio sufficit equum, vel bovem furtivum in Nundinis ementi, etiam absque statutione evictoris.* Ibidem. §. 11.
Socer. — *Hic, et Gener simul Testes esse nequeunt.* L. I. T. 6. §. 3. et 6.
Solemnitas. — *Hæc in Testamentis tempore Pestis qualis sufficit?* L. II. T. 5. §. 6.
Solicitor. — *Hi alienarum Nuptiarum, et Matrimoniorum interpellatores puniendi.* L. IV. T. 7. §. 3.
Solutio. — *Hæc Matrimonii, Vide Matrimonium.*
Solutio. — *Hæc repeti, et executio judicati suspendi, quando potest?* Lib. I. T. 12. §. 1.
 --- *hujus terminus ad mercedem servò per hærum præstandam qualis præfigendus?* Ibidem. §. 4.
 -- *hæc ex Testamento indebite facta repeti potest.* L. II. T. 5. §. 15.
 --- *ad hanc præstandam Debitori per Judicem quales termini præfigendi?* L. III. T. 1. §. 2.
 --- *hujus mora quando imputanda?* Ibidem. §. 4.
 --- *hanc præstitam esse affirmans Debitor probare debet.* L. III. T. 3. §. 7.
 --- *hæc in solidum præstita, Fidejussores liberantur.* L. III. T. 7. §. 2.
Soror. — *Hæ Testes esse nequeunt.* L. I. T. 4. §. 8.
 --- *Hæ, et Fratres, non exstantibus descendensibus, et ascendensibus excludunt a Successione liberos Fratrum, et Sororem.* L. II. T. 2. §. 9.
Sponsalia. — *Hæc consensum Contrahensium, et eorum, in quorum potestate sunt, requirunt.* L. II. T. 1. §. 3.
Spurius. — *Hi per subsequens Matrimonium legitimati, cum aliis legitimis libris ad Bonorum Successionem admittuntur.* L. II. T. 2. §. 2.

INDEX SATTUTORUM.

S.

Spurius. — *Hi non legitimi in bonis solum Maternis, et Materno avitiis succedunt.* Ibidem. §. 4.

--- *His quinam succedunt?* Ibidem. §. 5.

Stabularius. — *Hic tenetur rem traditam probe restituere.* L. III. T. 4. §. 5.

Status. — *Appellantis integer manet.* L. I. T. 11. §. 2.

Stipulatio. — *Hæc, illegitimæ usuræ, et dupli in Contractibus nunquam admittenda.* L. III. T. 1. §. 2.

Studium. — *Horum causa in filium factæ expensæ cæteris hæredibus quando compensantur, vel non?* L. II. T. 4. §. 14. et 15.

--- *horum Causæ, vel consentiente Patre mutuo data pecunia a filio repeti potest, secus non.* L. III. T. 1. §. 5.

Stultus — *Vide Mentecaptus.*

Stuprum. — *De his, et adulteriis agitur.* L. IV. T. 7. per totum.

--- *ad hoc vi illatum comprobandum, quot Testes requiruntur.* Ibid. §. 6.

--- *de hoc per Virginem defloratam accusatus, re non probata absolvitur.* Ibidem. §. 9.

--- *per hoc Vitiatæ Virginis pœna 6. fl.* Ibid. §. 9.

--- *hoc secundario, vel sæpius deprehensa cum verberibus in exilium relegatur.* Ibid. §. 9.

--- *hoc Virgini inferens 5. fl. mulcatur.* Ibid. §. 9.

--- *hoc cum Virgine alias honeste vivente perpetrato, promissioneque Matrimonii comprobata, vel non comprobata, quæ obligatio Impregnans, et quæ utriusque Personæ pœna?* Ibid. §. 10.

--- *de hoc illato, si maritus alicujus Mulieris accusetur, in casu non existentis, vel existentis probæ reus, vel rea qualiter absolvitur, aut mulcatur?* Ibidem. §. 11. et 12.

Successio. — *De his ab intestato, agit.* L. II. T. 2. per totum.

--- *Liberorum in bonis Parentum ab intestato.* Ibid. §. 1.

--- *Liberorum Spuriorum, sed per subsequens Matrimonium legitimorum.* Ibidem. §. 2.

--- *Infantis post partum mortui.* Ibid. §. 3.

--- *Spuriorum in bonis Maternis, et Materno avitiis.* Ibid. §. 4.

--- *Liberorum ex incestu, et adulterio Natorum nulla.* Ibidem. §. 5.

--- *Descendentium, vel ascendentium, aut Cognatorum in bonis Spuriorum.* Ibidem. §. 5.

In hac

INDEX STATUTORUM.

S.

Successio. — *In hac descenditibus non existentibus, ascendentes præferuntur Cognatis.* Ibidem. §. 6.

--- *Averum Paternorum, et Maternorum secundum suam lineam.* Ibidem. §. 7. et 8.

--- *Fratrum, et Sororum cum, vel sine Parentibus, et cum, vel sine Fratrum filiis.* Ibidem. §. 6. 9. et 10.

--- *Patruorum, et Avunculorum cum Nepotis fratrum suorum.* Ibid. §. 11.

--- *Ad hanc deficientibus Ascendentibus, et descenditibus, ut et Fratribus, ac Sororibus, liberi fratrum, et Sororum vocantur, succeduntque in Stirpes.* Ibidem. §. 12.

--- *Collateralium propinquorum præ remotioribus.* Ibid. §. 12.

--- *Fisci, seu Reipublicæ in totali hæredum defectu, nulloque præexistente Testamento.* Ibid. §. 13.

Summa. — *Pro harum diversitate, five Bonorum Mobilium, vel immobilium Valore quænam sint Causæ appellabiles?* L. I. T. 11. §. 6.

Sumtus. — *Vide Expensæ.*

Surdus. — *Hi Testamentum condere non possunt.* Lib. II. T. 5. §. 2.

--- *Iidem in Testamentis non possunt esse Testes.* Ibid. §. 5.

Suspensio. — *Hæc executionis Rei Judicatæ quando permissa?* L. I. T. 12. §. 1.

--- *hæc est pœna furum.* L. IV. T. 1. §. 10.

Suspectus. — *Tales Tutores a Tutela removendi sunt.* L. II. T. 3. §. 14.

--- *pro talibus quinam Tutores habendi.* Ibid. §. 14. et 15.

--- *hic, seu suspicioni solum obnoxius reus damnari non debet.* L. IV. T. 1. §. 4.

Suspicio. — *Hæc Valachos, et peregrinos defurto gravans in Venditione rerum.* L. III. T. 6. §. 10.

--- *hæc Solet in Criminibus non valet.* L. IV. T. 1. §. 11.

T.

Talio. — *Hujus pœna manet obijcientem crimen, sed ad probare nequeunt.* L. IV. T. 1. §. 8.

Tempus. — *Hoc prior, jure potior.* L. III. T. 3. §. 5.

Tenens

INDEX STATUTORUM.

T.

- Tenens.** — *Hominem occisum perinde reus est, ac ille, qui occidit.* L. IV. T. 3. §. 4.
- Territorium,** — *Horum causæ ultra Forum Universitatis Saxonicæ non sunt appellabiles* L. I. T. 11. §. 8.
- *Hæc apud Saxones per Protonotarios, aut homines Vajvodales scambulari non possunt.* Ibidem.
- Terminus.** — *Hic ad solvendam famulis mercedem qualis præfigendus?* L. I. T. 12. §. 4.
- *Hi ad solvendum Debitum. Debitori quales præfigendi?* L. III. T. 1. §. 2. item T. 2. §. 8.
- Testamentum.** — *Hæc per se sola defuncti sufficienter non probant debitum.* Lib. I. T. 7. §. 3.
- *De his agitur.* L. II. T. 5. per totum.
- *hoc, qui possunt condere, et qua ætate.* Ibidem. §. 1.
- *Idem qui non possunt facere.* Ibidem. §. 2.
- *Hoc qui facit, in eo integritas mentis, et Sanitas corporis requiritur.* Ibidem. §. 3.
- *Ad hoc condendum quot, et quales Testes adhibendi?* Ibid. §. 4. et 5.
- *Hoc revocari, corrigi, et immutari potest.* Ibidem. §. 4.
- *Ad hoc tempore Pestis quot, et quales Testes sufficiunt?* Ibid. §. 6.
- *Ad hoc faciendum aliquem cogentis, aut illud mutare prohibentis, vel Testamenti confectiorem impediens, pœna est, amissio hæreditatis.* Ibidem. §. 7.
- *hoc Maritus Uxori, et e contra Uxor Marito valide facere potest.* Ibidem. §. 8. et 13.
- *per hoc quantum liceat legare, et quantum non?* Ibid. §. 9. et 10.
- *de hujus inofficiositate, quibus agere licet?* Ibid. §. 11.
- *Hoc fieri potest Agnatis, Cognatis, extraneis, imo etiam ignorantibus, et absentibus.* Ibid. §. 12.
- *huius Tabulas inspiciendi, et describendi potestas omnibus, quarum interest, facienda per Judicem.* Ibid. §. 14.
- *hoc ambiguum per Judicem qualiter interpretandum?* Ibid. §. 15.
- *hoc si falsum, et inofficiosum, vel ruptum apparuerit indebite solutum: repeti potest.* Ibid. §. 16.

INDEX STATUTORUM.

T.

- Testamentum.** — *Hujus condendi modalitas, et solemnitas.* Ibidem. §. 17.
 --- *Ut hujus qualia bona possunt legari, qualia non? Lib. II. T. 6.*
 §. 2. et 3.
 --- *hæc ad Pios usus, et Reipublicæ facta omnium primo præstari debent.*
 Ibidem. §. 7.
 --- *harum dolosa immutatio, in his facta adjectio, eorundem suppressio, vi*
facta ademptio, aut vitratio crimen falsi inducit. L. IV. T. 6. §. 2.
 --- *Vide etiam vocem: Legatum.*
- Testator.** — *In hujus potestate constitutus, in Testamento nequit esse Testis.*
 L. II. T. 5. §. 5.
- Testimonium.** — *Hoc dicere, quæ Personæ vetantur? L. I. T. 6. per totum.*
 --- *Hoc Fratris pro Fratre quando admittitur? Ibid. §. 3.*
 --- *Vide plura ad proximam Vocem: Testis.*
- Testis.** — *De his, et probationibus agitur. L. I. T. 5. per totum.*
 --- *Hi tempore per Judicium præfixo, et parte adversa præmonita sistendi.*
 Ibidem. §. 3.
 --- *Hi pro dando Testimonio qualiter citandi? Ibidem. §. 4.*
 --- *His de re proposita, ad deliberandum terminum postulantibus, deliberatio*
candenda. Ibid. §. 4.
 --- *hic ob Contumaciam non comparens mulcandus.* Ibid. §. 5.
 --- *hi sub juramento, et qualiter examinandi? Ibid. §. 6.*
 --- *hi si sint Officiales publici sine juramento examinantur, excepta causa*
propria. Ibid. §. 7.
 --- *horum ope quidpiam probare volens, expressis verbis, vel articulis pro-*
ponat Intentionem suam. Ibid. §. 8.
 --- *hi seorsim, coram Judicibus, aut semotis, partibus litigantibus, audiendi,*
et examinandi. Ibid. §. 9.
 --- *ab his ratio Scientiæ circumstantialiter exigenda.* Ibid. §. 10.
 --- *hic de negotio Causæ dubie, et obscure Testificans denuo examinari po-*
test. Ibid. §. 10.
 --- *horum attestations in Judicio publice recitandæ.* Ibidem. §. 12.
 --- *hi ob falsitatem Testimonii qualiter puniendi? Ibid. §. 14.*
 --- *his per accusatores competentes sumtus præbendi.* Ibid. §. 15.

Horum

INDEX STATUTORUM.

T.

- Testis.** — *Horum producendorum causa ultra tertiam dilationem, quarta sine causæ cognitione non datur.* Ibid. §. 16.
- *hi quales Personæ non possunt esse?* L. I. T. 6. §. 1. 2. 3. 4. et 6.
  - *hi, in casibus adulterii, et Veneficii alteri conjugum præparati, possunt esse etiam domestici.* Ibid. §. 4.
  - *hi, in alieno negotio, ex una eademque domo plures etiam esse possunt.* Ibidem. §. 5. et L. II. T. 5. §. 5.
  - *hi contra Agnatos, et Affines Testimonium dicere non coguntur.* L. I. T. 6. §. 7.
  - *hi ante Litis Contestationem, non sunt examinandi.* L. I. T. 8. §. 1.
  - *hi ad futuram rei memoriam, ob periculum amissionis Testium ante litem etiam contestatam examinari possunt, et qualiter?* Ibidem. §. 1.
  - *horum falsiones libris Civitatum publicis, qualiter inferendi?* Ibid. §. 2.
  - *hi in Testamentis quales adhiberi possunt, et quales non?* L. II. Tit. 5. §. 5.
  - *Hi ad dandum falsum Testimonium pecuniam acceptantes falsi pœni coercendi.* Lib. IV. T. 6. §. 1.
- Tortum, vel Tortura.** — *Hæc ad eliciendum crimen quando adhibenda?* L. IV. T. 1. §. 9. et 10.
- Transactio.** — *De his agitur.* L. III. T. 8. per totum.
- *Hæ ratæ manere debent.* Ibid. §. 4.
  - *hæ ob pœnitentiam paciscentis rescindi non debent.* Ibid. §. 4.
  - *hæ prætextu Instrumenti postea repertire scindi non debent.* Ibid. §. 4.
  - *hæ habent Vim rei judicate.* Ibid. §. 4.
  - *qui hujus Fidem rupit, qualiter submovetur?* Ibid. §. 5.
  - *harum ope finitæ lites legitimo Principis mandato non resuscitantur.* Ibidem. §.
  - *Vide plura ad voces: Compromissum, Contractus, Obligatio, Pactum.*
- Transmissio.** — *Hæ, seu Apostoli, intra præstitum terminum possulentur, secus appellens ab agendo præscriptione suamovetur.* L. I. T. 11. §. 3.
- Triens.** — *Hæc ex Universis bonis ad Uxorem pertinet.* L. II. T. 4. §. 1.
- *hæc, mortua Matre per Patrem, liberis intraquem terminum extradanda?* Ibidem. §. 2.
  - *hæc ex agris Matri, liberis vero beffis datur.* Ibid. §. 6.
  - *hujus proprietas Matre mortua, ad liberos, usus fructus ad Patrem spectat.* Ibidem. §. 13.
- Tumul.

INDEX STATUTORUM.

T.

Tumultus. — *Hic, et irixa multorum Hominum, homicidium generans cui imputetur? L. IV. Tit. 3. §. 6, et 8.*

Tutela. — *De his agitur. L. II, T 3. per totum.*

-- *Hæc Triplex est legitima, Testamentaria, et aïiva. Ibidem. §. 3.*

-- *hæc Testamentaria prævalet legitimæ. Ibidem. §. 2. et 4.*

-- *hanc sine ratione recusans, proximior Agnatus spem hæreditatis amittit. Ibid. §. 5.*

-- *Ab hac quibus de Causis datur excusatio legitima? Ibid. §. 6.*

-- *Ad hanc gerendam quales Personæ admittuntur, et quales non? Ibidem. §. 10.*

-- *Vide plura proxime ad Vocem: Tutor.*

Tutor. — *Quando esse potest Pater? L. II. T. 3. §. 1.*

-- *Hi de rebus Pupillaribus primum, et ante omnia Inventarium conscribere obstricti sunt, Ibid. §. 1 et 9.*

-- *hi, si per Testamentum a Parentibus constituti sint, Tutela vota manet Ibidem. §. 2.*

-- *hoc per Testamentum non constituto, Tutela ad proximiores Agnatos defertur. Ibid. §. 5.*

his quibus est ordinanda merces, et quibus non? Ibid. §. 5.

-- *hi, et Curatores quibus de Causis excusantur a Tutela, et Curatela gerenda? Ibid. §. 6.*

-- *ab his, et Curatoribus, quæ diligentia exigenda? Ibid. §. 7.*

-- *Hi, si minus idonei, vel plane non sint dati; Magistratibus quando imputandum? §. 8.*

-- *ad hujus munus Mulieres non admittuntur, nisi Mater. Ibid. §. 10.*

-- *hic alter constituendus pro Matre ad secunda vota transeunte; Ibidem. §. 10.*

INDEX STATUTORUM.

T.

- Tutor.** — *Hic Vitricus etiam esse potest honestus.* Ibid. §. 10.
- *hi non possunt esse Minorennēs, et prodigi.* Ibid. §. 10.
  - *his Emptio, et Venditio, in utilitatem Pupillorum, qualis permessa?* Ibidem. §. 11.
  - *his alienatio Bonorum immobilium Pupillarium interdicta.* Ibid. §. 11.
  - *iisdem Bonorum Pupillarium emptio interdicta.* Ibid. §. 12.
  - *iisdem debita sua apud Parentes Pupillorum habita indicare debent.* Ibidem. §. 12.
  - *Horum metu, vel Calliditate circumventi Pupilli in integrum sunt restituendi.* Ibidem. §. 13.
  - *Horum absque Autoritate Pupillus ad nullum Contractum obligatur.* Ibidem. §. 13.
  - *hi Pupillis impensas ad institutionem, et honesta Studia, protextu augendarum facultatum non denegent.* Ibid. §. 14.
  - *hi pro suspectis quales habendi?* Ibidem. §. 15.
  - *Vide etiam Vocem: proxime præcedentem Tutela.*

II.

Universitas Saxonum. — *Vide Saxo.*

Usura. — *Hæ illegitimæ, et Stipulationes dupli in Contractibus non admittendæ.* L. III. T. 1. §. 3.

Usus Fructus. — *Hi mortua Matre, Patri cedunt ex triente, proprietas vero ejusdem ad liberos spectat.* L. II. T. 4. §. 13.

--- *Hi ex bese Patris, eodem mortuo non cedunt Matri.* Ibidem.

--- *Una cum his quando cedit legata Rei proprietas legatario?* L. II. T. 6. §. 5.

Usus

INDEX STATUTORUM.

U.

- Usus Pius. — *In hos facta legata omnium primo præstari debent.* L. II. T. 6. §. 7.
- Uxor. — *Hæc, et Maritus invicem Testes esse nequeunt.* L. I. T. 6. §. 3.
- *His habitatio in domo Mariti, eo etiam mortuo competit.* Lib. II. T. 4. §. 7. et 8.
- *Hæc Maritum, vicissim Maritus Uxorem sine culpa deserens, quantam Partem substantiæ cedere compellitur parti innocenti.* L. II. T. 1. §. 7.
- *Hæc suo Marito, et Vicissim Maritus huic, Causæ mortis, quando potest donare?* Lib. II. T. 5. §. 13.

V.

- Vagus. — *Hi, et Serviles Personæ hæreditatē carentes, in iudicio Fidejussorem sistere tenentur.* L. I. T. 2. §. 14.
- Vajvoda. — *Horum homines, et Protonotarii apud Saxones in Causis Territorialibus Reambulationes instituerē non possunt.* Lib. I. T. 11. §. 8.
- Valachi. — *Ab his, et exteris, ac peregrinis hominibus pecora extra Nundinas cur non sunt emenda?* L. III. T. 6. §. 10.
- Vector. — *Vide Auriga.*
- Venditio. — *Hæc pignorum a debitoribus desumptorum qualiter fiat?* L. I. T. 12. §. 6. et 8.
- *Hæc Fundorum Creditori addictorum, vel obligatorum qualiter fiat?* Ibidem. §. 8.
- *Hæc pignorum Creditori quando licita?* L. III. T. 2. §. 5. et 11.
- *Hæc Debiti, seu Nominis an sit admissa?* L. III. Tit. 3. §. 6.
- *de his, et Emptionibus, rerumque præscriptionibus agitur.* L. III. T. 6. per totum.

INDEX STATUTORUM.

V.

Venditio. — Hæc, et Emptio qualiter contrahitur, et qualiter resolvitur?

Ibidem. §. 1.

--- *hæc perfecta, damnum in re-vendita enatum, quis ferre tenetur? Ibidem. §. 2.*

--- *hæc rei in diem addictæ, meliore allata Conditione alteri fieri per Venditorem quando potest? Ibidem. §. 3.*

--- *hanc prout, et emtionem Arræ nomine datus, vel unicus denarius confirmat. Ibidem. §. 4.*

--- *hæc nulla est, non constituto pretio. Ibidem. §. 4.*

--- *In hoc quoad Fundos immobiles venundandos, qui sunt admonendi? Ibidem. §. 6. et 7.*

--- *In his Solemnitas Symposii necessaria. Ibid. §. 8.*

--- *In his Contradiçores Jus suum qualiter prosequantur? Ibid. §. 8.*

--- *In his res mobiles clam venditæ per quales Consanguineos possunt redimi? Ibidem. §. 9.*

--- *In hac, circa rem furtivam, vel vi ablatam Emptor regressum habet ad Venditorem. Ibid. §. 10.*

--- *In his, quoad Equos, et Boves furtivos, aut vi ablatos, in Nundinis, vel Foris hebdomadalibus emptos, evictor statui non debet. Ibid. §. 11.*

--- *In hac circa Fundum divenditum, quamdiu tenetur Venditor Evictione? Ibidem. §. 12.*

--- *hujus de prædio alieno, vel cum aliis communi facta revocatio, quando licita, quando non? Ibid. §. 13.*

— *Hæc unius ejusdemque rei diversis Contractibus duobus factæ Crimen falsi, et infamiam causat. L. IV. T. 6. §. 4.*

--- *In his injusta mensura, vel libra utens amissione rerum illarum punitur. Ibidem. §. 4.*

--- *Vide etiam Vocem: Emptio.*

Vene-

INDEX STATUTORUM.

V.

- Veneficium.** — *In hoc admittuntur Testes etiam domestici. Lib. I. T. 6. §. 4.*
- Venenum.** — *Hoc necis inferendæ Causa administrans, pœnam Siccariorum luit. L. IV. T. 3. §. 3.*
- Vervex.** — *Hi Equi, boves, et porci, ab extoris, et peregrinis præsertim Valachis extra Nundinas cur non emendi? L. III. T. 6. §. 10.*
- Via.** — *Has, et Pontes, quis tenetur conservare, et quæ pœna neglectus? L. III. T. 9. §. 9.*
- Villicus.** — *Per hos debet citari Reus in Pagis ad ordinarium Judicem. L. I. T. 2. §. 6.*
- Vindicta.** — *Hæc, et defensio quomodo differunt? L. IV. T. 3. §. 5.*
- Vir.** — *Vide Maritus.*
- Virgo.** — *Harum raptor pœna Capitali punitur. L. IV. T. 7. §. 6.*
- *hujus defloratæ Personam Solutam de Stupro accusantis; sed probare nequeuntis pœna. Ibidem. §. 9.*
  - *hujus primario, aut secundo, vel sæpius in Stupro deprehensæ pœna. Ibidem. §. 9.*
  - *hæc antea honeste vivens impregnata ducenda, vel adolescens impregnata mulctanda. Ibid. §. 10.*
  - *harum alias honeste viventium impregnatarum pœna. Ibidem. §. 10.*
  - *harum Oppressores de promisso Matrimonio convicti, eas, vel ducere debent, vel capite plectuntur. Ibid. §. 10.*
- Vis.** — *De hac privata tenetur Creditor sine Judicis Autoritate, res Creditoris occupans. L. III. T. 3. §. 1.*
- *Si per hanc ablata, vel furtiva res sit vendita, emtor regressum habet ad venditorem. L. III. T. 6. §. 10.*
  - *Hanc vi repellere licet. L. IV. T. 3. §. 5.*
- Vitricus.** — *Hi si sint Viri honesti, et ad Tutelam idonei, possunt esse Tutores. Lib. II. T. 3. §. 10.*

Huic,

INDEX STATUTORUM.

V.

Vitricus. — *Huic, et liberis ex secundis Nuptiis progeneris Portio sua persolvenda ex domo Matris, per liberos ex priori Matrimonio susceptos.*
L. II. T. 4. §. 7.

Voluntas. — *Hæc Hominis ambulatoria est usque ad vitæ exitum.* L. II.
T. 5. §. 4.

--- *Hæc spectanda, non exitus in maleficiis.* L. IV. T. 1. §. 11.

Vulneratus. — *Huic, mercedem Medicis præstitam cæteraque impendia in Curationem facta, et Operas intermissas quis compensare teneatur?*
L. III. T. 9. §. 6.

--- *Hujus mors, ex vulnere non lethali, ob neglectam, et non adhibitam curam medicam eveniens, percussoræ homicidii pœnam non infert.* L. IV. T. 3. §. 7.

